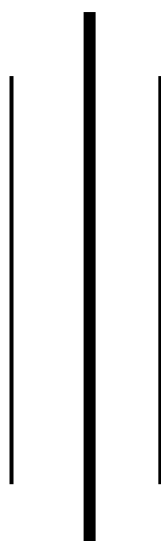

माटो व्यवस्थापन कार्यक्रमको वार्षिक प्रगति विवरण

२०६९/७०

नेपाल सरकार

कृषि विकास मन्त्रालय

कृषि विभाग

माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय

हरिहरभवन, ललितपुर

फोन : ५५२०३१४, फ्याक्स : ५५५३७९१

दुई शब्द

कृषि विभाग अन्तर्गत माटो व्यवस्थापन निर्देशनालयले राष्ट्रिय स्तरमा माटो तथा मलखाद व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति नियम तर्जुमा गर्ने, क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्रयोगशालाहरु मार्फत जिल्ला कृषि विकास कार्यालयको समन्वयमा कृषकहरुलाई माटो तथा मलखाद व्यवस्थापन सम्बन्धी प्राविधिक सहयोग र प्रयोगशाला सेवा उपलब्ध गराउने काम गर्दै आएको छ । यस्तैगरि बजारमा उपलब्ध विभिन्न प्रकारका मलहरुको गुणस्तर नियन्त्रण गर्न आधिकारिक प्रयोगशालाको रुपमा समेत काम गर्दै आएको छ ।

माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय र अन्तर्गतका समेत गरि ७ वटा प्रयोगशालाहरुबाट प्राविधिक तथा प्रयोगशाला सेवा पुर्‍याईदै आइएको छ । निर्देशनालय र अन्तर्गतका प्रयोगशालाबाट सञ्चालित कार्यक्रमहरु, प्राप्त नतिजा र उपलब्धिहरुलाई समेटेर हरेक वर्ष वार्षिक प्रतिवेदन पुस्तिका तयार गरिदै आएको छ ।

आ.व. २०६९/७० मा माटो व्यवस्थापन तथा सुधार सेवा कार्यक्रम, दिगो भू-व्यवस्थापन कार्यक्रम र विशेष कृषि उत्पादन कार्यक्रम गरी तीनवटा आयोजना सञ्चालित थिए । यस पुस्तिकामा आ.व. २०६९/७० मा सञ्चालित कार्यक्रमहरु, प्राप्त बजेट तथा खर्च विवरण, जनशक्ति विवरण, आ.व. २०७०/७१ मा सञ्चालन हुने कार्यक्रमको विवरण, माटो तथा मलखाद विश्लेषण नतिजाको साथै केहि प्राविधिक विषयवस्तुहरु पनि समेटिएको छ । मलाई आशा छ, यो पुस्तिकामा समेटिएका विवरण, कृषकवर्ग, कृषि प्राविधिक लगायत कृषि विकासमा संलग्न सबै पक्षलाई उपयोगी हुनेछ ।

अन्तमा, यो पुस्तिका तयार गर्न पुर्‍याउनु भएको सहयोगको लागि माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय तथा मातहतका प्रयोगशालाका साथीहरुलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । यस अध्ययन प्रतिवेदनलाई सकभर सरल, स्पष्ट र सर्व साधारणलाई समेत उपयोगी बनाउन कोशिस गरिएको छ । तर पनि यसमा सुधारका प्रशस्त संभावनाहरु हुन सक्छन । तसर्थ आगामी वर्षमा यसलाई अरु उपयोगी बनाउन पाठकबृन्दबाट सल्लाह र सुझावको अपेक्षा गरिएको छ ।

(दुर्गा प्रसाद दवाडी)
प्रमुख माटो विज्ञ

१. माटो व्यवस्थापन निर्देशनालयको परिचय

१.१ पृष्ठभूमि :

नेपाल सरकारको २०४९ र २०५२ को संरचनात्मक सुधार अनुरूप कृषि विभाग अन्तर्गत माटो परीक्षण तथा सेवा शाखा र ५ विकास क्षेत्रमा क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशालाको स्थापना भैसकेको थियो । सङ्गठनात्मक सुधारकै क्रममा (२०६१) आएको संरचना सुधारबाट यस कार्यालयको नामाकरण माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय भएको छ । केन्द्रीयस्तरमा माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय र यसको मातहतमा ५ वटा क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशालाहरू र भाषाको सुरुङ्गामा औद्योगिक बालीहरू (अलैंची, चिया आदि) को लागि एउटा माटो परीक्षण प्रयोगशाला स्थापना भई सेवा दिने काम भइरहेको छ ।

१.२ माटो व्यवस्थापन निर्देशनालयको उद्देश्य :

- देशको बदलिँदो परिस्थितिलाई मध्यनजर राख्दै समयसापेक्ष मल तथा माटो व्यवस्थापन प्रविधिको विकास गर्ने र प्रविधिलाई कृषकस्तरसम्म पुर्याई कृषि उत्पादन बढाउने ।
- विविध बालीमा देखिएको माटोको उर्वराशक्ति ज्ञास तथा सो समस्याको पहिचान एवम् निराकरणमा सहयोग पुर्याउने ।
- भौगोलिक विशेषताको आधारमा नेपालको माटोको समस्याको पहिचान गरी दिगो भू-व्यवस्थापन प्रति जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।
- सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरूसँग समन्वय गरी माटो व्यवस्थापन कार्यक्रम तथा सेवालाई व्यापक गर्दै जाने ।
- कृषिमा बाली विविधिकरण तथा व्यवसायीकरणको कारणले देशमा देखिएको माटोको समस्यालाई न्यूनिकरण गर्दै कृषि उत्पादनमा टेवा पुर्याउने ।

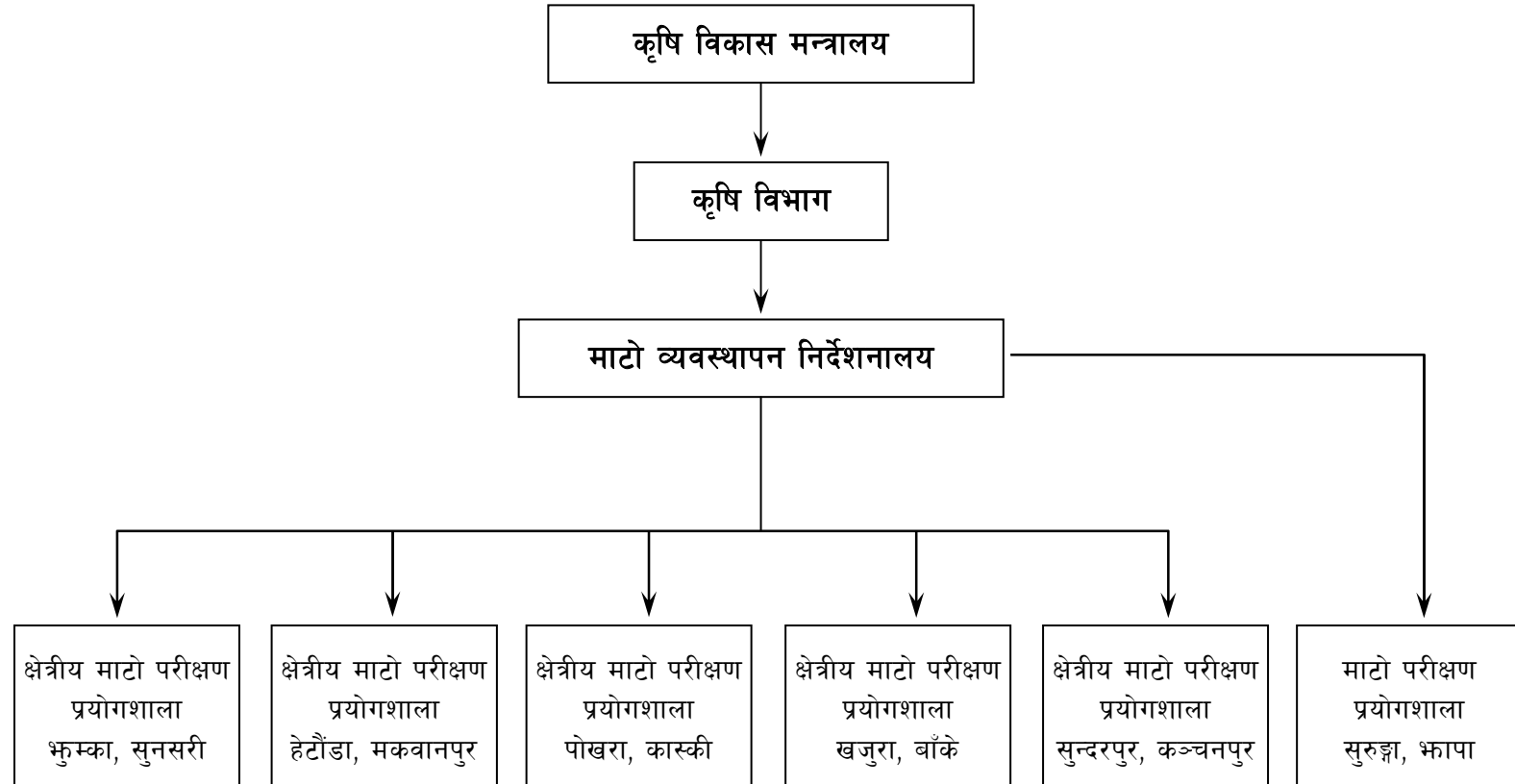
१.३ रणनीति :

- अध्ययन, अनुगमन तथा सर्वेक्षण गरी माटोको समस्या पहिचान गर्ने ।
- समस्यायुक्त माटोको अध्ययन विश्लेषण गरी सोको आधारमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने/गराउने ।

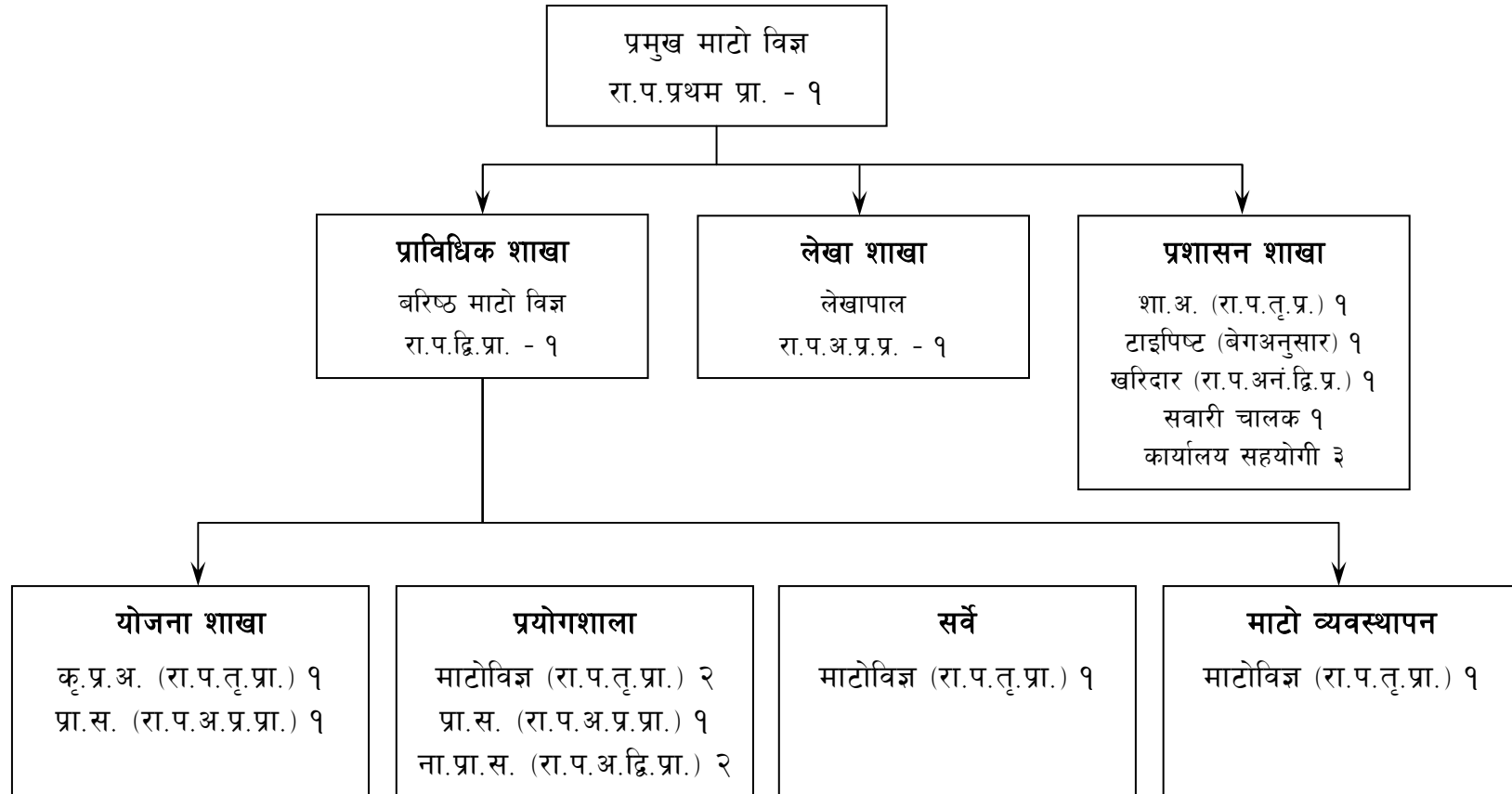
१.४ माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय तथा अन्तर्गतका प्रयोगशालाहरूमा सञ्चालन हुने मुख्य मुख्य क्रियाकलापहरू

• माटो विश्लेषण तथा मलखाद सिफारिश	• मलखाद विश्लेषण
• जैविक मल उत्पादन, परीक्षण तथा प्रदर्शन	• सूक्ष्मतत्व विश्लेषण
• माटोको उर्वराशक्ति नक्सा तयार	• माटो जाँच शिविर सञ्चालन
• एकीकृत बाली खाद्यतत्व व्यवस्थापन-कृषक पाठशाला	• भकारी सुधार
• गोठमल/कम्पोस्ट मल सुधार	• अध्ययन, अनुगमन
• प्राङ्गारिक मल कारखाना स्थापनाको लागि प्राविधिक सर सल्लाह तथा अनुदान सहयोग	

१.५ माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरूको संरचना

१.५.१. माटो व्यवस्थापन निर्देशनालयको आन्तरिक संरचना तथा दरबन्दी

१.६ कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

१.६.१ माटो व्यवस्थापन निर्देशनालयमा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

क्र. सं.	पद	श्रेणी	कार्यरत कर्मचारीको नाम	स्थायी ठेगाना	कैफियत
१	प्रमुख माटो विज्ञ	रा.प.प्र.प्रा.	श्री दुर्गा प्रसाद दवाडी	पटियानी, चितवन	
२	वरिष्ठ माटो विज्ञ	रा.प.द्वि.प्रा.	श्री डा.चन्द्रप्रसाद रिसाल	बर्दीबास - ८, महोत्तरी	
३	माटो विज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	श्री किरणहरी मास्के	ठमेल, काठमाडौं-२९	
४	कृषि प्रसार अधिकृत	रा.प.तृ.प्रा.	श्री मनिता थापा	दिक्तेले - ६, खोटाङ्ग	
६	माटो विज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	श्री ध्रुव ढकाल	वोर्लाङ्ग -८, गोरखा	अध्ययन विदा
७	माटो विज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	श्री राजेन्द्र गौतम	छिदिम-२, अर्घाखाँची	अध्ययन विदा
८	माटो विज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	रिक्त		
९	शाखा अधिकृत	रा.प.तृ.प्रा.	श्री सूर्यमान श्रेष्ठ	लुभु-४, ललितपुर	
१०	लेखापाल	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	श्री कृष्ण प्रसाद बस्ताकोटी	पेखरा, कास्की	
११	प्रा.स. (माटो)	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	श्री राजु ढकाल	बांसवारी-१, सिन्धुपाल्चोक	
१२	प्रा.स. (माटो)	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	श्रीमती कल्पना कार्की	गोदामचौर-४, ललितपुर	
१३	प्रा.स.	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	रिक्त		
१४	ना.प्रा.स.	रा.प.अनं.द्वि.प्रा.	सुमित्रा खतीवडा	गाइघाट, उदयपुर	
१५	खरिदार	रा.प.अनं.द्वि.प्रा.	श्री निर्मल राज बराल	भुवनेश्वरी-१, सिन्धुली	
१६	टाइपिष्ट	(बेगअनुसार)	रिक्त		
१७	हलुका सवारी चालक	श्रेणी विहीन	श्री कका महर्जन	हरिसिद्धी-३, ललितपुर	
१८	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहीन	श्री कमलकृष्ण भण्डारी	इमाडोल-५, ललितपुर	
१९	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहीन	श्री केदारबहादुर कार्की	भरुवारासी-८, ललितपुर	
१९	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहीन	श्री त्रिभुवन चौधरी	बनरभुला-१, सप्तरी	करारमा

१.६.२ निर्देशनालय अन्तर्गत प्रयोगशालामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

क) क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्रयोगशाला, भुम्का, सुनसरी

क्र.सं.	पद	श्रेणी	कार्यरत कर्मचारीको नाम
१.	बरिष्ठ माटोविज्ञ	रा.प.द्वि.प्रा.	रिक्त
२.	माटो विज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	श्री नुनलाल उराव
३.	माटो विज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	श्री नाथु प्रसाद चौधरी
४.	प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	श्री राजेन्द्रप्रसाद यादव
५.	प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	श्री राम स्वार्थ यादव
६.	प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	श्री सुर्यदेव मंडल
७.	नायब सुब्बा	रा.प.अनं.प्र.प्र.	श्री जनार्दन नेपाल
८.	लेखापाल	रा.प.अनं.प्र.प्र.	श्री देवीप्रसाद खनाल
९.	नायब प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.द्वि.प्रा.	रिक्त
१०.	नायब प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.द्वि.प्रा.	रिक्त
११.	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	श्री गणेशप्रसाद गेलाल
१२.	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	श्री हरिहर मेहता

ख) क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्रयोगशाला, हेटौडा, मकवानपुर

क्र.सं.	पद	श्रेणी	कार्यरत कर्मचारीको नाम
१.	ब. माटोविज्ञ	रा.प. द्वि .प्रा.	श्री राम दुलार यादव
२.	माटो विज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	श्री राम मिलन यादव
३.	माटो विज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	श्री दिगम्बर यादव
४.	प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	श्री गणेशप्रसाद शाह
५.	प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	श्री दिलबहादुर श्रेष्ठ
६.	सह लेखापाल	रा.प.अनं.द्वि.प्र..	श्री भारती अधिकारी
७.	नायब प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.द्वि.प्रा.	अमरनाथ आचार्य
८.	नायब प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.प्र.प्र.	श्री राजेन्द्र रुपाखेती
९.	नायब प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.प्र.प्र.	श्री शिवबाबु जोशी
१०.	खरिदार	रा.प.अनं.प्र.प्र.	श्री ध्रुव कुमार अधिकारी

११.	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	श्री वीर मान श्रेष्ठ
१२.	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	श्री शम्भु खतिवडा

ग) क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्रयोगशाला, पोखरा, कास्की

क्र.सं.	पद	श्रेणी	कार्यरत कर्मचारीको नाम
१.	ब.माटोविज्ञ	रा.प. द्वि. प्रा.	श्री इन्द्र बहादुर ओली
२.	माटोविज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	श्री सुनिल पाण्डे
३.	प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	श्री दानालाल साह
४.	प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	श्री बाबुराम जि.सि.
५.	प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	श्री टिकादत्त घिमिरे
६.	प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	श्री प्रेम भूसाल
७.	प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	श्री हरिराम श्रेष्ठ
८.	सह लेखापाल	रा.प.अनं.द्वि.प्रा.	श्री विमल प्रसाद पौडेल
९.	नायब प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.द्वि.प्रा.	श्री खुवराज वराल
१०.	खरिदार	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	श्री नारायण प्रसाद पौडेल
११.	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	श्री कृष्णप्रसाद पौडेल
१२.	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	श्री गोविन्दबहादुर अधिकारी

घ) क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्रयोगशाला, खजुरा, बाँके

क्र.सं.	पद	श्रेणी	कार्यरत कर्मचारीको नाम
१.	वरिष्ठ माटोविज्ञ	रा.प.द्वि.प्रा.	श्री टंक बहादुर कार्कि
२.	माटोविज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	रिक्त
३.	माटोविज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	श्री शुरेस कुमार चौधरी
४.	माटोविज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	श्री निशार अहमद खाँ
५.	माटोविज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	श्री आश्विनी कुमार शर्मा
६.	प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	श्री पदम प्रसाद शर्मा
७.	प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	श्री योगेन्द्र यादव
८.	नायब सुब्बा	रा.प.अनं.द्वि.प्रा.	श्री पदम प्रसाद रेग्मी

९.	नायब प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.द्वि.प्रा.	श्री तिलक बहादुर के.सी.
१०.	लेखापाल	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	श्री नेत्र बिलास पौडेल
११.	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	श्री जय बहादुर शाही
१२.	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	श्री प्रेम बहादुर खड्का

ड) क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्रयोगशाला, सुन्दरपुर, कञ्चनपुर

क्र.सं.	पद	श्रेणी	कार्यरत कर्मचारीको नाम
१.	माटोविज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	श्री बामदेव पनेरू
२.	माटो विज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	रिक्त
३.	माटोविज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	श्री परशुराम शर्मा
४.	प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	श्री गोविन्दसिंह साउद
५.	प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	श्री दल बहादुर खड्का
६.	प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	श्री धनराज भट्टराई
७.	नायब प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.द्वि.प्रा.	श्री हमप्रसाद न्युरे
८.	ना.सु.	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	श्री योगेन्द्र बहादुर शाह
९.	सह-लेखापाल	रा.प.अनं.द्वि.प्रा.	रिक्त
१०.	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	श्री नानु धामी
११.	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	रिक्त

च) माटो परिक्षण प्रयोगशाला, सुरुङ्गा, भुपा

क्र.सं.	पद	श्रेणी	कार्यरत कर्मचारीको नाम
१.	माटोविज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	श्री हरि बहादुर भुजेल
२.	प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	श्री रामआशिष यादव
३.	लेखापाल	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	श्री दयानन्द नेपाल
४.	नायब प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.द्वि.प्रा.	श्रीमती सिता खरेल
५.	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	श्री जगत बहादुर जोगी

१.६.३ कृषि विभाग अन्तर्गतका माटोविज्ञहरूको विवरण

क्र. सं.	नाम	पद	श्रेणी	हाल कार्यरत कार्यालय
१.	श्री दुर्गा प्रसाद दवाडी	प्रमुख माटोविज्ञ	रा.प.प्र.प्रा.	माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय, हरिहरभवन
२.	श्री गंगादत्त आचार्य	वरिष्ठ माटोविज्ञ	रा.प.द्वि.प्रा.	क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्र., भुम्का (हाल PACT काज)
३.	श्री टंकबहादुर कार्की	वरिष्ठ माटोविज्ञ	रा.प.द्वि.प्रा.	क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्र., नेपालगञ्ज
४.	श्री सुर्य प्रसाद पौडेल	वरिष्ठ माटोविज्ञ	रा.प.द्वि.प्रा.	जि.कृ.बि.का रुपन्देही
५.	श्री रामदुलार यादव	व.माटोविज्ञ(विशेष)	रा.प.द्वि.प्रा.	क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्र., हेटौँडा
६.	श्री इन्द्रबहादुर ओली	व.माटोविज्ञ(विशेष)	रा.प.द्वि.प्रा.	क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्र., पोखरा
७.	डा. चन्द्रप्रसाद रिसाल	वरिष्ठ माटोविज्ञ	रा.प.द्वि.प्रा.	माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय, हरिहरभवन
८.	श्री किरणहरि मास्के	वरिष्ठ माटोविज्ञ	रा.प.द्वि.प्रा.	माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय, हरिहरभवन
९.	डा. जनार्दन खड्का	माटोविज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	केन्द्रीय वागवानी केन्द्र, कीर्तिपुर
१०.	श्री बामदेव पनेरू	माटोविज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्र., सुन्दरपुर
११.	श्री नुनलाल उराव	माटोविज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्र., भुम्का
१२.	श्री राममिलन यादव	माटोविज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्र., हेटौँडा
१३.	श्री ध्रुव ढकाल	माटोविज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय, हरिहरभवन
१४.	श्री राजेन्द्र गौतम	माटोविज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय, हरिहरभवन
१५.	श्री सुनिल पाण्डे	माटोविज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्र., पोखरा
१६.	रिक्त	माटोविज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	क्षे कृ ता केन्द्र पोखरा
१७.	रिक्त	माटोविज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	माटो परीक्षण प्रयोगशाला सुरुङ्गा
१८.	रिक्त	माटोविज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	माटो ब्य. निर्देशनालय, हरिहरभवन
१९.	रिक्त	माटोविज्ञ	रा.प.तृ.प्रा.	क्षे मा प प्रयोगशाला खजुरा, बाँके

२. वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन (२०६९/७०)

क) माटो परिक्षण तथा सुधार सेवा कार्यक्रम (४०-३/४-४००)

२.१ माटो परीक्षण तथा सुधार सेवा कार्यक्रम : (एकमुष्ट)

क्र. सं.	कार्यक्रम र क्रियाकलाप	२०६९/७० आ.व.को				
		वार्षिक लक्ष्य			वार्षिक प्रगति	
		परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारीत
का पूँजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू :						
१	उपकरण खरीद (E - हाजिरी मेशिन, ब्लक डाइजेष्टर, डिष्टील वाटर प्लाण्ट, कम्प्युटर, प्रिन्टर, यु.पि.एस.)	१९	२७.४०	३४०९	१९	२७.४०
२	फर्निचर खरिद (टेबुल २ दराजर , पलङ्ग २,, टि टेबुल २, कुर्चि ५, सोफा १)	३५	१.०९	१३५	३५	१.०९
३	प्रयोगशाला भवन तला थप	२००	११.९०	१४८०	२००	११.९०
४	पूँजीगत सुधार (पुरानो भवन मर्मत सुधार)	३००	९.०७	११२८	३००	९.०७
१	पूँजीगत खर्च कार्यक्रमको जम्मा		४९	६१५२		४९
ख. चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू :						
१	माटो नमुना विश्लेषण	२०००	९.६२	११९७	२३३२.००	९.६२
२	माटो परीक्षण शिविर	६७	१२.१५	१५१२	७३.००	१२.१५
३	रासायनीक मलको गुणस्तर विश्लेषण	४९५	४.३०	५३५	५८६.००	४.३०
४	माटो र विरुवाको नमुना संकलन तथा सुक्ष्म तत्व विश्लेषण	११२	१.९६	२४४	१७०.००	१.९६
५	जिल्लाहरुमा सँचालीत माटो सेवा कार्यक्रमको अनुगमन	२१	१.३७	१७१	२१.००	१.३७
६	एकिकृत खाद्य तत्व व्यवस्थापन कृषक पाठशाला	७	१.८३	२२८	७.००	१.८३
७	विरुवाको खाद्यतत्व समस्या अध्ययन	७	१.५४	१९२	७.००	१.५४
८	भकारो सुधार	८०	४.०४	५०२	८०.००	४.०४
९	कम्प्यूटर तालिम	१	०.०८	१०	१.००	०.०८
१०	वार्षिक प्रगति तथा अध्ययन प्रतिवेदन प्रकाशन	७	२.६९	३३५	७.००	२.६९
१२	क्षेत्रीय स्तर योजना तर्जुमा तथा समीक्षा गोष्ठीमा सहभागि हुने	२४	१.९२	२३९	२६.००	१.९२
१३	माटोको उर्वराशक्ति नक्शा तयार	३००	२.०८	२५९	३००.००	२.०८
१४	माटोको उर्वराशक्ति नक्शा उपयोग गोष्ठी	५	२.४९	३१०	५.००	२.४९
१५	माटो तथा प्राँगाारिक मलखाद उत्पादन/व्यवस्थापन सम्बन्धि प्राविधिक तथा अन्य सरोकारवालाहरुको भ्रमण गोष्ठी	१२	२.१२	२६४	१२.००	२.१२

१६	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय स्थित मिनी ल्याब संचालनमा प्राविधिक सहयोग तथा अनुगमन	३	०.३६	४५	३.००	०.३६
१९	माटो जाँच कस चेक	१०	०.५२	६५	१०.००	०.५२
२०	जैविक मल उत्पादन परीक्षण	१	०.१६	२०	२.००	०.१६
२१	प्रयोगशाला उपकरण मर्मत सँभार करार	३	०.५६	७०	३.००	०.५६
२२	ईन्टरनेट जडान	६	०.७३	९१	६.००	०.७३
२	चालु खर्च कार्यक्रमको जम्मा		५०.५५	६२८९		५०.५५
३.	कार्यक्रम खर्चतर्फको जम्मा १+२			१२४४१		
४.	कार्यालय संचालन खर्च			१९००३		
५	कूल जम्मा खर्च ३+४		१००.००	३१४४४		१००.००

२.१.१ माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय, हरिहरभवन

क्र. स.	कार्यक्रम र क्रियाकलाप	इकाई	२०६९/७० आ.व.को					
			वार्षिक लक्ष्य			वार्षिक प्रगति		
			परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारीत	
क. पूँजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू :								
१	उपकरण खरीद (E - हाजिरी मेशिन, कम्प्युटर प्रिन्टर युपीएस समेत)	संख्या	४	१३.४१	३५०	४	१३.४१	
४	पूँजीगत सुधार (पुरानो भवन मर्मत सुधार)	प्रतिसत	१००	२५.०२	६५३	१००	२५.०२	
१	पूँजीगत खर्च कार्यक्रमको जम्मा			३८.४३	१००३		३८.४३	
ख. चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू :								
१	माटो नमुना विश्लेषण	संख्या	२५०	९.०७	२३७	२५०	९.०७	
२	माटो परीक्षण शिविर	सँख्या						
३	रासायनीक मलको गुणस्तर विश्लेषण	संख्या	१००	५.१३	१३४	१००	५.१३	
४	माटो र विरुवाको नमुना संकलन तथा सुक्ष्म तत्व विश्लेषण	संख्या	६५	५.५९	१४६	६५	५.५९	
५	जिल्लाहरुमा सँचालीत माटो सेवा कार्यक्रमको अनुगमन	पटक	३	१.१५	३०	३	१.१५	
७	विरुवाको खाद्यतत्व समस्या अध्ययन	पटक	१	२.४१	६३	१	२.४१	
८	भकारो सुधार	संख्या	२०	४.६०	१२०	२०	४.६०	
९	कम्प्युटर तालिम	जवान	१	०.३८	१०	१	०.३८	
१०	वार्षिक प्रगति तथा अध्ययन प्रतिवेदन प्रकाशन	पटक	१	३.०७	८०	१	३.०७	
१२	क्षेत्रीय स्तर योजना तर्जमा तथा समीक्षा गोष्ठीमा सहभागि हुने	पटक	६	४.६०	१२०	६	४.६०	

१३	माटोको उर्बराशक्ति नक्शा तयार	प्रतिशत	१००	६.४०	१६७	१००	६.४०
१४	माटोको उर्बराशक्ति नक्शा उपयोग गोष्ठी	जिल्ला	१	४.९८	१३०	१	४.९८
१५	प्राविधिकहरुको भ्रमण गोष्ठी/तालीम	पटक	१	६.४४	१६८	१	६.४४
१६	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय स्थित मिनी ल्याब संचालनमा प्राविधिक सहयोग तथा अनुगमन	जिल्ला	३	१.७२	४५	३	१.७२
१९	माटो जाँच कस चेक	पटक	५	१.५३	४०	५	१.५३
२०	जैविक मल उत्पादन परीक्षण	पटक	१	०.७७	२०	१	०.७७
२१	प्रयोगशाला उपकरण मर्मत सँभार करार	पटक	३	२.६८	७०	३	२.६८
२२	ईन्टरनेट जडान	पटक	१	१.१५	३०	१	१.१५
२	चालु खर्च कार्यक्रमको जम्मा			६१.६८	१६१०		६१.६८
३.	कार्यक्रम खर्चतर्फको जम्मा १+२			१००.०	२६१३		१००.००
४.	कार्यालय संचालन खर्च				४१६१		
५	कूल जम्मा खर्च ३+४+५				६७७४		

२.१.२ क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्रयोगशाला, भुम्का, सुनसरी

क्र. स.	कार्यक्रम र क्रियाकलाप	इकाई	२०६९/७० आ.व.को				
			वार्षिक लक्ष्य			वार्षिक प्रगति	
			परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
क. पूँजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू :							
१	प्रयागशाला उपकरण खरीद (डेल्टा फोटोमिटर, कलरीमिटर, डिप्टील वाटर प्लाण्ट, ब्यालेन्स, कम्प्युटर प्रिन्टर युपीएस)	संख्या	७	५८.१७	११००	७	५८.१७
१	पूँजीगत खर्च कार्यक्रमको जम्मा			५८.१७	११००		५८.१७
ख. चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू							
१	माटो नमुना विश्लेषण	संख्या	३००	८.१	१५३	३०२	८.०९
२	माटो परीक्षण शिविर	सँख्या	१२	१५.१	२८६	१२	१५.१२
३	रासायनीक मलको गुणस्तर विश्लेषण	संख्या	५०	२.६	५०	५०	२.६४
४	माटो र विरुवाको नमुना संकलन तथा सुक्ष्म तत्व विश्लेषण	संख्या					
५	जिल्लाहरुमा सँचालीत माटो सेवा कार्यक्रमको अनुगमन	पटक	३	१.१	२०	३	१.०६
६	एकिकृत खाद्य तत्व व्यवस्थापन कृषक पाठशाला	संख्या	१	१.६	३०	१	१.५९
७	विरुवाको खाद्यतत्व समस्या अध्ययन	पटक	१	१.१	२०	१	१.०६
८	भकारी सुधार	संख्या	१६	५.२	९९	१६	५.२४

१०	वार्षिक प्रगति तथा अध्ययन प्रतिवेदन प्रकाशन	पटक	१	२.१	४०	१	२.१२
११	प्रयोगशाला संचालन तथा दिगो भू व्यवस्थापन तालिम मा सहभागि पठाउने	जवान					
१२	क्षेत्रीय स्तर योजना तर्जुमा तथा समीक्षा गोष्ठीमा सहभागि हुने	पटक	३	१.१	२१	३	१.११
१४	माटोको उर्वराशक्ति नक्शा उपयोग गोष्ठी	जिल्ला	१	२.६	५०	१	२.६४
१५	प्राविधिकहरुको भ्रमण गोष्ठी/तालीममा सहभागि पठाउने	जवान	२	०.९	१७	२	०.९०
१९	माटो जाँच कस चेक	पटक	१	०.३	५	१	०.२६
२	चालु खर्च कार्यक्रमको जम्मा			४१.८	७९१		४१.८३
३.	कार्यक्रम खर्चतर्फको जम्मा १+२			१००.०	१८९१		१००.००
४.	कार्यालय संचालन खर्च				२५९८		
५.	कूल जम्मा खर्च ३+४				४४८९		

२.१.३ क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्रयोगशाला, हेटौँडा, मकवानपुर

क्र. स.	कार्यक्रम र क्रियाकलाप	इकाई	२०६९/७० आ.व.को				
			वार्षिक लक्ष्य			वार्षिक प्रगति	
			परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारीत
क. पूँजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू :							
१	प्रयागशाला उपकरण खरीद (ब्लक ड्राईजेक्टर १, ब्यालेन्स १)	संख्या	२	४१.२९	१०५०.०	२	४१.२९
३	माटो सुकाउने टहरा निर्माण पेटी मिर्माण समेत	प्रतिशत	१००	२१.६३	५५०.०	१००	२१.६३
४	पूँजीगत सुधार (भ्र्यालामा गिल राख्ने)	प्रतिशत	१००	१.९७	५०.०	१००	१.९७
१	पूँजीगत खर्च कार्यक्रमको जम्मा			६४.८८	१६५०.०		६४.८८
ख. चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू :							
१	माटो नमुना विश्लेषण	संख्या	४५०	५.८२	१४८	६२१	५.८२
२	माटो परीक्षण शिविर	सँख्या	१२	११.१७	२८४	१५	११.१७
३	रासायनीक मलको गुणस्तर विश्लेषण	संख्या	१००	३.५४	९०	१२६	३.५४
४	माटो र विरुवाको नमुना संकलन तथा सुक्ष्म तत्व विश्लेषण	संख्या	२०	१.६१	४१	२०	१.६१
५	जिल्लाहरुमा सँचालीत माटो सेवा कार्यक्रमको अनुगमन	पटक	३	०.९४	२४	३	०.९४
६	एकिकृत खाद्य तत्व व्यवस्थापन कृषक पाठशाला	संख्या	१	१.७७	४५	१	१.७७
७	विरुवाको खाद्यतत्व समस्या अध्ययन	पटक	१	०.५९	१५	१	०.५९
८	भकारी सुधार	संख्या	११	२.३६	६०	११	२.३६
१०	वार्षिक प्रगति तथा अध्ययन प्रतिवेदन प्रकाशन	पटक	१	१.१८	३०	१	१.१८

१२	क्षेत्रीय स्तर योजना तर्जुमा तथा समीक्षा गोष्ठीमा सहभागि हुने	पटक	३	०.९४	२४	३	०.९४
१३	माटोको उर्वराशक्ति नक्शा तयार	प्रतिशत	१००	१.४५	३७	१००	१.४५
१४	माटोको उर्वराशक्ति नक्शा उपयोग गोष्ठी	जिल्ला	१	१.९७	५०	१	१.९७
१५	माटो तथा प्राँगाणिक मलखाद उत्पादन/व्यवस्थापन सम्बन्धि प्राविधिक तथा अन्य सरोकारवालाहरुको भ्रमण गोष्ठी	पटक	२	०.६३	१६	२	०.६३
२२	ईन्टरनेट जडान	पटक	१	०.३९	१०	१	०.३९
२	चालु खर्च कार्यक्रमको जम्मा			३४.३७	८७४.०		३४.३७
३. कार्यक्रम खर्चतर्फको जम्मा १+२				९९.२५	२५२४.०		९९.२५
४. अन्य चालु खर्च (उपभोग तथा कार्यालय संचालन)					२७९८.०		
५. कूल जम्मा खर्च ३+४					५३२२.०		

२.१.४ क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्रयोगशाला, पोखरा, कास्की

क्र. स.	कार्यक्रम र क्रियाकलाप	इकाई	२०६९/७० आ.व.को				
			वार्षिक लक्ष्य			वार्षिक प्रगति	
			परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारीत
क. पूँजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू :							
१	प्रयागशाला उपकरण खरीद (पिपेच मिटर)	संख्या	१	७.७४	१२५	१	१२५
२	फर्निचर खरिद (कुर्ची १०, माटो राख्ने ज्याक १)	संख्या	११	२.१७	३५	११	३५
४	पूँजीगत सुधार (टहरा मर्मत)	प्रतिशत	१००	२६.३३	४२५	१००	४२५
१	पूँजीगत खर्च कार्यक्रमको जम्मा			३६.२५	५८५		५८५
ख. चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू							
१	माटो नमुना विश्लेषण	संख्या	४००	१०.९	१७६	४५०	१०.९०
२	माटो परीक्षण शिविर	सँख्या	१५	२०.३	३२७	१५	२०.२६
३	रासायनीक मलको गुणस्तर विश्लेषण	संख्या	१००	५.१	८२	१०१	५.०८
४	माटो र विरुवाको नमुना संकलन तथा सुक्ष्म तत्व विश्लेषण	संख्या	१५	१.५	२५	१५	१.५५
५	जिल्लाहरुमा सँचालीत माटो सेवा कार्यक्रमको अनुगमन	पटक	३	१.५	२४	३	१.४९
६	एकिकृत खाद्य तत्व व्यवस्थापन कृषक पाठशाला	संख्या	२	५.३	८५	२	५.२७
७	विरुवाको खाद्यतत्व समस्या अध्ययन	पटक	१	०.९	१५	१	०.९३
८	भकारो सुधार	संख्या	८	३.७	६०	८	३.७२
१०	वार्षिक प्रगति तथा अध्ययन प्रतिवेदन प्रकाशन	पटक	१	३.१	५०	१	३.१०
१२	क्षेत्रीय स्तर योजना तर्जुमा तथा समीक्षा गोष्ठीमा	पटक	३	०.६	१०	३	०.६२

	सहभागि हुने						
१३	माटोको उर्वराशक्ति नक्शा तयार	पतिशत	१००	३.४	५५	१००	३.४१
१४	माटोको उर्वराशक्ति नक्शा उपयोग गोष्ठी	जिल्ला	२	५.०	८०	२	४.९६
१५	प्राविधिकहरुको भ्रमण गोष्ठी/तालीममा सहभागि पठाउने	जवान	२	१.१	१७	२	१.०५
१९	माटो जाँच कस चेक	पटक	१	०.३	५	१	०.३१
२२	ईन्टरनेट जडान	पटक	१	१.१	१८	१	१.१२
२.०	चालु खर्च कार्यक्रमको जम्मा			६३.८	१०२९		६३.७५
३. कार्यक्रम खर्चतर्फको जम्मा १+२				१००.०	१६१४		१००.००
४. कार्यालय संचालन खर्च					३०६२		
५. कूल जम्मा खर्च ३+४					४६७६		

२.१.५ क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्रयोगशाला, खजुरा, बाँके

क्र.स.	कार्यक्रम र क्रियाकलाप	इकाई	२०६९/७० आ.व.को				
			वार्षिक लक्ष्य			वार्षिक प्रगति	
			परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारीत
क. पूँजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू :							
१	प्रयागशाला उपकरण खरीद (डिप्टील वाटर प्लाण्ट,)	संख्या	१	६.२५	१३०	१	६.२५
२	फर्निचर खरिद (टेबुल १, कुर्ची १०, फ्याम हुड १)	संख्या	१२	२.४१	५०	१२	२.४१
३	प्रयोगशाला भवन तला थप	प्रतिशत	१००	४४.७	९३०	१००	४४.७३
१	पूँजीगत खर्च कार्यक्रमको जम्मा			५३.३९	१११०		५३.३९
ख. चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू							
१	माटो नमुना विश्लेषण	संख्या	३५०	१०.३	२१५	३५०	१०.३४
२	माटो परीक्षण शिविर	संख्या	१५	१५.२	३१५	१५	१५.१५
३	रासायनीक मलको गुणस्तर विश्लेषण	संख्या	१००	३.८	८०	१००	३.८५
४	माटो र विरुवाको नमुना संकलन तथा सुक्ष्म तत्व विश्लेषण	संख्या	१२	१.५	३२.०	१२	१.५४
५	जिल्लाहरुमा संचालीत माटो सेवा कार्यक्रमको अनुगमन	पटक	३	१.४	३०.०	३	१.४४
६	एकिकृत खाद्य तत्व व्यवस्थापन कृषक पाठशाला	संख्या	१	२.२	४५.०	१	२.१६
७	विरुवाको खाद्यतत्व समस्या अध्ययन	पटक	१	२.२	४६	१	२.२१
८	भकारी सुधार	संख्या	१२	४.१	८५	१२	४.०९
१०	वार्षिक प्रगति तथा अध्ययन प्रतिवेदन प्रकाशन	पटक	१	२.४	५०	१	२.४१
१२	क्षेत्रीय स्तर योजना तर्जुमा तथा समीक्षा गोष्ठीमा सहभागि हुने	पटक	३	१.६	३४	३	१.६४

१५	प्राविधिकहरुको भ्रमण गोष्ठी/तालीममा सहभागि पठाउने	जवान	२	०.९	१९	२	०.९१
१९	माटो जाँच कस चेक	पटक	१	०.२	५	१	०.२४
२२	ईन्टरनेट जडान	पटक	१	०.६	१३	१	०.६३
२	चालु खर्च कार्यक्रमको जम्मा			४६.६	९६९.०		४६.६१
३. कार्यक्रम खर्चतर्फको जम्मा १+२				१००.०	२०७९		१००.००
४. कार्यालय संचालन खर्च					२७३३		
५. कूल जम्मा खर्च ३+४					४८१२		

२.१.६ क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्रयोगशाला, सुन्दरपुर, कञ्चनपुर

क्र. स.	कार्यक्रम र क्रियाकलाप	इकाई	२०६९/७० आ.व.को				
			वार्षिक लक्ष्य			वार्षिक प्रगति	
			परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारीत
क. पूँजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू :							
१	प्रयागशाला उपकरण खरीद (डिप्टील वाटर प्लाण्ट, कलरीमिटर)	संख्या	२	२५.६९	२५०	२	२५.६९
२	फर्निचर खरिद (टेबुल १, कुर्ची १०, माटो राख्ने च्याक १)	संख्या	१२	५.१४	५०	१२	५.१४
१	पूँजीगत खर्च कार्यक्रमको जम्मा			३०.८३	३००		३०.८३
ख. चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू :							
१	माटो नमुना विश्लेषण	संख्या	२५०	१७.८	१७३	२५९	१७.७८
२	माटो परीक्षण शिविर	संख्या	९	२१.६	२१०	९	२१.५८
३	रासायनीक मलको गुणस्तर विश्लेषण	संख्या	२५	६.९	६७	२५	६.८९
५	जिल्लाहरूमा सँचालीत माटो सेवा कार्यक्रमको अनुगमन	पटक	३	२.९	२८	३	२.८८
६	एकिकृत खाद्य तत्व व्यवस्थापन कृषक पाठशाला	संख्या	१	१.५	१५	१	१.५४
७	बिरुवाको खाद्यतत्व समस्या अध्ययन	पटक	१	२.१	२०	१	२.०६
८	भकारी सुधार	संख्या	८	५.४	५३	८	५.४५
१०	वार्षिक प्रगति तथा अध्ययन प्रतिवेदन प्रकाशन	पटक	१	५.१	५०	१	५.१४
१२	क्षेत्रीय स्तर योजना तर्जुमा तथा समीक्षा गोष्ठीमा सहभागि हुने	पटक	३	२.१	२०	३	२.०६
१५	प्राविधिकहरुको भ्रमण गोष्ठी/तालीममा सहभागि पठाउने	पटक	२	१.७	१७	२	१.७५
१९	माटो जाँच कस चेक	पटक	१	०.५	५	१	०.५१
२२	ईन्टरनेट जडान	पटक	१	१.५	१५	१	१.५४
२	चालु खर्च कार्यक्रमको जम्मा			६९.२	६७३		६९.१७
३. कार्यक्रम खर्चतर्फको जम्मा १+२				१००.०	९७३		१००.००

४. कार्यालय संचालन खर्च			२४३२		
५. कूल जम्मा खर्च ३+४			३४०५		

२.१.७ माटो परिक्षण प्रयोगशाला, सुरुङ्गा, भुपा

क्र. सं.	कार्यक्रम र क्रियाकलाप	इकाई	२०६९/७० आ.व.को				
			वार्षिक लक्ष्य			वार्षिक प्रगति	
			परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारीत
क. पूँजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू :							
१	प्रयोगशाला उपकरण खरीद फ्लेम फोटोमिटर, डिप्टील वाटर प्लाण्ट)	संख्या	२	५४.०८	४०४	२	५४.०८
१	पूँजीगत खर्च कार्यक्रमको जम्मा			५४.०८	४०४		५४.०८
ख. चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू							
१	माटो नमुना विश्लेषण	संख्या	१००	१२.७२	९५	१००	१२.७२
२	माटो परीक्षण शिविर	सँख्या	४	१२.०५	९०	४	१२.०५
३	रासायनीक मलको गुणस्तर विश्लेषण	संख्या	२०	४.२८	३२	२०	४.२८
५	जिल्लाहरुमा सँचालीत माटो सेवा कार्यक्रमको अनुगमन	पटक	३	२.०१	१५	३	२.०१
६	एकिकृत खाद्य तत्व व्यवस्थापन कृषक पाठशाला	संख्या	१	१.०७	८	१	१.०७
७	बिरुवाको खाद्यतत्व समस्या अध्ययन	पटक	१	१.७४	१३	१	१.७४
८	भकारो सुधार	संख्या	५	३.३५	२५	५	३.३५
१०	वार्षिक प्रगति तथा अध्ययन प्रतिवेदन प्रकाशन	पटक	१	४.६९	३५	१	४.६९
१२	क्षेत्रीय स्तर योजना तर्जुमा तथा समीक्षा गोष्ठीमा सहभागि हुने	पटक	३	१.३४	१०	३	१.३४
१५	प्राविधिकहरुको भ्रमण गोष्ठी/तालीममा सहभागि पठाउने	पटक	१	१.३४	१०	१	१.३४
१९	माटो जाँच कस चेक	पटक	१	०.६७	५	१	०.६७
२२	ईन्टरनेट जडान	पटक	१	०.६७	५	१	०.६७
२	चालु खर्च कार्यक्रमको जम्मा			४५.९२	३४३		४५.९२
३. कार्यक्रम खर्चतर्फको जम्मा १+२				१००.००	७४७		१००.००
४. कार्यालय संचालन खर्च					१२१९		
५. कूल जम्मा खर्च ३+४					१९६६		

३. आर्थिक प्रगति प्रतिवेदन (आ.व. २०६९/७०)

३.१ जम्मा बजेट निकासी र खर्च

३.१.१ माटो परीक्षण तथा सेवा सुधार कार्यक्रम (३१२११८-३/४)

क्र.सं.	कार्यालय	वार्षिक बजेट (विनियोजित)	वार्षिक बजेट (निकासी)	वार्षिक बजेट (खर्च)
१	माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय, हरिहरभवन	६७७४०००	६७७४०००	६७७४०००
२	क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला, सुनसरी	४४८९०००	४४८९०००	४४८३९०६
३	क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला, मकवानपुर	५३२२०००	३६७२०००	३६७२०००
४	क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला, कास्की	४६७६०००	४७३७७४७	४७३७७४७
५	क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला, बाँके	४८१२०००	४८११४६०	४८११४६०
६	क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला, कञ्चनपुर	३४०५०००	३१९३४०१	३१९३४०१
७	माटो परीक्षण प्रयोगशाला, झापा	१९६६०००	१३७०१२६	१३७०१२६
	जम्मा	३१४४४०००	२९०४७७३३	२९०४२६४०
वित्तीय प्रगति प्रतिशत = ९९.९८ (निकासीको आधारमा)				

३.२ बेरुजु विवरणः

क्र.सं.	कार्यालय	आ.व.को शुरुमा कायम	फर्छौट रकम	बाँकी बेरुजु रकम	कैफियत
१	माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय, हरिहरभवन	३,८३,०८३	०	४१,३३,०८३	रु ३७,५०,००० जम्मा भैसकेको
२	क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला, सुरुङ्गा	०	०	०	
३	क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला, भुमिका	५४२०३	५४२०३	०	
४	क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला, हेटौँडा	८८४८.६	०	८८४८.६	
५	क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला, पोखरा	०	०	०	
६	क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला, खजुरा	०	०	०	
७	क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला, सुन्दरपुर	०	०	०	
	कुल जम्मा	४४६१३४.६	५४२०३	४१,४१,९३१.६	

३.३ राजश्व विवरण

क्र.सं.	कार्यालय	राजश्व संकलन रु.
१	माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय, हरिहरभवन	३८७९४२८
२	क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्रयोगशाला, सुनसरी	४९२०४
३	क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्रयोगशाला, मकवानपुर	१११६३६
४	क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्रयोगशाला, कास्की	३२४८६
५	क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्रयोगशाला, बाँके	३०९१५.३३
६	क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्रयोगशाला, कञ्चनपुर	२२४३८
७	माटो परिक्षण प्रयोगशाला, झापा	६०९७
	जम्मा	४१३२२०४.३३

४. प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाको प्रगति विवरण

४.१ माटो परीक्षण तथा सुधार सेवा कार्यक्रम

४.१.१ आयोजना नाम : माटो परीक्षण तथा सुधार सेवा कार्यक्रम

४.१.२ मन्त्रालय/विभाग/संस्था : कृषि विकास मन्त्रालय, कृषि विभाग

४.१.३ स्थान (जिल्ला) : माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय, क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशालाहरू र माटो परीक्षण प्रयोगशाला

४.१.४ आयोजनाको अवधि : सालवसाली

विवरण	आयोजना शुरू भएको मिति	आयोजना पुरा हुने मिति
क) आयोजना प्रस्ताव अनुसार:	२०४९।५०	सालवसाली
ख) खास आयोजना शुरू भएको:	२०५०।५१	सालवसाली

४.१.५ आयोजनाको मुख्य उद्देश्य

- समय सापेक्ष मूल तथा माटो व्यवस्थापन प्रविधि विकास गर्ने र कृषक स्तरसम्म पुऱ्याइ कृषि उत्पादन बढाउने ।
- विविध बालीमा माटोको उर्वराशक्ति तथा सो सम्बन्धी समस्याको पहिचान/निराकरणमा सहयोग पुऱ्याउने ।
- भौगोलिक विशेषताको आधारमा नेपालको माटोको समस्या पहिचान गरि दिगो भु-व्यवस्थापन प्रति जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।

- सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरूसँग समन्वय गरी माटो व्यवस्थापन कार्यक्रम तथा सेवालाई व्यापक गर्ने ।

४.१.६ आयोजनाको मुख्य काम (परिणात्मक उपलब्धी सूचक/लाभान्वितवर्ग समेत):

- माटो विश्लेषण तथा मलखाद सिफारिश
- मलखाद विश्लेषण
- सूक्ष्मतत्व विश्लेषण
- जैविक मल उत्पादन, परीक्षण तथा प्रदर्शन
- माटोको उर्वराशक्ति नक्सा तयार (जिल्लाहरूको)
- माटो जाँच शिविर सञ्चालन
- अनुगमन, अध्ययन

४.१.७ आयोजनाको कुल लागत (रु. हजारमा)

नेपाल सरकार	वैदेशिक		कुल जम्मा
	ऋण	अनुदान	
आ.व. २०४९/५०			०.००
आ.व. २०५०/५१			५४.००
आ.व. २०५१/५२			१२००.००
आ.व. २०५२/५३			३३८३.००
आ.व. २०५३/५४			३३९९.००
आ.व. २०५४/५५			२७८४.००
आ.व. २०५५/५६			१४५६.००
आ.व. २०५६/५७			३९९५.००
आ.व. २०५७/५८			१३०५३.००
आ.व. २०५८/५९			६०४४.००
आ.व. २०५९/६०			२७८९.००
आ.व. २०६०/६१			२३२७.२५
आ.व. २०६१/६२			२७५५.००
आ.व. २०६२/६३			१४४४७.००
आ.व. २०६३/६४			१५११५.००
आ.व. २०६४/६५			२४१३४.००
आ.व. २०६५/६६			२२५०४.००
आ.व. २०६६/६७			२२६४२.००
आ.व. २०६७/६८			३१३२१.००

आ.व. २०६८/६९			३५३३८.००
आ.व. २०६९/७०			२९०४२.६५
कूल जम्मा			२३७७८२.९

४.१.८ आयोजनाको उपलब्धी (आ.व. २०६९/७०)

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	इकाई	वार्षिक लक्ष्य	वार्षिक प्रगति
१	माटोको नमूना विश्लेषण	संख्या	२०००	२३३२
२	रसायनिक मल विश्लेषण	संख्या	४९५	५८६
३	माटो परीक्षण शिविर	पटक	६७	७३
४	सुक्ष्मतत्व विश्लेषण	संख्या	११२	१७०
५	माटोको उर्वराशक्ति नक्सा तयार	जिल्ला	३	३

४.१.१० आयोजनाको वार्षिक वित्तीय प्रगति : आ.व. २०६९/७० (रु.)

कुल बजेट	निकासा	यथार्थ खर्च
३१३२१०००	२९०४७७३३	२९०४२६४०

४.१.११ यस आ.व.मा आयोजनाको स्थलगत निरीक्षण भए/नभएको, भएको भए निरीक्षण गर्नेको नाम, दर्जा र कार्यालय

यस आयोजना अन्तर्गत सञ्चालित क्रियाकलापहरूको स्थलगत निरीक्षण माटो व्यवस्थापन निर्देशनालयका निमित्त प्रमुख माटो विज्ञ, वरिष्ठ माटो विज्ञ, माटो विज्ञहरू, कृषि प्रसार अधिकृत एवम् अन्य सहयोगी कर्मचारीहरूबाट समय-समयमा गरिएको थियो । निरीक्षण क्रममा पाइएका समस्याहरूलाई समय सापेक्ष समाधान गर्ने प्रयासहरू भएका थिए ।

४.१.१२ आयोजनाको कामको गुणस्तरबारे आयोजना प्रमुखको मन्तव्य

हालसम्म सञ्चालन गरिएका कार्यक्रम अनुगमनको आधारमा सन्तोषजनक पाईएको ।

४.१.१३ आयोजना प्रमुखको नाम र सम्पर्क फोन नं.

श्री दुर्गा प्रसाद दवाडी, फोन नं.: ०१-५५२०३१४

४.२ दिगो भू-व्यवस्थापन कार्यक्रम

४.२.१ आयोजना नाम : दिगो भू-व्यवस्थापन कार्यक्रम

४.२.२ मन्त्रालय/विभाग/संस्था : कृषि विकास मन्त्रालय, कृषि विभाग

४.२.३ स्थान (जिल्ला) : माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय, माटो परीक्षण प्रयोगशाला (१), क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशालाहरू (५) र जिल्ला कृषि विकास कार्यालयहरू (७) साथै विभिन्न जिल्लाका गैरसरकारी संस्थाहरू

४.२.४ आयोजनाको अवधि : आयोजनाको अवधिभर

विवरण	आयोजना शुरू भएको मिति	आयोजना पुरा हुने मिति
क) प्रथम चरण	इ.स. १९९९	इ.स. २००३
ख) दोश्रो चरण	इ.स. २००४	इ.स. २००७
ग) तेश्रो चरण	ई.स. २००८	ई.स. २०१०
घ) चौथो चरण	ई.स. २०११	ई.स. २०१४

४.२.५ आयोजनाको मुख्य उद्देश्य

दिगो भू-व्यवस्थापन सम्बन्धी उन्नत तथा स्थानियस्तरमा उपयुक्त प्रविधिहरूको कृषक परिवारको सहभागितामा प्रवर्द्धन गरि माटोको उर्वराशक्ति कायम राख्दै कृषि व्यवसाय (खेतीपाति, पशुपालन आदि) को उत्पादकत्व वृद्धि गर्दै कृषक परिवारको जीवनस्तर सुधार्न टेवा पुर्‍याउने ।

४.२.६ आयोजनाको मुख्य काम (परिणात्मक उपलब्धि सूचक/लाभान्वितवर्ग समेत)

- ☐ प्राङ्गारिक पदार्थको व्यवस्थापन
- ☐ उत्पादकत्व वृद्धि तथा भू-संरक्षणका लागि मिश्रित बाली प्रणाली
- ☐ डाले घाँस तथा भूइँघाँस खेती, बँधुवा पशुपालन तथा खेर जाने प्राङ्गारिक पदार्थको पुन प्रयोग
- ☐ एकवर्षे तथा बहुवर्षे विभिन्न कोसे बालीलाई खेती प्रणालीमा समावेश
- ☐ नगदे बालीहरू (तरकारी, फलफुल, अदुवा, वदाम आदि) को दिगो भू-व्यवस्थापनमुखी खेती प्रवर्द्धन
- ☐ माटोको सिंचाइ व्यवस्थापन र वैकल्पिक सिंचाइ
- ☐ स्थानीय तहमा हुने कृषि उपजको प्रशोधन तथा बजार व्यवस्थापन

४.२.७ आ.व. २०६९/७० को प्रगति विवरण

क.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	बार्षिक लक्ष्य	बार्षिक प्रगति
१	DoA बाट दिगो भूव्यवस्थापन कार्यक्रम अनुगमन	पटक	६	६
२	दिगो भूव्यवस्थापन कार्यक्रम प्रगति कम्पाईल तथा प्रतिवेदन प्रकाशन	पटक	१	१

३	कृषि प्रसार कार्यक्रमको निक्षेपण र गा.वि.स. स्तरमा कृषि विकास समिति गठन तथा कृषि पसार कार्यक्रम संचालन सम्बन्धि अन्तर्कृया गोष्ठी	पटक	२	२
४	दिगो भूव्यवस्थापन कार्यक्रम समन्वय तथा अनुगमन भ्रमण र रिपोर्टिङ	पटक	५	५
५	जि.कृ.वि.का. को समन्वयमा सफल दिगो भूव्यवस्थापन प्रविधिको बिस्तार	जिल्ला	२	२
६	गोठेमल व्यवस्थापन, गहुँत सँकलन तथा दिगो माटो व्यवस्थापन तालिम (प्रा.स./ना.प्रा.स)	पटक	१	१
७	आई.पि.एन. एस. तालीम (अधिकृत स्तर १)	पटक	१	१
८	प्रयोगशाला उपकरण तथा अन्य मर्मत सम्भार २	संख्या	२	२
९	माटोको उर्बराशक्ति नक्शा तयार (दोश्रो चौमासिकमा नमूना संकलन शुरु गरी तेश्रोमा परीक्षण पुरा हुने)	जिल्ला	३	३
१०	प्रचार प्रसार सामग्री तयारी तथा वितरण	किसिम	२	२

४.२.८ आ.व. २०६९/७० वार्षिक निकासा तथा खर्च विवरण

कार्यालय	वार्षिक बजेट	वार्षिक निकासा	वार्षिक जम्मा खर्च
माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय, हरिहरभवन	२८२१०००	२७७११५१	२७७११५१
वित्तिय प्रगति प्रतिशत = १००			

५. विशेष कृषि उत्पादन कार्यक्रम

५.१. माटो व्यवस्थापन निर्देशनालयबाट अनुदान प्राप्त प्राङ्गारिक मल कारखाना

माटो व्यवस्थापन निर्देशनालयले प्राङ्गारिक मल कारखाना स्थापना गर्ने फर्म / कम्पनीहरुको लागि को लागि उपकरण खरिदमा ५०% अनुदान दिँदै आएको छ । हालसम्म अनुदान प्राप्त गरेका फर्म र कम्पनीहरुको नाम र अनुदान रकम निम्नानुसार छ ।

क्र.सं.	कम्पनीको नाम	खरिद गरिएको उपकरण	संख्या	अनुदानित रकम(रु.)
आ.व. २०६७/६८				
१	बनसुन एग्रो अर्गानिक्स	कुकर मेसिन	१	

क्र.सं.	कम्पनीको नाम	खरिद गरिएको उपकरण	संख्या	अनुदानित रकम(रु.)
	प्रा.लि., जुगेडी, चितवन	ब्वाइलर मेसिन	१	८,८९,५००।-
		मिक्सचर मेसिन	१	
		ग्राइन्डर मेसिन	२	
		कटर मेसिन	२	
		नेटिङ्ग मेसिन	१	
		सिलिङ्गमेसिन	२	
		वर्डिङ्ग मेसिन	१	
		वर्कसप टुल सेट	१	
२	त्रिवेणी बायो रिसर्च एण्ड डेभलपमेन्ट सेन्टर प्रा.लि., रामपुरटोकनी-३, बारा	ग्राइन्डर लम्प	१	८,५२,६६४।-
		मिक्सचर मेसिन	१	
		चाफ कटर विथ १५ एच.पी. मोटर	१	
३	प्राकृतिक शक्षम जिवाणु मल उद्योग, कोटीहवा, रुपन्देही	मिक्सचर मेसिन	१	३,१०,०००।-
		ग्राइन्डर मेसिन	१	
		छाटी मेसिन	१	
		कन्भेयर	१	
		चाल्नि	१	
		डायर मेसिन	१	
आ.ब. २०६८/६९				
१	बनसुन एग्रो अर्गानिक्स प्रा.लि., जुगेडी, चितवन	बकेट एलेभेटर नं १	१	२५,८५,२८४।-
		ब्याच होल्डिङ्ग होपर	१	
		बकेट एलेभेटर नं २	१	
		ब्याच होल्डिङ्ग होपर नं २	१	
		मिक्सचर सेट	१	
		लिक्वीड डेलिभरी पम्पीङ्ग सिस्टम	१	
		इलेक्ट्रिक प्यानेल बोर्ड	१	
		ग्राइन्डर १० एच.पी.	१	
		ग्राइन्डर ५ एच.पी.	१	
		६३ के.भि.ए. जेनेरेटर	१	
		वर्किङ्ग स्टेसन विथ कन्भेयर	१	
		मिक्सचर मेसिन	१	१३,४७,००० ।-
		ग्राइन्डर लम्प	१	
		चाफ कटर	१	

क्र.सं.	कम्पनीको नाम	खरिद गरिएको उपकरण	संख्या	अनुदानित रकम(रु.)
२	साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि., धनुषा	छाटी मेसिन	१	
		व्हील ब्यारो	३	
		डायर	१	
		फर्क सिभर	५	
		स्पेड	५	
		वर्डेङ मेसिन	२	
३	सहयोगी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था, बसन्तीपट्टी-७ रौताहट	मिक्सचर मेसिन	१	१६,८४,५०० ।-
		ग्राइन्डर लम्प	१	
		चाफ कटर	१	
		छाटी मेसिन	१	
		व्हील ब्यारो	३	
		डायर	१	
		फर्क सिभर	५	
		स्पेड	५	
		वर्डेङ मेसिन	२	
		जेनेरेटर	१	
४	प्राङ्गारिक कृषि उत्पादन केन्द्र, फूलबारी- ३, चितवन	कन्भेयर मेसिन टु मिक्सचर	१	३९,०७,५०० ।-
		मिक्सचर मेसिन	१	
		कन्भेयर टु फिडर	१	
		फिडर वीथ कन्भेयर	१	
		स्किनिङ मेसिन	१	
		कन्भेयर फ्रम स्किनिङ टु प्याकेजिङ	१	
		स्केल १००० के जी	१	
		स्केल ५० के जी	१	
		स्वीङ मेसिन	१	
		सिलिङ मेसिन	१	
		ब्याक होइ वीथ लोडर	१	
५	लुम्बिनी एग्रो प्रोडक्ट्स एण्ड रिसर्च सेन्टर, भैरहवा	मिक्सिङ सिस्टम	१	४०,७५,०७०।-
		सुपर ब्याक होइ वीथ लोडर	१	
		स्प्रे ट्याङ्कर	१	
		जेनेरेटर	१	

क्र.सं.	कम्पनीको नाम	खरिद गरिएको उपकरण	संख्या	अनुदानित रकम(रु.)
		प्याकेजिङ्ग युनिट (१ र २ के जी)	१	
		प्याकेजिङ्ग युनिट (५ र १० केजी)	१	
६	जनकपुर फर्टिलाइजर्स इण्डस्ट्रिज, जनकपुर, धनुषा	टर्निङ्ग मेसिन	१	
		क्रसर मेसिन	१	
		मिक्सचर मेसिन	१	
		ग्रानुलेटिङ्ग मेसिन	२	
		डायर मेसिन	१	
		कुलर मेसिन	१	
		स्क्रीनिङ्ग मेसिन	१	
		कोटिङ्ग मेसिन	१	
		प्याकिङ्ग मेसिन	१	१८,८३,०००/-
७	बुद्ध प्राङ्गारिक मल उद्योग, जनकपुर, धनुषा	टर्निङ्ग मेसिन	१	
		क्रसर मेसिन	१	
		मिक्सचर मेसिन	१	
		ग्रानुलेटिङ्ग मेसिन	२	
		डायर मेसिन	१	
		कुलर मेसिन	१	
		स्क्रीनिङ्ग मेसिन	१	
		कोटिङ्ग मेसिन	१	
		प्याकिङ्ग मेसिन	१	१८,८३,०००/-
आ.ब. २०७९/७०				
१	प्राङ्गारिक कृषि उत्पादन केन्द्र, फूलबारी- ३, चितवन	जेनेरेटर सेट	१	
		बोन ग्राइन्डर	१	१२७००००/-
२	प्रारम्भ बायो टेक प्रा.लि. रामकोट ६, काठमाण्डौ	विद्युतीय भर्मिकम्पोष्ट स्क्रीनर	१	१४००००/-
३	बुद्ध प्राङ्गारिक मल उद्योग, जनकपुर, धनुषा			४१३०२००/-
४	लुम्बिनि एग्रो अर्गानिक	मिक्सचर मेसिन (१ टन)	१	२०६२०००/-

क्र.सं.	कम्पनीको नाम	खरिद गरिएको उपकरण	संख्या	अनुदानित रकम(रु.)
	फर्टिलाइजर प्रा. लि., मकहर न रुपन्देही	फयान ग्राइन्डर १६ इन्च	१	
		कन्भेयर (११ फीट)	१	
		ग्राइन्डर मेसिन	१	
		एलिमिटर	१	
		होपर (१ टन)	१	
		डायर	१	
		मोटर (३०,२०,१०,७,५ एच.पी.)	५	
		जेनेरेटर सेट	१	३२३०४००/-
५	नेपाल इन्टिग्रेटेड मोडल एग्रो फर्म प्रा. लि., उग्रचण्डि १ नाला, काभ्रे	कन्भेयर मेसिन टु मिक्स्चर	१	
		ग्राइन्डर मेसिन	१	
		बेल्ट कन्भेयर	१	
		रोटरी स्क्रीनिङ मेसिन	१	
		होपर एण्ड सेकेण्डरी बेल्ट कन्भेयर फर प्याकिङ	१	
		होपर एण्ड स्टेण्ड	१	
		ड्रम रोलर	१	
		म्यानुअल ग्राइन्डर मेसिन	१	
		होरिजेन्टल क्रसर	१	१४००१२५/-
		सेल्फ क्लिनिङ क्रसर	१	
		प्यान मिक्सर	२	
		ड्रम ग्रानुलेटर	१	
		डायर	१	
		कुलर		
		रोलिङ एण्ड सिभिङ मेसिन	२	
		बेल्ट कन्भेयर	५	
		वेभिङ बेल्ट वर्डिङ मेसिन	३	
		इनडियुस डाफ्ट फान	२	
		क्याबिनेट	१	
६	युनिक बायो टेक अर्गानिक प्रा.लि., जगतपुर, चितवन	कोटिङ मेसिन	१	
		प्याकिङ मेसिन	१	
		फायर बार	१	
		ब्लोवर	१	
		रक उल	१	

क्र.सं.	कम्पनीको नाम	खरिद गरिएको उपकरण	संख्या	अनुदानित रकम(रु.)
		स्टील प्लेट	१	
		बोइलर	१	
		साभेल	१	
		वर्डङ मेसिन	१	
		मिक्सचर मेसिन	१	
७	कन्चन प्रांगारिक मलखाद उधोग, झलारी-३, कंचनपुर	वर्डङ मेसिन (५०० के.जी.)	२	१९५००००/-
		स्क्रियु कन्भेयर (५ एच.पी.)	२	
		ग्राइन्डर लम्प	१	
		सिभिङ युनिट	१	
		स्क्रियु कन्भेयर (३ एच.पी.)	१	
		लिक्वीड स्प्रे युनिट	१	
		मिक्सचर मेसिन	१	
		फोर्क सोभेल	६	
		चफ कटर (५ एच.पी.)	१	
		व्हील ब्यारो (७५ के.जी * ६)	१	
		ब्याग क्लोजर मेसिन	२	
		ट्रेण्ड सिलिङ मेसिन	२	
		जेनेरेटर (५० केभी)	१	
		ट्रयाक्टर	१	
		ब्याग क्लोजर मेसिन	२	
		ट्रेण्ड सिलिङ मेसिन	२	
		ट्रयाक्टर	१	
		सिभिङ युनिट	१	
		वर्डङ मेसिन	२	
		स्क्रियु कन्भेयर (३ एच.पी.)	२	
		ग्राइन्डर लम्प	१	
		जेनेरेटर (५० केभी)	१	
		व्हील ब्यारो (७५ के.जी * ६)	१	
		स्क्रियु कन्भेयर (३ एच.पी.)	१	
		लिक्वीड स्प्रे युनिट	१	

क्र.सं.	कम्पनीको नाम	खरिद गरिएको उपकरण	संख्या	अनुदानित रकम(रु.)
८	किसान कृषि सहकारी संस्था लि., बिष्णुपुर ७, सिराहा	मिक्सचर मेसिन	१	२०२५०००/-
		चफ कटर (५ एच.पी.)	१	
		फोर्क सोभेल	६	

५.२. आ.ब. २०६९/७० को निकास तथा खर्चको विवरण

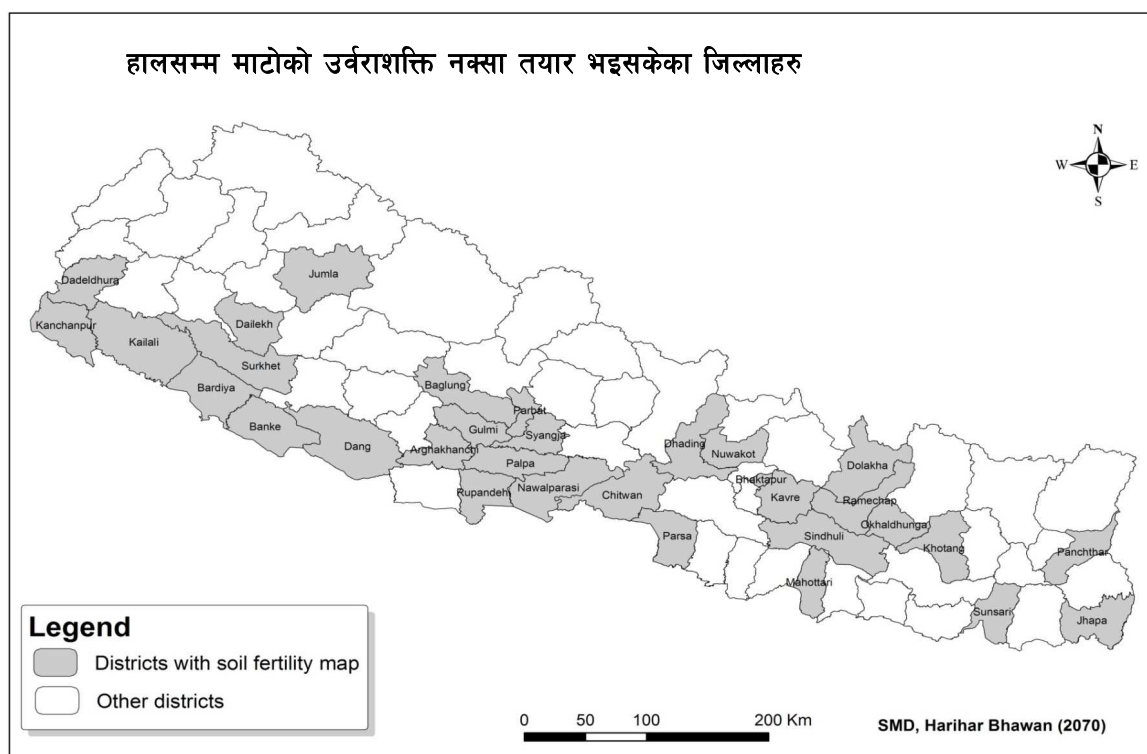
कार्यालय	बार्षिक बजेट	बार्षिक निकास	बार्षिक जम्मा खर्च	भौतिक प्रगति प्रतिशत	वित्तीय प्रगति प्रतिशत
माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय, हरिहरभवन	६०९३७०००	३९२९४०८७	३९२९४०८७	१००.००	५९.९५

यथार्त अनुदान प्रवाह रकम रु. २६९९३५२५

६. आ.ब. २०६९/७० मा भएका मुख्य क्रियाकलापहरूको विश्लेषण

६.१ माटोको सर्भेक्षण (Soil Survey)

माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय हरिहरभवनले माटो व्यवस्थापन सम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रमहरू जस्तै माटोको नमूना विश्लेषण, विश्लेषणका आधारमा मलखाद सिफारिश गर्ने र रसायनिक मल विश्लेषण गरी मलको गुणस्तर नियन्त्रणमा टेवा पुऱ्याउने, एकीकृत खाद्यतत्व व्यवस्थापनमा कृषक पाठशालाको अनुगमन, निरीक्षण र सञ्चालनमा समेत सहयोग गरि दिगो माटो व्यवस्थापनमा टेवा पुऱ्याउँदै आउनुको साथै विभिन्न जिल्लाको माटोको उर्वराशक्ति नक्सा तयार गर्दै आइरहेको छ। यसै अनुरूप यस आर्थिक वर्ष २०६९/७० को स्वीकृत बार्षिक कार्यक्रम अनुसार रामेछाप, खोटाङ्ग र दैलेख जिल्लाको माटोको उर्वराशक्ति नक्सा तयार गरिएको छ। सो समेत हालसम्म ३२ वटा जिल्लाको माटो उर्वराशक्ति नक्सा तयार भएको छ।

माटोको उर्वराशक्ति नक्सा तयार भएका जिल्लाहरूको माटोको उर्वराशक्ति स्थिति यस प्रकार छ ।

क्र. स.	जिल्ला	खाद्यतत्व				
		नाईट्रोजन	फस्फोरस	पोटास	प्राङ्गारिक पदार्थ	पी.एच.
१	भापा	-	-	-	-	अम्लीय
२	सुनसरी	कम-मध्यम	कम-अधिक	मध्यम	धेरैकम-कम	अम्लीय
३	नुवाकोट	मध्यम	मध्यम	मध्यम-अधिक	मध्यम	अम्लीय
४	कञ्चनपुर	कम	मध्यम-अधिक	कम	कम	हलुका अम्लीय
५	बर्दिया	कम	कम	मध्यम	कम	तटस्थ-क्षारीय
६	कैलाली	कम	मध्यम	मध्यम	कम	तटस्थ-क्षारीय
७	पर्वत	मध्यम	मध्यम	मध्यम-अधिक	मध्यम	अम्लीय
८	बाँके	कम	कम-मध्यम	मध्यम	कम	तटस्थ
९	पर्सा	कम	मध्यम	कम	कम	हलुका अम्लीय-तटस्थ
१०	स्याङ्जा	मध्यम	कम-मध्यम	मध्यम	मध्यम	अम्लीय
११	महोत्तरी	कम	कम	कम	कम	हलुका अम्लीय

क्र. स.	जिल्ला	खाद्यतत्व				
		नाईट्रोजन	फस्फोरस	पोटास	प्राङ्गारिक पदार्थ	पी.एच.
१२	नवलपरासी	कम	कम	कम-मध्यम	कम	अम्लीय
१३	काभ्रे	कम-मध्यम	कम	मध्यम	कम-मध्यम	हलुका-अम्लीय तटस्थ
१४	चितवन	कम	कम	कम	कम	हलुका अम्लीय-तटस्थ
१५	ओखलढुंगा	मध्यम-अधिक	अधिक	मध्यम	मध्यम	अम्लीय
१६	सुर्खेत	मध्यम-अधिक	अधिक	अधिक	मध्यम	तटस्थ-अम्लीय
१७	भक्तपुर	-	-	-	-	तटस्थ-हल्का अम्लीय
१८	धादिङ	मध्यम	मध्यम	मध्यम	मध्यम	हल्का अम्लीय
१९	गुल्मी	मध्यम-अधिक	अधिक	मध्यम	मध्यम	अम्लीय
२०	रूपन्देही	कम	कम	मध्यम-कम	कम	तटस्थ
२१	दोलखा	अत्याधिक	अत्याधिक	मध्यम	मध्यम	अम्लीय
२२	दाङ	धेरै कम	मध्यम-धेरै	मध्यम	मध्यम	हल्का अम्लीय
२३	सिन्धुली	कम	मध्यम-अधिक	कम-मध्यम	कम	अम्लीय
२४	बागलुङ	मध्यम	अत्यधिक	धेरै-मध्यम	मध्यम	हल्का अम्लीय
२५	जुम्ला	अधिक	मध्यम	अधिक	मध्यम	अम्लीय
२६	अर्घाखाँची	मध्यम	मध्यम	मध्यम	मध्यम	तटस्थ
२७	डडेलधुरा	मध्यम	मध्यम	अधिक	मध्यम	हल्का अम्लीय-तटस्थ
२८	पाल्पा	कम	मध्यम-अधिक	कम-मध्यम	कम	अम्लीय
२९	पाँचथर	कम	मध्यम-अधिक	मध्यम-अधिक	कम	हल्का अम्लीय-तटस्थ
३०	रामेछाप	मध्यम	अधिक-अत्यधिक	अत्यधिक	मध्यम	हल्का अम्लीय
३१	खोटाङ	मध्यम	अधिक	अधिक	मध्यम	हल्का अम्लीय
३२	दैलेख	मध्यम	अधिक	अधिक	मध्यम	अम्लीय

७. माटो परीक्षण

७.१ आ.ब. २०६९/७० मा जाचिएका माटोको नतिजा

क) प्रयोगशालामा माटो विश्लेषण:

आ.ब. २०६९/७० मा प्रयोगशालाहरु बाट कुल २३३२ नमूना जाँच गरी कृषक, जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, विद्यार्थी तथा विभिन्न संघ संस्थाहरुलाई सेवा पुऱ्याइएको थियो । उक्त सेवा प्राप्त गर्ने कृषकहरुले आफ्नो माटोको उचित व्यवस्थापनको साथै सन्तुलित मलखाद प्रयोगबाट बाली उत्पादन बढाउनुको साथै अन्य कृषकहरुलाई पनि माटो जाँच सेवा तथा यसको महत्व बारे बुझाउन सहयोगि

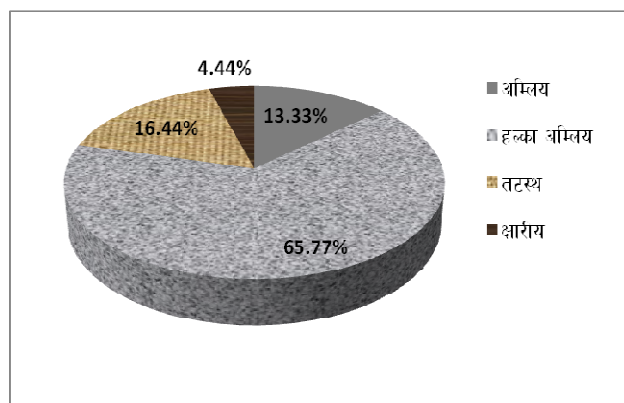
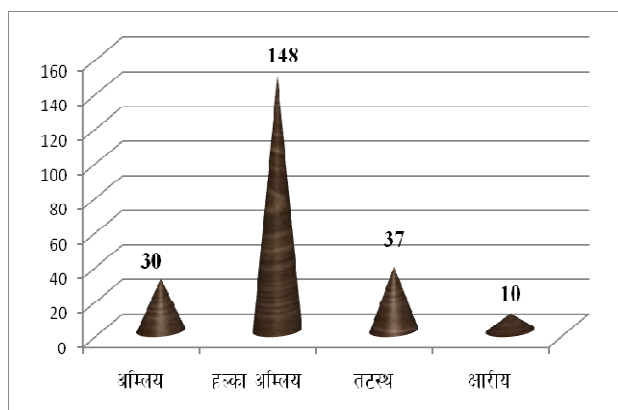
भएको पाईएको छ । जसको फलस्वरूप विगतमा निशुल्क माटो जाँच गर्दा पनि कृषकहरु माटो जाँचाउन अनिच्छुक देखिन्थे भने हाल स्वयम् कृषकहरु पैसा तिरेर समेत माटो जाँच गराउन प्रयोगशालामा आउने गरेको पाईन्छ । हुन त हाल सम्म संस्थागत तथा व्यक्तिगत रुपमा प्रयोगशालामा माटो जाँच गराउन आउने सेवाग्राहिको संख्या हेर्नो भने व्यक्तिगत रुपमा आउने कृषकहरु मुस्किलले १० देखि १५ प्रतिशत पाईन्छ भने अन्य सबै जिल्ला कृषि विकास कार्यालय तथा अन्य संस्थामार्फत आएको पाईन्छ । जे होस व्यक्तिगत कृषकको सहभागिता बढ्दौ रुपमा नै भएको पाईएको छ । तर समस्या के छ भने व्यक्तिगत रुपमा आउने कृषकहरु व्यवसायिक कृषकहरु हुने र उनीहरुको समस्या तथा सेवाको माग पनि अलि उच्च स्तरको हुने तर प्रयोगशालाहरुको हालको भौतिक तथा जनशक्तिको अवस्थाबाट विशिष्टकृत सेवा दिन कठिनाई भएको कारण कर्मचारी तथा प्रयोगशालाको क्षमता अभिवृद्धी तथा भौतिक सुविधा बिस्तारमा समेत ध्यान दिई कृषकको मागलाई सम्बोधन गर्नुपर्ने अवस्था छ ।

तालिका: आ.ब. २०६९/७० मा गरिएका माटो जाँचको कार्यालयगत विवरण :

माटोको अवस्था		प्रयोगशाला							जम्मा	प्रतिशत
		काठमाण्डौ	पोखरा	कँचनपुर	खजुरा	हेटौडा	भुम्का	सुरुङ्गा		
पि.एच	अम्लिय	१६०	२३१	११९	२८७	३७०	१७२	९९	१४३८	६८.७३
	तटस्थ	४४	११०	१०९	४८	२०	१००	१	४३२	२०.६५
	क्षारीय	२८	१०९	३१	११	०	३०	१३	२२२	१०.६१
प्राँगाारिक पदार्थ	कम	१७१	१९९	१९७	१७३	४०३	१८८	५९	१३९०	५९.९१
	मध्यम	७९	२०६	३६	१७०	१६७	९४	२६	७७८	३३.५३
	अधिक	१०	४५	२६	७	५१	१२	१	१५२	६.५६
नाईट्रोजन	कम	१२८	३४८	१७१	२७	२०८	१६५	३९	१०८६	५२.९२
	मध्यम	७५	७९	५३	२२७	१५८	९७	४७	७३६	३५.८६
	अधिक	१५	२३	३५	१००	२४	३३	-	२३०	११.२१
फस्फोरस	कम	९०	१५८	१३४	२६	३३	२०५	२०	६६६	३२.९५
	मध्यम	२५	९३	५८	६२	४९	८५	४३	४१५	२०.५४
	अधिक	१३३	१९९	६७	२०७	३०८	३	२३	९४०	४६.५२
पोटास	कम	५६	३	१३७	३३	१८०	२२९	४९	६८७	३३.८८
	मध्यम	११८	२५५	६२	१७८	१२४	५०	२५	८१२	४०.०४
	अधिक	६४	१९२	८०	८०	८६	१५	१२	५२९	२६.०८

उक्त विश्लेषण नतिजाहरुको जिल्लागत तथा गा.वि.स. स्तरको प्रस्तुति सम्बन्धित प्रयोगशालाहरुबाट प्रकाशन भईसकेको छ । माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय बाट आ.ब. २०६९/७० मा प्रयोगशालामा गरिएको माटो विश्लेषण र विभिन्न तत्वहरुको अवस्थाहरुको बारेमा तल बिस्तृत रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

७.१.१ माटोमा पि.एच. को अवस्था

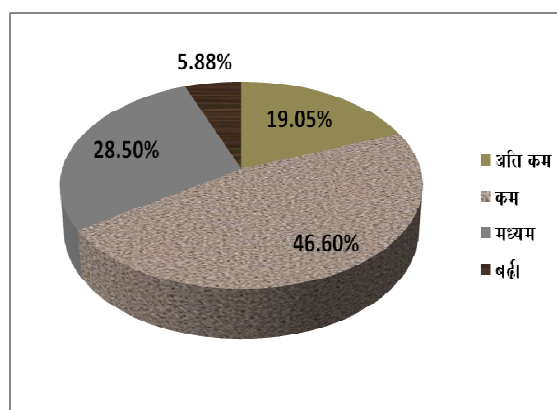
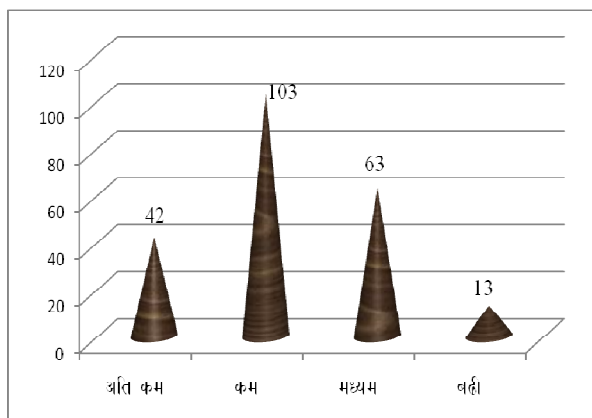
माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय बाट २४ जिल्ला बाट विभिन्न कृषि विकास कार्यालय तथा कृषकहरूबाट प्राप्त २२९ वटा माटोको नमुना विश्लेषण गरिएकोमा १३.३३ प्रतिशत माटो अम्लिय, ६५.७७ प्रतिशत माटो हल्का अम्लिय, १६.४४ प्रतिशत तटस्थ तथा ४.४ प्रतिशत माटो क्षारीय प्रकारको पाईएको थियो । सबैभन्दा बढी माटोको नमुना काभ्रे जिल्लाबाट ल्याइएको र धेरैजसो नमुनाको पि.एच. हल्का अम्लीय पाईएको थियो ।

तालिका: माटो व्यवस्थापन निर्देशनालयमा जाँच भएका माटोको नमुनामा पि.एच. स्थिति

जिल्ला	अम्लिय	हल्का अम्लिय	तटस्थ	क्षारीय	जम्मा
धादिङ्ग	२	२	४		८
ललितपुर		१८	१६		३४
चितवन	१	७		५	१३
भक्तपुर	३	४	४		११
काभ्रे	८	३९	३		५०
ओखलढुङ्गा	२	१		१	४
दोलखा	१	३	२		६
काठमाडौँ	१	९	१	१	१२
म्याग्दी		१			१
बर्दिया			२	२	४

जिल्ला	अम्लय	हल्का अम्लय	तटस्थ	क्षारीय	जम्मा
नवलपरासी			५		५
सिन्धुपाल्चोक	४	२४			२८
सोलुखुम्बु		५			५
बागलुङ्ग		७			७
खोटाङ्ग	२	१	२		५
कन्चनपुर	४		१		५
भापा		६			६
इलाम		१			१
नुवाकोट	१	४		१	६
भोजपुर	३	१			४
प्युठान		३			३
सिन्धुली		१०			१०
सुनसरी	१				१
जम्मा	३३	१४६	४०	१०	२२९

७.१.२ प्रागरिक पदार्थको अवस्था:

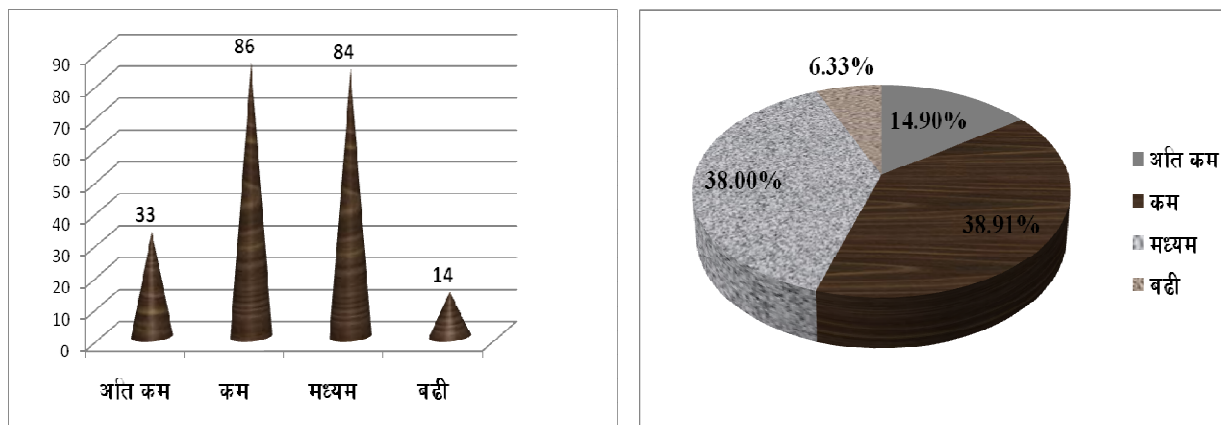
प्रयोगशालामा प्राप्त माटोको नमुना मध्य २३१ वटाको नमुनाको प्राँगरिक पदार्थको जाँच गरिएको थियो । अधिकाँश नमुनामा (४६.६६ प्रतिशत) प्राँगरिक पदार्थको मात्रा कम पाईएको थियो । जाँच गरिएको

नमुना मध्य ५.८८ प्रतिशत नमुनामा मात्र बढी प्राँगारिक पदार्थ पाईएको थियो भने १९.०५ प्रतिशत नमुनामा अति कम प्राँगारिक पदार्थ पाईएको थियो ।

माटो व्यवस्थापन निर्देशनालयमा जाँच भएका माटोको नमुनामा प्राँगारिक पदार्थको स्थिति

जिल्ला	अति कम	कम	मध्यम	बढी	जम्मा
धादिङ्ग	२	५	२		९
ललितपुर	२	१५	१५	१	३१
चितवन	४	९			१३
भक्तपुर	३	५	१		९
काभ्रे	१८	२२	१४	१	६०
ओखलढुङ्गा	१	१	१	१	४
दोलखा	२	१	२	१	६
काठमाडौँ		४	६	१	११
म्याग्दी				१	१
बर्दिया	३	१			४
नवलपरासी	२	३			५
सिन्धुपाल्चोक	१	१३	१३	१	२८
सोलुखुम्बु			५		५
बाग्लुङ्ग		२	२	३	७
खोटाङ्ग		३		२	५
कन्चनपुर		१	४		५
भापा	३	३			६
इलाम				१	१
नुवाकोट	२	३	१		६
भोजपुर		४			४
प्युठान		३			३
सिन्धुली		१	९		१०
सुनसरी		१			१
जम्मा	४३	१००	७५	१३	२३१

७.१.३ माटोमा नाईट्रोजनको अवस्था :

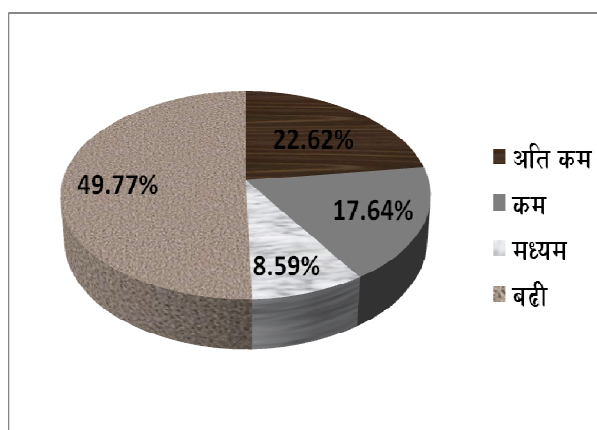
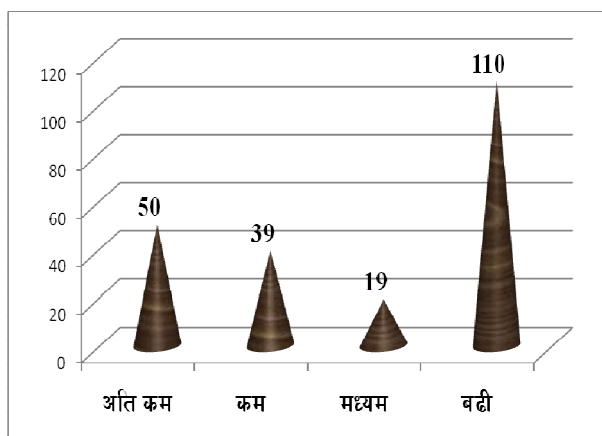
जाँच गरिएको २२५ माटोको नमुनामध्ये धेरैजसो नमुनामा नाईट्रोजनको मात्रा कम देखि मध्यम पाईएको थियो । तसर्थ बाली लगाउँदा माटोमा नाईट्रोजन मलको प्रयोगमा विशेष ध्यान दिनपर्ने देखिन्छ । नाईट्रोजन मलको व्यवस्थापन गर्न पिना, बाली प्रणालीमा कोशे बालीको प्रयोग, इपिल इपिल जस्ता डाले घाँस लगाउने, राम्ररी पाकेको गोबर मल, कम्पोष्ट वा गँड्यौला मल र गहुँत वा पिसावको प्रयोग पनि गर्न सकिन्छ । तर व्यवसायिक खेती गर्दा र बढी खाद्यतत्व आवश्यक पर्ने बालीमा युरिया तथा अन्य रासायनिक मलबाट नाईट्रोजन दिने व्यवस्था मिलाउनु पर्दछ ।

माटो व्यवस्थापन निर्देशनालयबाट जाँच गरिएको माटोको नमुनामा कुल नाईट्रोजनको अवस्था

जिल्ला	अति कम	कम	मध्यम	बढी	जम्मा
धादिङ्ग	२	२	४	१	९
ललितपुर	२	१४	१२	२	३०
चितवन	४	९			१३
भक्तपुर	२	५	३	१	११
काभ्रे	१९	२५	३		४७
ओखलढुङ्गा	२				२
दोलखा	१	२	२	१	६
काठमाडौँ		४	७		११
म्याग्दी				१	१
बर्दिया	२	२			४
नवलपरासी	२	३			५
सिन्धुपाल्चोक	१	१४	१३	१	२९

जिल्ला	अति कम	कम	मध्यम	बढी	जम्मा
सोलुखुम्बु			५		५
बागलुङ्ग		२	१	३	६
खोटाङ्ग		२	१	२	५
कन्चनपुर		१	४		५
भापा	३	२	१		६
इलाम			१		१
नुवाकोट	२	२	२		६
भोजपुर		४			४
प्युठान		३			३
सिन्धुली			१०		१०
सुनसरी			१		१
जम्मा	४७	९६	७०	१२	२२५

७.१.४ माटोमा फस्फोरसको अवस्था:

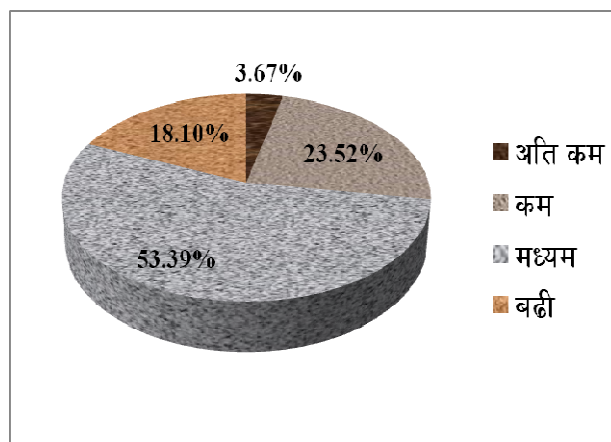
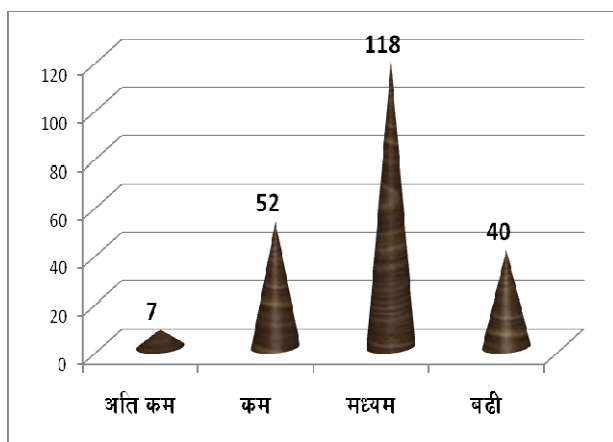

प्रयोगशालामा दर्ता भएका जम्मा माटोको नमुनामध्ये २१६ वटा माटोमा फस्फोरस जाँच भएको थियो । अधिकाँश माटोमा फस्फोरस मध्यम देखि बढी पाईएको थियो । २२.६२ प्रतिशत नमुनामा फस्फोरस अति कम थियो भने १७.६४ प्रतिशतमा कम पाईएको थियो । अधिकाँश कृषकहरुले डि.ए.पी. को प्रयोग गर्ने गर्दछन् । मलको रुपमा प्रयोग भएको १० देखि १५ प्रतिशत फस्फोरस मात्र तत्काल बिरवालाई प्राप्त हुन्छ भने बाँकी माटोमा जम्मा भएर रहन्छ । तसर्थ माटोमा बढी फस्फोरस पाईनु मलको प्रयोगको कारण हुन सक्छ भने पैतृक पदार्थमा फस्फोरस बढी भएको कारण पनि यस्तो हुन सक्छ, जे होस यस्तो माटोमा कम फस्फोरस प्रयोग गर्दा पनि राम्रो उत्पादन लिन सकिन्छ ।

माटो व्यवस्थापन निर्देशनालयमा जाँच भएका माटोको नमुनामा उपलब्ध फस्फोरसको स्थिति

जिल्ला	अति कम	कम	मध्यम	बढी	जम्मा
धादिङ्ग	५	२		१	८
ललितपुर	२	९	८	१५	३४
चितवन	६	६	१		१३
भक्तपुर	१	४		४	९
काभ्रे	८	१	१	३३	४३
ओखलढुङ्गा	३		१		४
दोलखा	४	२			६
काठमाडौँ	४	१	१	४	१०
म्याग्दी	१				१
बर्दिया	४				४
नवलपरासी	४			१	५
सिन्धुपाल्चोक	१	६	१	२१	२९
सोलुखुम्बु		२	१	१	४
बाग्लुङ्ग	७				७
खोटाङ्ग	१	२		२	५
कन्चनपुर				४	४
भकापा				६	६
इलाम				१	१
नुवाकोट		२	१	३	६
भोजपुर				३	३
प्युठान	२		१		३
सिन्धुली		१	२	७	१०
सुनसरी				१	१
जम्मा	५३	३८	१८	१०७	२१६

७.१.५ माटोमा पोटासको अवस्था:

जाँच गरिएको माटोको नमुनामा अधिकांश माटोमा पोटासको मात्र मध्यम देखि बढी पाईएको थियो । फस्फोरसको जस्तै पोटास पनि माटोमा राम्रै पाईयो । तसर्थ बाली लगाउँदा पोटास मलको सिफारिस मात्राको आधा मात्रा मात्रै प्रयोग गरे पनि पुग्ने देखिन्छ । तर आलु, उखु तथा फल खाने तरकारी हरूमा भने प्रशस्त पोटासको आवश्यक पर्ने हुँदा सिफारिस मात्रामा प्रयोग गर्नु पर्दछ ।

माटो व्यवस्थापन निर्देशनालयमा जाँच भएका माटोको नमुनामा उपलब्ध पोटासको स्थिति

जिल्ला	अति कम	कम	मध्यम	बढी	जम्मा
धादिङ्ग		३	४	१	८
ललितपुर	३	८	१५	७	३३
चितवन		४	७	२	१३
भक्तपुर	३	४	२		९
काभ्रे	१	७	३२	५	४५
ओखलढुङ्गा			२	२	४
दोलखा			१	५	६
काठमाडौँ		७	५	१	१३
म्याग्दी				१	१
बर्दिया			४		४
नवलपरासी		४	१		५
सिन्धुपाल्चोक		३	१२	१३	२८
सोलुखुम्बु			४		४

जिल्ला	अति कम	कम	मध्यम	बढी	जम्मा
वाग्लुङ्ग		१	४	१	६
खोटाङ्ग		२	३		५
कन्चनपुर				५	५
भापा			६		६
इलाम			१		१
नुवाकोट	२	१	३		६
भोजपुर			१	३	४
प्युठान		३			३
सिन्धुली		६	३	१	१०
सुनसरी			१		१
जम्मा	९	५३	१११	५४	२२७

७.२ स्थलगत माटो शिवीर तथा शिवीरमा जाँच गरिएको माटो विश्लेषणको नतिजा:

आ.व. २०६९/७० मा ६७ वटा माटो परीक्षण शिवीर सञ्चालन गर्ने लक्ष भएकोमा जम्मा ७३ वटै शिवीर सञ्चालन गरिएको थियो । उक्त शिवीरमा विभिन्न प्रयोगशालाबाट जम्मा ५५५३ माटोको नमुना सँकलन तथा जाँच गरिएको थियो । नियमित कार्यक्रमको साथै कृषि विभाग अन्तर्गत सिञ्चाई तथा जलश्रोत व्यवस्थापन आयोजना, जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, स्थानीय निकायहरु तथा गैरसरकारी संस्थाहरु समेतको सहकार्यमा माटो परीक्षण शिवीरहरु सञ्चालन भएका थिए । स्थलगत माटो परीक्षण शिवीर हरूको नतिजा र प्रयोगशालामा जाँच भएका नतिजाहरुको प्रकृति एकै खालको पाईएको छ । यसले के अनुमान गर्न सकिन्छ भने सबै प्रकृया पुरा गरी सञ्चालन गर्न सके स्थलगत माटो शिवीरहरुमा जाँच भएको माटोको नतिजा बाट पनि माटो तथा मलखाद व्यवस्थापनमा उल्लेखनिय उपलब्धि हासिल गर्न सकिन्छ । साथै नियमित कार्यक्रम बाट लक्षित भन्दा धेरै बढी प्रगति हुनुले यदि श्रोत साधन उपलब्ध भएमा मौजुदा जनशक्ति तथा भौतिक साधन बाट पनि धेरै काम समेत गर्न सकिन्छ ।

प्रयोगशाला	माटो शिवीरमा माटो जाँचको विवरण												जम्मा
	पि.एच			नाईट्रोजन			फस्फोरस			पोटास			
	अम्लिय	तटस्थ	क्षारीय	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	कम	मध्यम	अधिक	
माटो व्य. निर्देशनालय	१९	३३	१९	४९	१८	७	४२	१७	७	४२	१२	१६	७४
क्षे.मा.प.प्र. हेटौडा	१०३५	२८८	१३७	८४६	४२१	१८२	६१८	५९५	२६६	१००८	३०९	१४५	१४६०
क्षे.मा.प.प्र. कंचनपुर	१०९	३३६	२८७	६६३	६३	६	३९६	२०४	१३२	५९६	१०१	४०	७३२

क्षे.मा.प.प्र. खजुरा	२५३	५८१	३९१	६८५	४१९	९१	३७०	४०५	४११	४४९	३५९	४०३	१२२२
क्षे.मा.प.प्र. पोखरा	५२८	२०९	३६३	६१६	३५२	१३२	४४०	४६२	१९८	५९४	२३१	२७५	१०९९
क्षे.मा.प.प्र. भुम्का	४९२	१३०	६४	५७३	८६	२५	४८३	१६५	३६	४६४	१३०	८८	६८१
क्षे.मा.प.प्र. सुरुङ्गा	२८३	२	-	२२०	६४	-	१२६	१०७	५२	२००	६६	१९	२८५
जम्मा	२७९९	१५७९	१२६१	३६५२	१४२३	४४३	२४७५	१९५५	११०२	३३५३	१२०८	९८६	५५५३
प्रतिशत	४८.९१	२८.४०	२२.६८	६६.१९	२५.७८	८.०३	४४.७४	३५.३४	१९.९३	६०.४४	२१.७७	१७.७७	१००

७.५ तालिम तथा प्रदर्शन कार्यक्रम :

माटो व्यवस्थापन निर्देशनालयको आयोजनामा सञ्चालित विभिन्न किसिमका तालिमहरु तथा प्रदर्शन कार्यक्रमहरुमा निम्न अनुसारको सहभागिता रहेको थियो ।

- गोठेमल व्यवस्थापन गहुँत संकलन तथा दिगो माटो व्यवस्थापन तालिम (प्रा.स./ना. प्रा.स.स्तर)
मिति २०७० जेठ २६ देखि ३१ गतेसम्म

क्र.सं.	नाम थर	पद	कार्यालय
१	सुर्यदेव मण्डल	प्रा.स.	क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला, भुम्का
२	कृष्ण बहादुर भुजेल	प्रा.स.	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, रामेछाप
३	लालवीर चौधरी	प्रा.स.	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, लमजुङ्ग
४	श्रीराम कुशियत	प्रा.स.	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, नुवाकोट
५	यज्ञ प्रसाद गौतम	प्रा.स.	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, कैलाली
६	मधुसुदन लामिछाने	ना. प्रा.स.	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, मकवानपुर
७	अनु वि.सी.	प्रा.स.	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, खोटाङ्ग
८	कृष्ण प्रसाद तिवारी	प्रा.स.	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, पर्वत
९	सुमित्रा खतीवडा	ना. प्रा.स.	माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय, हरिहरभवन, ललितपुर
१०	अमरनाथ आचार्य	ना. प्रा.स.	क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला, हेटौँडा
११	युवराज लम्साल	प्रा.स.	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, म्याग्दी
१२	तारादेवी सापकोटा	प्रा.स.	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, काठमाडौँ
१३	तिलक बहादुर के.सी.	ना. प्रा.स.	क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला, बाँके
१४	पूर्ण बहादुर थापा	ना. प्रा.स.	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, दैलेख
१५	सिता खरेल	ना. प्रा.स.	माटो परीक्षण प्रयोगशाला,सुरुङ्गा
१६	नेदनाथ लामिछाने	प्रा.स.	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, चितवन

- एकिकृत बाली खाद्यतत्व व्यवस्थापन पद्धति (IPNS) तालिम (अधिकृत स्तर) मिति २०७० वैशाख २९ देखि जेठ ३ गतेसम्म संचालन गरिएको थियो। उक्त तालिममा सहभागीहरूको विवरण निम्नानुसार छ।

क्र.सं.	नाम थर	पद	कार्यालय
१	मनिता थापा	कृ. प्र. अधिकृत	माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय, हरिहरभवन, ललितपुर
२	सपना बास्तोला	कृ. प्र. अधिकृत	कृषि सुचना तथा संचार केन्द्र
३	खानाई यूजी	स्वयमसेवक	क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला, पोखरा
४	रामकुमार यादव	बागवानी विकास अधिकृत	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, कालीकोट
५	द्रोण बहादुर बुढाथोकी	बा.सं. अधिकृत	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, अछाम
६	यादव सापकोटा	कृ. प्र. अधिकृत	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, सिन्धुपाल्चोक
७	देवनारायण शाह	कृ. प्र. अधिकृत	क्षेत्रीय कृषि तालिम केन्द्र, भुम्का
८	भरतलाल यादव	कृ. प्र. अधिकृत	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, खोटाङ्ग
९	लेखराज ढकाल	कृ. प्र. ता. अधिकृत	क्षेत्रीय कृषि तालिम केन्द्र, नक्टाभिज
१०	पर्शुराम शर्मा	माटो बिज्ञ	क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला, खजुरा
११	हरि बहादुर भुजेल	माटो बिज्ञ	माटो परीक्षण प्रयोगशाला, सुरुङ्गा
१२	राजेश्वर सिलवाल	कृ. प्र. अधिकृत	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, ओखलढुङ्गा
१३	दिपक सापकोटा	बाली विकास ता. अधिकृत	केन्द्रिय बागवानी केन्द्र, कीर्तिपुर
१४	राम चन्द्र गौतम	बागवानी विकास अधिकृत	क्षेत्रीय कृषि तालिम केन्द्र, खजुरा
१५	नरेन्द्र बहादुर थापा	कृ. प्र. अधिकृत	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, देलैख
१६	धन बहादुर थापा	बाली विकास ता. अधिकृत	क्षेत्रीय कृषि तालिम केन्द्र, सुन्दरपुर

भकारो सुधार कार्यक्रम (२०६९/७०)

सि.नं.	सहभागीहरूको नाम	ठेगाना
१	शान्ता जोशी	फूलबारी —६, चितवन
२	तेजमाया भण्डारी	शिवनगर —५, चितवन
३	पार्वती न्यौपाने	फूलबारी —६, चितवन
४	शुसिला न्यौपाने	फूलबारी —६, चितवन
५	शरदा डौलिया	फूलबारी —६, चितवन
६	कर्ण बहादुर सुवेदी	फूलबारी —६, चितवन
७	अम्बिका अधिकारी	फूलबारी —६, चितवन
८	विना वि.क.	फूलबारी —३, चितवन
९	प्रकाश रेग्मी	फूलबारी —८, चितवन
१०	लक्ष्मी अधिकारी	फूलबारी —८, चितवन

सि.नं.	सहभागीहरुको नाम	ठेगाना
११	प्रेम प्रसाद आचार्य	धाइरिङ्ग-५, पर्वत
१२	यज्ञ थापा	धाइरिङ्ग-५, पर्वत
१३	नविन खड्का	माझकोट-१, पर्वत
१४	नरु पाइजा	सावित्रा-९, पर्वत
१५	जग बहादुर पुजी	सावित्रा-९, पर्वत
१६	चन्द्र बहादुर के.सी.	धाइरिङ्ग-५, पर्वत
१७	जसवीर पाइजा	शालीजा-९, पर्वत
१८	तुल बहादुर पुजी	शालीजा-९, पर्वत
१९	तप्त बहादुर बरुवाल	धाइरिङ्ग-५, पर्वत
२०	क्षेत्र बहादुर जि.सी.	माझकोट-१, पर्वत

८. माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय र अन्तर्गतका प्रयोगशालाहरूको

आ.ब. २०७०/७१ को स्वीकृत बजेट तथा कार्यक्रम

८.१ माटो परीक्षण तथा सुधार सेवा कार्यक्रम : (एकमुष्ट)

क्र. सं.	कार्यक्रम र क्रियाकलाप	इकाई	२०७०/७१ आ.व.को											
			वार्षिक लक्ष्य			प्रथम चौमासिक			दोस्रो चौमासिक			तेस्रो चौमासिक		
			परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट
क. पूजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू :														
१	प्रयोगशाला उपकरण खरीद (इन्क्युबेटर , क्लिन बेन्च , फोटोकपि मेशिन ५, जेनेरेटर , स्पेक्ट्रोफोटोमिटर, फ्लेमफोटोमिटर ३ , पि.एच. मिटर ४, कम्प्युटर ७, प्रिन्टर ६, ए.सि. ६, ब्यालेन्स , सेकर २, एसिड डिस्पेन्सर ३ , प्रोजेक्टर, डिजिटलेसन सेट १, स्टिरर, फ्याक्स मेशिन २, कलरी मिटर २, डिजिटल वाटर प्लाण्ट २)	संख्या	५४	९.०६	७५००	४	०.३३	२००	५०	८.८१	७३००			
२	फर्निचर खरिद (कुर्सि १४, टेबल ८, स्टिल दराज १०, प्लास्टिक कुर्सि २२, बोर्ड २, सोफा ४, बेन्च १)	संख्या	६१	०.४८	४००				६१	०.४८	४००			
३	प्रयोगशाला भवन तला थप	प्रतिसत	४००	७.२४	६०००				४००	७.२४	६०००			
४	पूँजीगत सुधार (हरिहरभवन)	प्रतिसत	१००	०.८५	७००				१००	०.८५	७००			
५	सवारी साधन मोटरसाईकल खरिद	संख्या	१	०.२१	१७५				१	०.२१	१७५			
१	पूजीगत खर्च कार्यक्रमको जम्मा			१७.८४	१४७७५	४	०	२००		१७.६०	१४५७५			
ख. चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू :														
१	माटो नमुना विश्लेषण	संख्या	३५००	३४	१४६५	६८०.०	६.९	२९९.८	१४६०.०	१३.३	५८२.६	१३६०.०	१३.३	५८२.६
२	माटो परीक्षण शिाविर	संख्या	१४०	८६	३५८६	२८.०	१६.३	७००.०	५६.०	३४.९	१४४३.०	५६.०	३४.९	१४४३.०
३	रासायनीक मलको गुणस्तर विश्लेषण	संख्या	८४०	१४	७०८	१६८.०	२.९	१४१.६	३३६.०	५.७	२८३.२	३३६.०	५.७	२८३.२
४	माटो र विरुवाको नमुना संकलन तथा सुक्ष्म तत्व विश्लेषण	संख्या	६६०	११	६१९	१३२.०	२.१	१२३.८	२६४.०	४.२	२४७.६	२६४.०	४.२	२४७.६
५	जिल्लाहरुमा सँचालीत माटो सेवा कार्यक्रमको अनुगमन	पटक	२९	५	२४०	९.०	१.४	७३.८	११.०	१.८	८६.६	९.०	१.६	७९.६
६	एकिकृत खाद्य तत्व व्यवस्थापन कृषक पाठशाला	संख्या	१०	१३	४७५	२.१	२.७	९५.०	४.२	५.३	१९०.०	३.७	५.३	१९०.०

७	विरुवाको खाद्यतत्व समस्या अध्ययन	पटक	७	११	४२१	१.४	२.१	८४.२	२.८	४.२	१६८.४	२.८	४.२	१६८.४
८	अभियानमुलक भकारो सुधार	जिल्ला	४०	१०२	५४५००	२२.०	२९.७	१६३२५.०	३२.०	४०.९	२१८००.०	२६.०	३१.४	१६३७५.०
९	माटो तथा मलखाद व्यवस्थापन सम्बन्धि क्षमता अभिवृद्धी तालिम	पटक	१४	८	७७६	५.०	२.२	५५२.५	८.०	५.२	२११.०	१.०	०.७	१२.५
१०	वार्षिक प्रगति तथा अध्ययन प्रतिवेदन प्रकाशन	पटक	७	८	३६०	७.०	८.०	३६०.०						
११	प्रयोगशाला संचालन तालिम (निजीस्तर)	पटक	१	१	५५०				१.०	०.७	५५०.०			
१२	केन्द्रिय तथा क्षेत्रीय स्तर योजना तर्जुमा तथा समीक्षा गोष्ठीमा सहभागि हुने	पटक	२८	८	४१४	६.८	१.९	१०३.०	७.०	१.९	१०४.०	१४.०	३.८	२०७.०
१३	माटोको उर्वराशक्ति नक्शा तयार	जिल्ला	५	२४	१६०४	१.०	४.८	३२०.८	२.०	९.६	६४१.६	२.०	९.६	६४१.६
१४	माटोको उर्वराशक्ति नक्शा उपयोग गोष्ठी	जिल्ला	५	७	४४८							५.०	७.१	४४८.०
१५	प्राविधिकहरुको भ्रमण गोष्ठी/तालीम	पटक	१२	३	२८५				१२.०	३.५	२८५.०			
१६	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय स्थित मिनी ल्याब संचालनमा रसायन, ग्लासवयर तथा प्राविधिक सहयोग तथा अनुगमन	जिल्ला	३	०	१७५				३.०	०.३	१७५.०			
१७	माटो तथा मलखाद व्यवस्थापन सम्बन्धि प्राविधिक तथा अन्य सरोकारवालाहरुको गोष्ठी	पटक												
१९	माटो जाँच कस चेक	पटक	९	१	७०				९.०	१.०	७०.०			
२०	भर्मि कम्पोस्ट मल प्रयोग अध्ययन परीक्षण	पटक	७	६	२६०				७.०	५.५	२६०.०			
२१	प्रयोगशाला उपकरण मर्मत सँभार करार	पटक	५	४	२९५	०.६	०.०	२३.०	२.७	३.२	१८१.०	१.७	१.१	९१.०
२२	ईन्टरनेट जडान (१) तथा टि.भी. कार्यक्रम उत्पादन प्रसारण (१)	पटक	१४	९	३४०	३.४	२.२	८३.०	५.६	३.७	१४१.०	४.८	२.९	११६.०
२३	घुम्टि प्रयोगशाला संचालन अध्ययन भ्रमण तालीम	पटक	१	०.५५	४५६				१.०	०.५५	४५६.०			
२	चालु खर्च कार्यक्रमको जम्मा			८२.१६	६८०४७		२३.२९	१९२८६		३३.६६	२७८७६		२५.२२	२०८८६
३.	कार्यक्रम खर्चतर्फको जम्मा १+२			१००	८२८२२		२४	१९४८६		५१	४२४५१		२५	२०८८६
४.	कार्यालय संचालन खर्च				२६०९१			१००३५			८०२८			८०२८
५.	कूल जम्मा खर्च ३+४				१०८९१३			२९५२१			५०४७९			२८९१४

८.१.१ माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय, हरिहरभवन

क्र.स.	कार्यक्रम र क्रियाकलाप	इकाई	२०७०/७१ आ.व.को											
			वार्षिक लक्ष्य			प्रथम चौमासिक			दोस्रो चौमासिक			तेस्रो चौमासिक		
			परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट
क. पूँजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू :														
१	प्रयागशाला उपकरण खरीद (इन्क्युबेटर १, , क्लिन बेन्च १, फोटोकपि मेशिन १, कम्प्युटर २, प्रिन्टर १, UPS १, फ्याक्स मेशिन १, जेनेरेटर ३० KVA १)	संख्या	९	२.५७	१५५५	४	०.३३	२००	५	२.२४	१३५५			
२	फर्निचर खरिद (दराज १ , कुर्चि १, सोफासेट १)	संख्या	३	०.०८	५०				३	०	५०			
३	प्रयोगशाला भवन तला थप	संख्या												
४	पूँजीगत सुधार (प्रयोगशालामा टायल राख्ने तथा अन्य १	प्याकेज	१००	१.१६	७००				१००	१	७००			
५	सवारी साधन मोटरसाईकल खरिद													
१	पूँजीगत खर्च कार्यक्रमको जम्मा			४	२३०५	४	०.३३	२००		४	२१०५			
ख. चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू :														
१	माटो नमुना विश्लेषण	संख्या	३००	०.४५	२७२	६०.०	०.०९	५४.४	१२०.०	०.१८	१०८.८	१२०.०	०.१८	१०८.८
२	माटो परीक्षण शिविर	संख्या	८	०.५२	३१५	२.०	०.१०	६३.०	३.०	०.२१	१२६.०	३.०	०.२१	१२६.०
३	रासायनीक मलको गुणस्तर विश्लेषण	संख्या	१८०	०.२७	१६४	३६.०	०.०५	३२.८	७२.०	०.११	६५.६	७२.०	०.११	६५.६
४	माटो र विरुवाको नमुना संकलन तथा सुक्ष्म तत्व विश्लेषण	संख्या	३००	०.३९	२३५	६०.०	०.०८	४७.०	१२०.०	०.१६	९४.०	१२०.०	०.१६	९४.०
५	जिल्लाहरुमा संचालीत माटो सेवा कार्यक्रमको अनुगमन	पटक	६	०.१२	७२	२.०	०.०४	२४.०	२.०	०.०४	२४.०	२.०	०.०४	२४.०
६	एकिकृत खाद्य तत्व व्यवस्थापन कृषक पाठशाला	संख्या												
७	विरुवाको खाद्यतत्व समस्या अध्ययन	पटक	१	०.१२	७३	०.२	०.०२	१४.६	०.४	०.०५	२९.२	०.४	०.०५	२९.२
८	अभियानमुलक भकारी सुधार	जिल्ला	४०	८९.२४	५४०००	१२.०	२६.७७	१६२००.०	१६.०	३५.७०	२१६००.०	१२.०	२६.७७	१६२००.०
९	माटो तथा मलखाद व्यवस्थापन सम्बन्धि क्षमता	पटक	२	०.८६	५२०	२.०	०.८६	५२०.०						

(४५)

	अभिवृद्धी तालिम(
१०	वार्षिक प्रगति तथा अध्ययन प्रतिवेदन प्रकाशन	पटक	१	०.१३	८०	१.०	०.१३	८०.०						
११	प्रयोगशाला संचालन तालिम (निजीस्तर)	पटक	१	०.९१	५५०				१	०.६६	५५०			
१२	केन्द्रिय तथा क्षेत्रीय स्तर योजना तर्जुमा तथा समीक्षा गोष्ठीमा सहभागि हुने	पटक	४	०.२८	१७०	१.०	०.०७	४२.०	१.०	०.०७	४३.०	२.०	०.१४	८५.०
१३	माटोको उर्वराशक्ति नक्शा तयार (लमजुङ्ग)	जिल्ला	१	०.९०	५४४	०.२	०.१८	१०८.८	०.४	०.३६	२१७.६	०.४	०.३६	२१७.६
१४	माटोको उर्वराशक्ति नक्शा उपयोग गोष्ठी	जिल्ला	१	०.२१	१२५							१.०	०.२१	१२५.०
१५	प्राविधिकहरुको भ्रमण गोष्ठी/तालीम	पटक	१	०.२८	१७०				१.०	०.२८	१७०.०			
१६	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय स्थित मिनी ल्याब संचालनमा रसायन, ग्लासवयर तथा प्राविधिक सहयोग तथा अनुगमन	जिल्ला	३	०.२९	१७५				३.०	०.२९	१७५.०			
१७	माटो तथा मलखाद व्यवस्थापन सम्बन्धि प्राविधिक तथा अन्य सरोकारवालाहरुको गोष्ठी	पटक												
१८	माटो परीक्षण तालीम तथा अन्तर्कृया र कृषि चुन प्रयोग अभियान	जिल्ला												
१९	माटो जाँच कस चेक	पटक	३	०.०७	४०				३.०	०.०७	४०.०			
२०	भर्मि कम्पोष्ट मल प्रयोग अध्ययन परीक्षण	पटक	१	०.१३	८०				१.०	०.१३	८०.०			
२१	प्रयोगशाला उपकरण मर्मत सँभार करार	पटक	३	०.१९	११५	०.६	०.०४	२३.०	१.२	०.०८	४६.०	१.२	०.०८	४६.०
२२	ईन्टरनेट जडान (१) तथा टि.भी. कार्यक्रम उत्पादन प्रसारण (१)	पटक	२	०.०८	५०	०.४	०.०२	१०.०	०.८	०.०३	२०.०	०.८	०.०३	२०.०
२३	घुम्टि प्रयोगशाला संचालन अध्ययन भ्रमण तालीम	पटक	१	०.७५	४५६				१.०	०.७५	४५६.०			
२	चालु खर्च कार्यक्रमको जम्मा			९५.४४	५८२०६	१७७	२८.४६	१७२२०	३४६	३८	२३८४५	३३५	२८	१७९४१
३.	कार्यक्रम खर्चतर्फको जम्मा १+२			१००	६०५११		२८.७९	१७४२०		४२.८९	२५९५०		२८.३३	१७९४१
४.	कार्यालय संचालन खर्च				६२०५			२३८७			१९०९			१९०९
५.	कूल जम्मा खर्च ३+४				६६७१६			१९८०६			२७८५९			१९०५०

८.१.२ क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला भुम्का, सुनसरी

क्र. स.	कार्यक्रम र क्रियाकलाप	इकाई	२०७०/७१ आ.व.को											
			वार्षिक लक्ष्य			प्रथम चौमासिक			दोस्रो चौमासिक			तेस्रो चौमासिक		
			परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट
क. पूँजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू														
१	प्रयोगशाला उपकरण खरीद (म्याग्नेटिक स्टिरर १, मेकानिकल सेकर १, फ्याक्स मेशिन १, कम्प्युटर १, प्रिन्टर १, ए.सि. १)	संख्या	६	१३.५१	५००				६	१४	५००			
२	फर्निचर खरिद (कुर्सि २, टेबल १,, दराज २, सोफासेट १)	संख्या	६	१.८९	७०				६	२	७०			
३	प्रयोगशाला भवन तला थप	प्रतिशत	१००	४६.६२	१७२५				१००	४७	१७२५			
४	पूँजीगत सुधार	प्रतिशत												
५	सवारी साधन मोटरसाईकल खरिद	संख्या												
१	पूँजीगत खर्च कार्यक्रमको जम्मा			६२.०३	२२९५					६२	२२९५			
ख. चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू														
१	माटो नमुना विश्लेषण	संख्या	६००	५.९७	२२१	१२०.०	१.२	४४.२	२४०.०	२.४	८८.४	२४०.०	२.४	८८.४
२	माटो परीक्षण शिविर	सँख्या	२५	१७.६५	६५३	५.०	३.५	१३०.६	१०.०	७.१	२६१.२	१०.०	७.१	२६१.२
३	रासायनीक मलको गुणस्तर विश्लेषण	संख्या	६५	१.३८	५१	१३.०	०.३	१०.२	२६.०	०.६	२०.४	२६.०	०.६	२०.४
४	माटो र विरुवाको नमुना संकलन तथा सूक्ष्म तत्व विश्लेषण	संख्या	२०	१.००	३७	४.०	०.२	७.४	८.०	०.४	१४.८	८.०	०.४	१४.८
५	जिल्लाहरूमा सँचालीत माटो सेवा कार्यक्रमको अनुगमन	पटक	६	०.९५	३५	२.०	०.३	१२.०	२.०	०.३	१२.०	२.०	०.३	११.०
६	एकिकृत खाद्य तत्व व्यवस्थापन कृषक पाठशाला	संख्या	२	२.४९	९२	०.४	०.५	१८.४	०.८	१.०	३६.८	०.८	१.०	३६.८
७	विरुवाको खाद्यतत्व समस्या अध्ययन	पटक	१	१.२४	४६	०.२	०.२	९.२	०.४	०.५	१८.४	०.४	०.५	१८.४
८	अभियानमुलक भकारी सुधार अनुगमन	जिल्ला	६	२.०३	७५	२.०	०.७	२५.०	२.०	०.७	२५.०	२.०	०.७	२५.०
९	माटो तथा मलखाद व्यवस्थापन सम्बन्धि क्षमता अभिवृद्धी तालिम(पटक												

१०	वार्षिक प्रगति तथा अध्ययन प्रतिवेदन प्रकाशन	पटक	१	१.३५	५०	१.०	१.४	५०.०						
११	प्रयोगशाला संचालन तालिम (निजीस्तर)	पटक												
१२	केन्द्रिय तथा क्षेत्रीय स्तर योजना तर्जुमा तथा समीक्षा गोष्ठीमा सहभागि हुने	पटक	४	१.०८	४०	१.०	०.३	१०.०	१.०	०.३	१०.०	२.०	०.५	२०.०
१३	माटोको उर्वराशक्ति नक्शा तयार	जिल्ला												
१४	माटोको उर्वराशक्ति नक्शा उपयोग गोष्ठी	जिल्ला												
१५	प्राविधिकहरुको भ्रमण गोष्ठी/तालीम	पटक	२	०.५४	२०				२.०	०.५	२०.०			
१६	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय स्थित मिनी ल्याब संचालनमा रसायन, ग्लासवयर तथा प्राविधिक सहयोग तथा अनुगमन	जिल्ला												
१७	माटो तथा मलखाद व्यवस्थापन सम्बन्धि प्राविधिक तथा अन्य सरोकारवालाहरुको गोष्ठी	पटक												
१८	माटो परीक्षण तालीम तथा अन्तर्कृया र कृषि चुन प्रयोग अभियान	जिल्ला												
१९	माटो जाँच कस चेक	पटक	१	०.१४	५				१.०	०.१	५.०			
२०	भर्मि कम्पोष्ट मल प्रयोग अध्ययन परीक्षण	पटक	१	०.८१	३०				१.०	०.८	३०.०			
२१	प्रयोगशाला उपकरण मर्मत सँभार करार	पटक												
२२	ईन्टरनेट जडान (१) तथा टि.भी. कार्यक्रम उत्पादन प्रसारण (१)	पटक	२	१.३५	५०	०.४	०.३	१०.०	०.८	०.५	२०.०	०.८	०.५	२०.०
२३	घुम्टि प्रयोगशाला संचालन अध्ययन भ्रमण तालीम	पटक												
२	चालु खर्च कार्यक्रमको जम्मा			३८.०	१४०५		८.८	३२७.०		१५.२	५६२.०		१३.९	५१६.०
३. कार्यक्रम खर्चतर्फको जम्मा १+२				१००	३७००		८.८४	३२७		७७.२२	२८५७		१३.९५	५१६
४. कार्यालय संचालन खर्च					३४९०			१३४२			१०७४			१०७४
५. कूल जम्मा खर्च ३+४					७१९०			१६६९			३९३१			१५९०

८.१.३ क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला हेटौडा, मकवानपुर

क्र.स.	कार्यक्रम र क्रियाकलाप	इकाई	२०७०/७१ आ.व.को											
			वार्षिक लक्ष्य			प्रथम चौमासिक			दोस्रो चौमासिक			तेस्रो चौमासिक		
			परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट
का पूँजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू :														
१	प्रयोगशाला उपकरण खरीद (स्पेक्ट्रोफोटोमिटर १, पि.एच. मिटर १, फोटोकॉपि मेसिन १, कम्प्युटर १, प्रिन्टर १, ए.सि. १)	संख्या	६	२१.२७	९००				६	२१	९००			
२	फर्निचर खरिद (स्टिल दराज १, प्लास्टिक कुर्सि १०)	संख्या	११	०.५९	२५				११	१	२५			
३	प्रयोगशाला भवन विस्तार	प्रतिसत	१००	३०.१४	१२७५				१००	३०	१२७५			
४	पूँजीगत सुधार ()	संख्या												
५	सवारी साधन मोटरसाईकल खरिद	संख्या												
१	पूँजीगत खर्च कार्यक्रमको जम्मा			५२.००	२२००				०	५२	२२००			
ख. चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू :														
१	माटो नमुना विश्लेषण	संख्या	७००	३.७३	१५८	१४०.०	०.७	३१.६	२८०.०	१.५	६३.२	२८०.०	१.५	६३.२
२	माटो परीक्षण शिविर	संख्या	२५	१४.९४	६३२	५.०	३.०	१२६.४	१०.०	६.०	२५२.८	१०.०	६.०	२५२.८
३	रासायनीक मलको गुणस्तर विश्लेषण	संख्या	१९०	३.५७	१५१	३८.०	०.७	३०.२	७६.०	१.४	६०.४	७६.०	१.४	६०.४
४	माटो र विरुवाको नमुना संकलन तथा सुक्ष्म तत्व विश्लेषण	संख्या	१००	२.२०	९३	२०.०	०.४	१८.६	४०.०	०.९	३७.२	४०.०	०.९	३७.२
५	जिल्लाहरुमा सँचालीत माटो सेवा कार्यक्रमको अनुगमन	पटक	३	०.७६	३२	१.०	०.२	१०.०	१.०	०.३	११.०	१.०	०.३	११.०
६	एकिकृत खाद्य तत्व व्यवस्थापन कृषक पाठशाला	संख्या	१	१.३२	५६	०.२	०.३	११.२	०.४	०.५	२२.४	०.४	०.५	२२.४
७	विरुवाको खाद्यतत्व समस्या अध्ययन	पटक	१	१.४४	६१	०.२	०.३	१२.२	०.४	०.६	२४.४	०.४	०.६	२४.४
८	अभियानमुलक भकारी सुधार अनुगमन	जिल्ला	९	२.६६	११३	३.०	०.९	३७.५	३.०	०.९	३७.५	३.०	०.९	३७.५
९	प्रयोगशाला संचालन तालिम (प्रा.स./ना.प्रा.स. स्तर)	पटक	३	३.८१	१६१				३.०	३.८	१६१.०			
१०	वार्षिक प्रगति तथा अध्ययन प्रतिवेदन प्रकाशन	पटक	१	१.१८	५०	१.०	१.२	५०.०						
११	प्रयोगशाला संचालन तालिम (निजीस्तर)	पटक												

१२	केन्द्रिय तथा क्षेत्रीय स्तर योजना तर्जुमा तथा समीक्षा गोष्ठीमा सहभागि हुने	पटक	४	०.९५	४०	१.०	०.२	१०.०	१.०	०.२	१०.०	२.०	०.५	२०.०
१३	माटोको उर्वराशक्ति नक्शा तयार (मकवानपुर)	जिल्ला	१	५.३२	२२५	०.२	१.१	४५.०	०.४	२.१	९०.०	०.४	२.१	९०.०
१४	माटोको उर्वराशक्ति नक्शा उपयोग गोष्ठी	जिल्ला	१	१.७५	७४							१.०	१.७	७४.०
१५	प्राविधिकहरुको भ्रमण गोष्ठी/तालीम	पटक	२	०.४७	२०				२.०	०.५	२०.०			
१६	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय स्थित मिनी ल्याब संचालनमा रसायन, ग्लासवयर तथा प्राविधिक सहयोग तथा अनुगमन	जिल्ला												
१७	माटो तथा मलखाद व्यवस्थापन सम्बन्धि प्राविधिक तथा अन्य सरोकारवालाहरुको गोष्ठी	पटक												
१८	माटो परीक्षण तालीम तथा अन्तर्कृया र कृषि चुन प्रयोग अभियान	जिल्ला												
१९	माटो जाँच कस चेक	पटक	१	०.१२	५				१.०	०.१	५.०			
२०	भूमि कम्प्युटर मल प्रयोग अध्ययन परीक्षण	पटक	१	०.७१	३०				१.०	०.७	३०.०			
२१	प्रयोगशाला उपकरण मर्मत सँभार (कलक डाइजेक्टर)	पटक	१	२.१३	९०				१.०	२.१	९०.०			
२२	ईन्टरनेट जडान (१) तथा टि.भी. कार्यक्रम उत्पादन प्रसारण (१)	पटक	२	०.९५	४०	०.४	०.२	८.०	०.८	०.४	१६.०	०.८	०.४	१६.०
२३	घुम्टि प्रयोगशाला संचालन अध्ययन भ्रमण तालीम	पटक												
२	चालु खर्च कार्यक्रमको जम्मा			४८.००	२०३१	२१०	९.२४	३९०.७	४२१	२२.००	९३०.९	४१५	१६.७६	७०८.९
३.	कार्यक्रम खर्चतर्फको जम्मा १+२			१००	४२३१		९.२४	३९०.७		७४.०१	३१३०.९		१६.७६	७०८.९
४.	कार्यालय संचालन खर्च				३९३५			१५१३			१२११			१२११
५.	कूल जम्मा खर्च ३+४				८१६६			१९०४			४३४२			१९२०

८.१.४ क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला पोखरा, कास्की

क्र. स.	कार्यक्रम र क्रियाकलाप	इकाई	२०७०/७१ आ.व.को											
			वार्षिक लक्ष्य			प्रथम चौमासिक			दोस्रो चौमासिक			तेस्रो चौमासिक		
			परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट
क. पूँजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू														
१	उपकरण खरीद (कलरी मिटर १, फ्लेमफोटोमिटर १, डिष्टिल वाटर प्लाण्ट १, फोटोकॉपी मेसिन १, कम्प्युटर १, प्रिन्टर १, ए.सि. १))	संख्या	७	१८.६८	९००				७	१९	९००			
२	फर्निचर खरीद (दराज १, टेबल २ ,कुर्सि ६, बेन्च १)	संख्या	१०	१.२५	६०				१०	१	६०			
३	प्रयोगशाला भवन तला थप	प्रतिसत	१००	३१.१३	१५००				१००	३१	१५००			
४	पूँजीगत सुधार	संख्या												
५	सवारी साधन मोटरसाईकल खरिद	संख्या												
१	पूजीगत खर्च कार्यक्रमको जम्मा			५१.०५	२४६०				०	५१	२४६०			
ख. चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू														
१	माटो नमुना विश्लेषण	संख्या	६००	४.२५	२०५	१२०.०	०.९	४१.०	२४०.०	१.७	८२.०	२४०.०	१.७	८२.०
२	माटो परीक्षण शिविर	संख्या	३०	१४.८४	७१५	६.०	३.०	१४३.०	१२.०	५.९	२८६.०	१२.०	५.९	२८६.०
३	रासायनीक मलको गुणस्तर विश्लेषण	संख्या	१७५	२.४७	११९	३५.०	०.५	२३.८	७०.०	१.०	४७.६	७०.०	१.०	४७.६
४	माटो र विरुवाको नमुना संकलन तथा सूक्ष्म तत्व विश्लेषण	संख्या	१४५	२.१४	१०३	२९.०	०.४	२०.६	५८.०	०.९	४१.२	५८.०	०.९	४१.२
५	जिल्लाहरुमा सँचालीत माटो सेवा कार्यक्रमको अनुगमन	पटक	३	०.७१	३४	१.०	०.२	११.०	१.०	०.२	११.०	१.०	०.२	१२.०
६	एकिकृत खाद्य तत्व व्यवस्थापन कृषक पाठशाला	संख्या	२	१.९१	९२	०.४	०.४	१८.४	०.८	०.८	३६.८	०.८	०.८	३६.८
७	विरुवाको खाद्यतत्व समस्या अध्ययन	पटक	१	१.२७	६१	०.२	०.३	१२.२	०.४	०.५	२४.४	०.४	०.५	२४.४
८	अभियानमुलक भकारी सुधार अनुगमन	जिल्ला	११	२.८५	१३७.५	३.०	०.८	३७.५	४	१.०	५०.०	४	१.०	५०.०
९	माटो तथा मलखाद व्यवस्थापन सम्बन्धि क्षमता अभिवृद्धी तालिम(पटक	२	०.४२	२०				२.०	०.४	२०.०			
१०	वार्षिक प्रगति तथा अध्ययन प्रतिवेदन प्रकाशन	पटक	१	१.०४	५०	१.०	१.०	५०.०						

११	प्रयोगशाला संचालन तालिम (निजीस्तर)	पटक												
१२	केन्द्रीय तथा क्षेत्रीय स्तर योजना तर्जुमा तथा समीक्षा गोष्ठीमा सहभागि हुने	पटक	४	०.८३	४०	१.०	०.२	१०.०	१.०	०.२	१०.०	२.०	०.४	२०.०
१३	माटोको उर्वराशक्ति नक्शा तयार (म्याग्दी र मुस्तांग)	जिल्ला	२	१०.५६	५०९	०.४	२.१	१०१.८	०.८	४.२	२०३.६	०.८	४.२	२०३.६
१४	माटोको उर्वराशक्ति नक्शा उपयोग गोष्ठी	जिल्ला	२	३.४९	१६८							२.०	३.३	१६०.०
१५	प्राविधिकहरुको भ्रमण गोष्ठी/तालीम	पटक	२	०.४२	२०				२.०	०.४	२०.०			
१६	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय स्थित मिनी ल्याब संचालनमा रसायन, ग्लाइसवयर तथा प्राविधिक सहयोग तथा अनुगमन	जिल्ला												
१७	माटो तथा मलखाद व्यवस्थापन सम्बन्धि प्राविधिक तथा अन्य सरोकारवालाहरुको गोष्ठी	पटक												
१८	माटो परीक्षण तालीम तथा अन्तर्कृया र कृषि चुन प्रयोग अभियान	जिल्ला												
१९	माटो जाँच कस चेक	पटक	१	०.१०	५				१.०	०.१	५.०			
२०	भर्मि कम्पोष्ट मल प्रयोग अध्ययन परीक्षण	पटक	१	०.६२	३०				१.०	०.६	३०.०			
२१	प्रयोगशाला उपकरण मर्मत सँभार करार	पटक												
२२	ईन्टरनेट जडान (१) तथा टि.भी. कार्यक्रम उत्पादन प्रसारण (१)	पटक	२	१.०४	५०	०.४	०.२	१०.०	०.८	०.४	२०.०	०.८	०.४	२०.०
२३	घुम्टि प्रयोगशाला संचालन अध्ययन भ्रमण तालीम	पटक												
२.०	चालु खर्च कार्यक्रमको जम्मा			४८.९५	२३५९	१९७	९.९५	४७९	३९५	१८.४२	८८८	३९२	२०.४१	९८४
३.	कार्यक्रम खर्चतर्फको जम्मा १+२			१००	४८१९		१०	४७९		६९	३३४८		२०	९८४
४.	कार्यालय संचालन खर्च				३६४१			१४००			११२०			११२०
५.	कूल जम्मा खर्च ३+४				८४६०			१८८०			४४६८			२१०४

८.१.५ क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला खजुरा, बाँके

क्र. स.	कार्यक्रम र क्रियाकलाप	इकाई	२०७०/७१ आ.व.को											
			वार्षिक लक्ष्य			प्रथम चौमासिक			दोस्रो चौमासिक			तेस्रो चौमासिक		
			परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट
क. पूजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू														
१	प्रयोगशाला उपकरण खरीद (फ्लेमफोटोमिटर १, कलरिमिटर १, पिएच. मिटर १, फोटोकपि मेथिन १, कम्प्युटर १, प्रिन्टर १, एसि.१)	संख्या	७	१७.६३	७८५				७	१८	७८५			
२	फर्निचर खरिद (कुर्सि २, टेबल २, दराज २, सोफासेट १)	संख्या	७	१.८०	८०				७	२	८०			
४	प्रयोगशाला भवन तला थप	संख्या	१००	३३.६९	१५००				१००	३४	१५००			
५	पूजीगत सुधार	संख्या							०	०	०			
५	सवारी साधन मोटरसाईकल खरिद	संख्या	०	०.००	०				०	०	०			
१	पूजीगत खर्च कार्यक्रमको जम्मा		११४	५३	२३६५				११४	५३	२३६५			
ख. चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू														
१	माटो नमुना विश्लेषण	संख्या	६००	६.१८	२७५	१००.०	१.२	५५.०	३००.०	२.५	११०.०	२००.०	२.५	११०.०
२	माटो परीक्षण शिविर	संख्या	२५	१४.१५	६३०	५.०	२.८	१२६.०	१०.०	५.७	२५२.०	१०.०	५.७	२५२.०
३	रासायनीक मलको गुणस्तर विश्लेषण	संख्या	१६५	२.६१	११६	३३.०	०.५	२३.२	६६.०	१.०	४६.४	६६.०	१.०	४६.४
४	माटो र विरुवाको नमुना संकलन तथा सुक्ष्म तत्व विश्लेषण	संख्या	६०	१.५९	७१	१२.०	०.३	१४.२	२४.०	०.६	२८.४	२४.०	०.६	२८.४
५	जिल्लाहरुमा संचालीत माटो सेवा कार्यक्रमको अनुगमन	पटक	४	०.५४	२४	१.०	०.१	४.८	२.०	०.२	९.६	१.०	०.२	९.६
६	एकिकृत खाद्य तत्व व्यवस्थापन कृषक पाठशाला	संख्या	२	२.०७	९२	०.४	०.४	१८.४	०.८	०.८	३६.८	०.८	०.८	३६.८
७	विरुवाको खाद्यतत्व समस्या अध्ययन	पटक	१	१.३७	६१	०.२	०.३	१२.२	०.४	०.५	२४.४	०.४	०.५	२४.४
८	अभियानमुलक भकारो सुधार अनुगमन	जिल्ला	८	२.२५	१००	२.०	०.६	२५.०	४.०	१.१	५०.०	२.०	०.६	२५.०
९	माटो तथा मलखाद व्यवस्थापन सम्बन्धि क्षमता अभिवृद्धी तालिम	पटक	२	०.४५	२०				२.०	०.४	२०.०			
१०	वार्षिक प्रगति तथा अध्ययन प्रतिवेदन प्रकाशन	पटक	१	१.१२	५०	१.०	१.१	५०.०						
११	प्रयोगशाला संचालन तालिम (निजीस्तर)	पटक												
१२	केन्द्रिय तथा क्षेत्रीय स्तर योजना तर्जुमा तथा समीक्षा गोष्ठीमा सहभागि हुने	पटक	४	०.९९	४४	१.०	०.२	११.०	१.०	०.२	११.०	२.०	०.५	२२.०

१३	माटोको उर्बराशक्ति नक्शा तयार (जाजरकोट)	जिल्ला	१	७.३२	३२६	०.२	१.५	६५.२	०.४	२.९	१३०.४	०.४	२.९	१३०.४
१४	माटोको उर्बराशक्ति नक्शा उपयोग गोष्ठी	जिल्ला	१	१.८२	८१							१.०	१.८	८१.०
१५	प्राविधिकहरुको भ्रमण गोष्ठी/तालीम	पटक	२	०.४९	२२				२.०	०.५	२२.०			
१६	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय स्थित मिनी ल्याब संचालनमा रसायन, ग्लासवयर तथा प्राविधिक सहयोग तथा अनुगमन	जिल्ला												
१७	माटो तथा मलखाद व्यवस्थापन सम्बन्धि प्राविधिक तथा अन्य सरोकारवालाहरुको गोष्ठी	पटक												
१८	माटो परीक्षण तालीम तथा अन्तर्कृया र कृषि चुन प्रयोग अभियान	जिल्ला												
१९	माटो जाँच कस चेक	पटक	१	०.११	५				१.०	०.१	५.०			
२०	भर्मि कम्पोस्ट मल प्रयोग अध्ययन परीक्षण	पटक	१	०.६७	३०				१.०	०.७	३०.०			
२१	प्रयोगशाला उपकरण मर्मत सँभार (क्लक डाइजेष्टर)	पटक	१	२.०२	९०				०.५	१.०	४५.०	०.५	१.०	४५.०
२२	ईन्टरनेट जडान (१) तथा टि.भी. कार्यक्रम उत्पादन प्रसारण (१)	पटक	२	१.१२	५०	०.४	०.२	१०.०	०.८	०.४	२०.०	०.८	०.४	२०.०
२३	घुम्टि प्रयोगशाला संचालन अध्ययन भ्रमण तालीम	पटक												
२	चालु खर्च कार्यक्रमको जम्मा			४६.८८	२०८७	१५६	९.३२	४१५	४१६	१८.८९	८४१	३०९	१८.६७	८३१
३.	कार्यक्रम खर्चतर्फको जम्मा १+२			१००	४४५२		९.३२	४१५		७२.०१	३२०६		१८.६७	८३१
४.	कार्यालय संचालन खर्च				३९४०			१५१५			१२१२			१२१२
५	कूल जम्मा खर्च ३+४				८३९२			१९३०			४४१८			२०४३

८.१.६ क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला सुन्दरपुर, कञ्चनपुर

क्र. स.	कार्यक्रम र क्रियाकलाप	इकाई	२०७०/७१ आ.व.को											
			वार्षिक लक्ष्य			प्रथम चौमासिक			दोस्रो चौमासिक			तेस्रो चौमासिक		
			परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट
क. पूजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू :														
१	प्रयोगशाला उपकरण खरीद (डिफ्टिलेसन सेट १, फ्लेमफोटोमिटर १, डिफ्टिल्ड वाटर प्लाण्ट १, पिएच. मिटर १, एसिड डिस्पेन्सर २, कम्प्युटर २, प्रिन्टर १, ए.सि. १)	संख्या	१०	६०.०	२०००				१०	६०	२०००			
२	फर्निचर खरिद (कुर्सि २, टेबल २, दराज २, सोफासेट १)	संख्या	७	२.३	७५				७	२	७५			
४	भवन निर्माण	संख्या												
५	पूँजीगत सुधार (आवस गृह मर्मत सम्भार)	प्रतिसत												
५	सवारी साधन मोटरसाईकल खरिद	संख्या												
१	पूजीगत खर्च कार्यक्रमको जम्मा			६२.३	२०७५					६२	२०७५			
ख. चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू :														
१	माटो नमुना विश्लेषण	संख्या	५००	६.६३	२२१	१००	१.५३	५१	२००	२.५५	८५	२००	२.५५	८५
२	माटो परीक्षण शिविर	सँख्या	१८	१३.७२	४५७	४	२.७३	९१	७	५.४९	१८३	७	५.४९	१८३
३	रासायनीक मलको गुणस्तर विश्लेषण	संख्या	४०	२.२८	७६	८	०.४६	१५	१६	०.९१	३०	१६	०.९१	३०
४	माटो र विरुवाको नमुना संकलन तथा सुक्ष्म तत्व विश्लेषण	संख्या	२०	१.५०	५०	४	०.३०	१०	८	०.६०	२०	८	०.६०	२०
५	जिल्लाहरुमा सँचालीत माटो सेवा कार्यक्रमको अनुगमन	पटक	४	०.८४	२८	१	०.२१	७	२	०.४२	१४	१	०.२१	७
६	एकिकृत खाद्य तत्व व्यवस्थापन कृषक पाठशाला	संख्या	२	२.९१	९७	०.५	०.५८	१९	१	१.१६	३९	०.५	१.१६	३९
७	विरुवाको खाद्यतत्व समस्या अध्ययन	पटक	१	१.८३	६१	०.२	०.३७	१२	०.४	०.७३	२४	०.४	०.७३	२४
८	अभियानमुलक भकारी सुधार अनुगमन	जिल्ला	४	१.५०	५०				२	०.७५	२५	२	०.७५	२५
९	कम्प्यूटर तालिम	पटक	२	०.६०	२०	२.०	०.६०	२०						
१०	वार्षिक प्रगति तथा अध्ययन प्रतिवेदन प्रकाशन	पटक	१	१.५०	५०	१	१.५०	५०						
११	प्रयोगशाला संचालन तालिम (निजीस्तर)	पटक												

१२	केन्द्रिय तथा क्षेत्रीय स्तर योजना तर्जुमा तथा समीक्षा गोष्ठीमा सहभागि हुने	पटक	४	१.२०	४०	१	०.३०	१०	१	०.३०	१०	२	०.६०	२०
१३	माटोको उर्वराशक्ति नक्शा तयार	जिल्ला												
१४	माटोको उर्वराशक्ति नक्शा उपयोग गोष्ठी	जिल्ला												
१५	प्राविधिकहरुको भ्रमण गोष्ठी/तालीम	पटक	२	०.६६	२२				२	०.६६	२२			
१६	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय स्थित मिनी ल्याब संचालनमा रसायन, ग्लासवयर तथा प्राविधिक सहयोग तथा अनुगमन	जिल्ला												
१७	माटो तथा मलखाद व्यवस्थापन सम्बन्धि प्राविधिक तथा अन्य सरोकारवालाहरुको गोष्ठी	पटक												
१८	माटो परीक्षण तालीम तथा अन्तर्कृया र कृषि चुन प्रयोग अभियान	जिल्ला												
१९	माटो जाँच कस चेक	पटक	१	०.१५	५				१	०.१५	५			
२०	भर्मि कम्पोस्ट मल प्रयोग अध्ययन परीक्षण	पटक	१	०.९०	३०				१	०.९०	३०			
२१	प्रयोगशाला उपकरण मर्मत सँभार करार	पटक												
२२	इन्टरनेट जडान (१) तथा टि.भी. कार्यक्रम उत्पादन प्रसारण (१)	पटक	२	१.५०	५०	१	०.७५	२५	१	०.७५	२५			
२३	घुम्टि प्रयोगशाला संचालन अध्ययन भ्रमण तालीम	पटक												
२	चालु खर्च कार्यक्रमको जम्मा			३८	१२५७	१२३	९	३११	२४२	१५	५१३	२३७	१३	४३४
३.	कार्यक्रम खर्चतर्फको जम्मा १+२			१००	३३३२	१२३	९	३११	२४२	७८	२५८८	२३७	१३	४३४
४.	कार्यालय संचालन खर्च				३३९५			१३०६			१०४५			१०४५
५	कूल जम्मा खर्च ३+४				६७२७			१६१७			३६३२			१४७८

८.१.७ माटो परीक्षण प्रयोगशाला सुरुङ्गा, भापा

क्र. सं.	कार्यक्रम र क्रियाकलाप	इकाई	२०७०/७१ आ.व.को											
			वार्षिक लक्ष्य			प्रथम चौमासिक			दोस्रो चौमासिक			तेस्रो चौमासिक		
			परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट
क. पूजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू														
१	प्रयोगशाला उपकरण खरीद (पि.एच. मिटर १, ब्यालेन्स १, मेकानिकल सेकर १, बोटल टप डिस्पेन्सर १ फोटोकपि मेशिन १, कम्प्युटर १, प्रिन्टर १, प्रोजेक्टर १, ए.सि. १)	संख्या	९	४८.४	८६०				९	४८.४	८६०			
२	फर्निचर खरिद (कुर्सि १, टेबल १, स्टिल दराज १, प्लास्टिक कुर्सि १२, बोर्ड २,)	संख्या	१७	२.२५	४०				१७	२.२	४०			
३	प्रयोगशाला भवन तला थप	प्रतिशत												
४	पूँजीगत सुधार ()	संख्या												
५	सवारी साधन मोटरसाईकल खरिद	संख्या	१	९.८४	१७५				१	९.८	१७५			
१	पूजीगत खर्च कार्यक्रमको जम्मा			६०.४६	१०७५					६०.५	१०७५			
ख. चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू														
१	माटो नमुना विश्लेषण	संख्या	२००	६.३६	११३	४०.०	१.३	२२.६	८०.०	२.५	४५.२	८०.०	२.५	४५.२
२	माटो परीक्षण शिविर	संख्या	९	१०.३५	१८४	१.०	१.१	२०.०	४.०	४.६	८२.०	४.०	४.६	८२.०
३	रासायनीक मलको गुणस्तर विश्लेषण	संख्या	२५	१.७४	३१	५.०	०.३	६.२	१०.०	०.७	१२.४	१०.०	०.७	१२.४
४	माटो र विरुवाको नमुना संकलन तथा सुक्ष्म तत्व विश्लेषण	संख्या	१५	१.६९	३०	३.०	०.३	६.०	६.०	०.७	१२.०	६.०	०.७	१२.०
५	जिल्लाहरुमा सँचालीत माटो सेवा कार्यक्रमको अनुगमन	पटक	३	०.८४	१५	१.०	०.३	५.०	१.०	०.३	५.०	१.०	०.३	५.०

६	एकिकृत खाद्य तत्व व्यवस्थापन कृषक पाठशाला	संख्या	१	२.५९	४६	०.२	०.५	९.२	०.४	१.०	१८.४	०.४	१.०	१८.४
७	बिरुवाको खाद्यतत्व समस्या अध्ययन	पटक	१	३.२६	५८	०.२	०.७	११.६	०.४	१.३	२३.२	०.४	१.३	२३.२
८	अभियानमुलक भकारी सुधार अनुगमन	जिल्ला	२	१.४१	२५				१.०	०.७	१२.५	१.०	०.७	१२.५
९	प्रा.स./ना.प्रा.स. स्तर सेवाकालीन तालीम	पटक	३	१.९७	३५	१.०	०.७	१२.५	१.०	०.६	१०.०	१.०	०.७	१२.५
१०	वार्षिक प्रगति तथा अध्ययन प्रतिवेदन प्रकाशन	पटक	१	१.६९	३०	१.०	१.७	३०.०						
११	प्रयोगशाला संचालन तालिम (निजीस्तर)	पटक												
१२	केन्द्रिय तथा क्षेत्रीय स्तर योजना तर्जुमा तथा समीक्षा गोष्ठीमा सहभागि हुने	पटक	४	२.२५	४०	१.०	०.६	१०.०	१.०	०.६	१०.०	२.०	१.१	२०.०
१३	माटोको उर्वराशक्ति नक्शा तयार	जिल्ला												
१४	माटोको उर्वराशक्ति नक्शा उपयोग गोष्ठी	जिल्ला												
१५	प्राविधिकहरुको भ्रमण गोष्ठी/तालीम	पटक	१	०.६२	११.०				१.०	०.६	११.०			
१६	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय स्थित मिनी ल्याब संचालनमा रसायन, ग्लासवयर तथा प्राविधिक सहयोग तथा अनुगमन	जिल्ला												
१७	माटो तथा मलखाद व्यवस्थापन सम्बन्धि प्राविधिक तथा अन्य सरोकारवालाहरुको गोष्ठी	पटक												
१८	चिया/अलैंच बालिमा माटो तथा खाद्यतत्व समस्या अध्ययन परिक्षण	जिल्ला												
१९	माटो जाँच कस चेक	पटक	१	०.२८	५				१.०	०.३	५.०			
२०	भर्मि कम्पोस्ट मल प्रयोग अध्ययन परीक्षण	पटक	१	१.६९	३०				१.०	१.७	३०.०			
२१	प्रयोगशाला उपकरण मर्मत सँभार करार	पटक												
२२	ईन्टरनेट जडान (१) तथा टि.भी. कार्यक्रम उत्पादन प्रसारण (१)	पटक	२	२.८१	५०	०.४	०.६	१०.०	०.८	१.१	२०.०	०.८	१.१	२०.०
२३	धुमि प्रयोगशाला संचालन अध्ययन भ्रमण तालीम	पटक												
२	चालु खर्च कार्यक्रमको जम्मा			३९.५४	७०३	५.४	८.०५	१४३	१०९	१६.६९	२९७	१०७	१४.८०	२६३
३.	कार्यक्रम खर्चतर्फको जम्मा १+२			१००	१७७८		८.०५	१४३		७७.१५	१३७२		१४.८०	२६३

(५८)

४. कार्यालय संचालन खर्च			१४८५			५७१			४५७			४५७
५. कूल जम्मा खर्च ३+४			३२६३			७१४			१८२९			७२०

८.२ दिगो भू-व्यवस्थापन कार्यक्रम (२०६९/७०) :

क्र. स.	कार्यक्रम र क्रियाकलाप	इकाई	२०७०/७१ आ.व.को												कैफियत
			वार्षिक लक्ष्य			प्रथम चौमासिक			दोस्रो चौमासिक			तेस्रो चौमासिक			
			परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	
क. पूजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू															
ख. चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू															
१	DoA बाट दिगो भूव्यवस्थापन कार्यक्रम अनुगमन	पटक	६	०.२३	२५५				३	०.१२	१३५	३	०.११	१२०	
२	दिगो भूव्यवस्थापन कार्यक्रम प्रगति कम्पाईल तथा प्रतिवेदन प्रकाशन	पटक	१	०.०७	७५							१	०.०७	७५	
३	कृषि प्रसार कार्यक्रमको निक्षेपण र गा.वि.स. स्तरमा कृषि विकास समिति गठन तथा कृषि पसार कार्यक्रम सँचालन सम्बन्धि अन्तर्कृया गोष्ठी	पटक	२	०.३३	३७०				१	०.१७	१८३	१	०.१७	१८७	
४	अभियानमुखि भकारो सुधार सहयोग कार्यक्रम (DoA बाट)	एकमुष्ट	८	३.०४	३३६१	८	३.०४	३३६१							
५	दिगो भूव्यवस्थापन कार्यक्रम समन्वय तथा अनुगमन भ्रमण र रिपोर्टिङ	पटक	५	०.०९	१०३				३	०.०६	६३	२	०.०४	४०	
६	जि.कृ.वि.का. को समन्वयमा सफल दिगो भुव्यवस्थापन प्रविधिको बिस्तार	जिल्ला	२	०.११	१२३				१	०.०५	६०	१	०.०६	६३	

७	गोठेमल व्यवस्थापन, गहुँत सँकलन तथा दिगो माटो व्यवस्थापन तालिम (प्रा.स./ना.प्रा.स)	पटक	१	०.१७	१९३							१	०.१७	१९३	
८	आई.पि.एन. एस. तालीम (अधिकृत स्तर १)	पटक	१	०.२९	३१८				१	०.२९	३१८				
९	प्रयोगशाला उपकरण तथा अन्य मर्मत सम्भार २	सँख्या	२	०.०६	६८				१	०.०४	४३	१	०.०२	२५	
१०	माटोको उर्वराशक्ति नक्शा तयार (जाजरकोट, कालिकोट)	जिल्ला	२	१.६०	१७६४	२	०.२९	३२२	२	०.७६	८४२	२	०.५४	६००	
११	प्रचार प्रसार सामाग्री तयारी तथा बितरण	किसिम	२	०.१२	१३१							२	०.१२	१३१	
१२	अभियानमुखि भकारो सुधार सहयोग कार्यक्रम (SMD बाट)	एकमुष्ट	३	१.४६	१६१२	३	१.४६	१६१२							
१३	दिगो भूव्यवस्थापन कार्यक्रम (SSMP) PIU मार्फत संचालन हुने कार्यक्रम	एकमुष्ट		९२.४	१०२२१०		२७.७	३०६६३		३६.९७	४०८८४		२७.७३	३०६६३	
२	चालु खर्च कार्यक्रमको जम्मा			१००	११०५८३		३२.५	३५९५८		३८.४	४२५२८		२९.१	३२०९७	
३. कार्यक्रम खर्चतर्फको जम्मा १+२					११०५८३			३५९५८			४२५२८			३२०९७	
४. अन्य चालु खर्च उपभोग तथा कार्यालय संचालन)															
५ कूल जम्मा खर्च ३+४					११०५८३			३५९५८			४२५२८			३२०९७	

८.२.१ दिगो भू-व्यवस्थापन कार्यक्रम समन्वय सचिवालय, कृषि विभाग, हरिहरभवन

क्र. स.	कार्यक्रम र क्रियाकलाप	इकाई	2070/71 आ.व.को												कैफियत
			वार्षिक लक्ष्य			प्रथम चौमासिक			दोस्रो चौमासिक			तेस्रो चौमासिक			
			परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	
क. पूजीगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू															
ख. चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू															
१	DoA बाट दिगो भूव्यवस्थापन कार्यक्रम अनुगमन	पटक	६	६.३	२५५				३	३.३	१३५	३	३.०	१२०	
२	दिगो भूव्यवस्थापन कार्यक्रम प्रगति कम्पाईल तथा प्रतिवेदन प्रकाशन	पटक	१	१.८	७५							१	१.८	७५	
३	कृषि प्रसार कार्यक्रमको निक्षेपण र गा.वि.स. स्तरमा कृषि विकास समिति गठन तथा कृषि पसार कार्यक्रम संचालन सम्बन्धि अन्तर्कृया गोष्ठी	पटक	२	९.१	३७०				१	४.५	१८३	१	४.६	१८७	
४	अभियानमुखि भकारो सुधार सहयोग कार्यक्रम	एकमु७	८	८२.८	३३६१	८	८२.८	३३६१							SDC बाट सोझै भुक्तान हुने
२	चालु खर्च कार्यक्रमको जम्मा			१००.०	४०६१	८	८२.८	३३६१		७.८	३१८		९.४	३८२	
३. कार्यक्रम खर्चतर्फको जम्मा १+२				१००.०	४०६१		८२.८	३३६१		७.८	३१८		९.४	३८२	
४. अन्य चालु खर्च (उपभोग तथा कार्यालय संचालन)															
५ कूल जम्मा खर्च ३+४					४०६१			३३६१			३१८			३८२	

८.२.२ माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय, हरिहरभवन

क्र. स.	कार्यक्रम र क्रियाकलाप	इकाई	२०७०/७१ आ.व.को											
			वार्षिक लक्ष्य			प्रथम चौमासिक			दोस्रो चौमासिक			तेस्रो चौमासिक		
			परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट
ख. चालु खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू														
१	दिगो भूव्यवस्थापन कार्यक्रम समन्वय तथा अनुगमन भ्रमण र रिपोर्टिङ	पटक	५	२.४	१०३				३	१.५	६३	२	०.९	४०
२	जि.कृ.वि.का. को समन्वयमा सफल दिगो भुव्यवस्थापन प्रविधिको बिस्तार	जिल्ला	२	२.९	१२३				१	१.४	६०	१	१.५	६३
३	गोठेमल व्यवस्थापन, गहुँत सँकलन तथा दिगो माटो व्यवस्थापन तालिम (प्रा.स./ना.प्रा.स)	पटक	१	४.५	१९३							१	४.५	१९३
४	आई.पि.एन. एस. तालीम (अधिकृत स्तर १)	पटक	१	७.४	३१८				१	७.४	३१८			
५	प्रयोगशाला उपकरण तथा अन्य मर्मत सम्भार २	संख्या	२	१.६	६८				१	१.०	४३	१	०.६	२५
६	माटोको उर्वराशक्ति नक्शा तयार (जाजरकोट, कालिकोट)	जिल्ला	२	४०.९	१७६४	२	७.५	३२२	२	१९.५	८४२	२	१३.९	६००
७	प्रचार प्रसार सामाग्री तयारी तथा बितरण	किसिम	२	३.०	१३१							२	३.०	१३१
८	अभियानमुखि भकारी सुधार सहयोग कार्यक्रम	एकमुष्ट	३	३७.४	१६१२	३	३७.४	१६१२						
२	चालु खर्च कार्यक्रमको जम्मा			१००.०	४३१२	५	४५	१९३४	८	३०.८	१३२६	९	२४.४	१०५२
३. कार्यक्रम खर्चतर्फको जम्मा १+२				१००.०	४३१२.०	५.०	४५	१९३४	८.०	३०.८	१३२६.०	९.०	२४.४	१०५२.०
४. अन्य चालु खर्च (उपभोग तथा कार्यालय संचालन)														
५ कूल जम्मा खर्च ३+४					४३१२			१९३४			१३२६			१०५२

९. माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय तथा मातहतका प्रयोगशालाहरूबाट प्रदान गरिने प्रमुख कार्यहरूको विवरण

सि. नं.	कार्य विवरण	उद्देश्य	सेवाग्राही व्यक्ति	सेवा उपलब्ध हुने प्रकृया	लाग्ने शुल्क	काम सम्पन्न गर्न लाग्ने समय	जिम्मेवारी व्यक्ति	गुनासो सुन्ने व्यक्ति
१	माटो, विरूवा, मलको गुणस्तर विश्लेषण गर्ने र मल तथा माटो सुधारको सिफारिश गर्ने	गुणस्तर पत्ता लगाउने	कृषक जि.कृ.वि.का. र अन्य संस्था	जि.कृ.वि.का. मार्फत तथा सोभै नमूना प्रयोगशालामा पठाउने	शुल्क लाग्ने	महिना दिन भित्र प्रतिवेदन दिनु पर्ने	प्रयोगशाला प्रमुख	कार्यालय प्रमुख
२	क्षेत्रीय, जिल्ला स्तरमा सञ्चालित प्रयोगशालाहरूको अनुगमन गर्ने	कार्यक्रम सञ्चालनमा देखा परेका बाधा-व्यवधान हटाइ कार्यक्रम को कार्यान्वयनमा गतिशिलता ल्याउने	कृषक जि.कृ.वि.का. सेवा केन्द्र, कृषक	स्थलगत भ्रमण, नमूना सङ्कलन, प्राविधिक सुझाव दिने	निःशुल्क	एक आर्थिक वर्ष	शाखा प्रमुख र तोकिएको व्यक्ति	कार्यालय प्रमुख
३	योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा प्रगति प्रतिवेदन	कार्यक्रम सञ्चालन तथा प्रभावकारी रूपमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	क्षे.मा.प.प्रयोगशाला जि.वि.का. सेवा केन्द्र, कृषक	वार्षिक कार्यक्रम गोष्ठीबाट छलफल भै रा.यो.आ.बाट स्विकृती प्राप्त भै कार्यान्वयन हुने	निःशुल्क	एक आर्थिक वर्ष	योजना शाखा प्रमुख र सम्बन्धित निकायहरू	कार्यालय प्रमुख
४	शिविर, अभियान, सप्ताह परिचालन	जन जागरण स्थलगत सेवा प्रदान गर्ने	कृषक, सेवा केन्द्र, जि.कृ.वि.का. र क्षे.मा.प. प्रयोगशाला	जिल्लाले पकेट क्षेत्रमा प्रचार प्रसार र स्थान तोक्न प्रयोगशालाहरूले कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	निःशुल्क	७-१० दिनमा	प्रयोगशाला प्रमुख	कार्यालय प्रमुख
५	IPNS कृषक पाठशाला सञ्चालन	आफैले गरेर निर्णय लिने क्षमता बढाउन	कृषक, जि.कृ.वि.का., गैर सरकारी संस्था, प्रयोगशाला	जिल्ला तथा संस्थाले लक्ष्य तोक्ने	निःशुल्क	बाली अवधि	कार्यालयले तोकेको व्यक्ति	कार्यालय प्रमुख
६	प्रौद्योगिक कल कारखाना स्थापनाको लागि प्राविधि सल्लाह तथा अनुदान सहयोग							

१०. प्रविधि प्रसारण

१०.१ माटोको नमूना सङ्कलन गर्ने तरिका

माटोको नमूना सङ्कलन गर्ने भन्ने वित्तिकै, किन सङ्कलन गर्ने, के को लागि सङ्कलन गर्ने, कसरी सङ्कलन गर्ने र सङ्कलन गरिसके पछि के गर्ने आदि प्रश्नहरू अगाडी आउनु स्वभाविकै हो । माटोको नमूना सङ्कलन किन गर्ने भन्ने तर्कमा जाँदा माटो परीक्षण गर्न र माटो परीक्षण गर्दा माटोको उर्वराशक्ति पत्ता लगाउन सकिने भएकाले माटोको नमूना सङ्कलन गर्नु परेको हो । माटो परीक्षण पश्चात विरूवालाई चाहिने खाद्यतत्वहरू कुन कुन कति मात्रामा छ भनि पत्ता लगाउन सकिन्छ । यो एउटा सजिलो तरीका हो । यो संसार भरि नै लागु छ । माटोको नमूना सङ्कलन गर्नु भन्दा पहिला माटो परीक्षणको उद्देश्य प्रस्ट हुनु पर्दछ ।

माटोको नमूना कसरी लिने ?

माटोको नमूना कसरी लिने भन्ने प्रश्नमा पनि धेरै उत्तरहरू पाइन्छन् । माटोको नमूना सङ्कलन गर्ने उद्देश्य प्रस्ट थाहा हुनु पर्दछ । माटोको सर्वेक्षणको लागि हो या मल या माटो सुधार सामग्री प्रयोग के कति मात्रामा आवश्यक पर्दछ भनि जानकारी लिन हो या समस्यायुक्त जग्गाको समस्या पत्ता लगाउनको लागि हो या फलफुल बगैँचा स्थापनाको लागि हो प्रस्ट हुनु पर्दछ ।

आ-आफ्नो उद्देश्य अनुरूप माटोको नमूना सङ्कलन प्रक्रिया पनि फरक पर्दछ । यहाँ फलफूल, तरकारी बाली र अन्न बालीको लागि माटोको नमूना सङ्कलन गर्ने विधि उल्लेख गरिएको छ ।

सर्वप्रथम माटोको नमूना सङ्कलन गर्दा बढीभन्दा बढी ध्यान दिनु पर्दछ । माटोको परीक्षण नतिजा सम्पूर्ण माटोको नमूना सङ्कलनमा निर्भर रहनेछ । त्यसो हुँदा माटोको नमूना सङ्कलन गर्दा त्यस क्षेत्र (जग्गा) को पूर्ण प्रतिनिधित्व हुने गरी गर्नु पर्दछ । किनकी माटोको नमूना सङ्कलन गर्दा नै ध्यान दिइएन भने त्यो विश्लेषणको कुनै अर्थ रहँदैन । नमूना सङ्कलनमा त्यो जग्गाको बाली रूखो, मलिलो, पहिला बाली लगाएको वा नलगाएको, मल प्रयोग गरेको वा नगरेको अथवा चून या जिप्सम आदिको प्रयोग भएको वा नभएको प्रस्ट पारेर लिनु पर्दछ । अर्थात् जग्गाको इतिहास छाड्न हुँदैन । यी चीजको जानकारी लिएर मात्र नमूना सङ्कलन गर्नु पर्दछ । नमूना सङ्कलन गर्दा उद्देश्य प्राप्त गर्ने गरी माटोको नमूना सङ्कलन गर्नुपर्दछ ।

नमूना लिने जग्गाको छनौट

यो प्रस्ट छ कि माटोको उर्वराशक्ति सबै ठाउँको एकै प्रकारको हुँदैन । माटोको नमूना सङ्कलन गर्ने स्थानको माटोबारे कृषकस्तरबाटै पनि केही जानकारी लिन सकिन्छ । कृषकले रूखो माटो र मलिलो माटोको नामाकरण गरेको पाइन्छ । यस्तो फरक जग्गाहरूबाट नमूना सङ्कलन गर्दा अलग-अलग रूपमा गर्नु पर्दछ । रङ्गको आधारमा पनि नमूना सङ्कलन स्थान (ठाउँ) लाई हामीले अलग्याउन सकिन्छ । माटोको रङ्गले प्राङ्गारिक पदार्थको अवस्था र माटोको प्रतिक्रियामा फरकपना दर्शाउँदछ । कालो माटो, रातो माटो, सेतो माटो, फुस्रो (खैरो) माटोको आ-आफ्नै गुणहरू हुन्छन् । सतहको माटोको उर्वराशक्ति र उपसतहको उर्वराशक्ति पनि फरक फरक हुन्छ । जमिनको मोहडा, जमिनको भुकाऊ (ढलान) अर्थात् पानीको निकास, माटोको प्रकार

(मसिनो कण या खस्रो कण) आदिको आधारमा २ देखि ८ हेक्टर अथवा त्यो भन्दा बढी जग्गाबाट समानताको आधारमा एउटा मिश्रित नमूना मिसाएर मिश्रित नमूना तयार पार्न सकिन्छ। नमूना सङ्कलन गर्दा सानो क्षेत्रबाट लिँदा पनि ७/८ ठाउँबाट प्रतिनिधित्व हुने गरी गर्नु पर्दछ अर्थात् कति जग्गाको माटोको नमूना लिने भन्ने कुरामा पनि निर्भर रहन्छ। जग्गाको एक रूपतालाई भूलनु हुँदैन। विषम जग्गाको नमूना मिसाउनु हुँदैन। जग्गाको प्रकृतिको आधारमा सानो/ठूलो क्षेत्र अलग्गिएर नमूना सङ्कलन गर्न सकिन्छ।

नमूना सङ्कलन गर्ने औजारहरू

औजारको छनौट गर्दा सतहदेखि आवश्यक दूरीसम्म एकैनासको नमूना सङ्कलन गर्न सक्ने खालको हुनु पर्दछ। नमूना सङ्कलन एकरूपतामा माटो पाउन सकियोस् (सबै ठाउँको माटोको कणहरू बराबरी पाउन सकियोस् भनि माटोको नमूना सङ्कलन दाँ सुइरो प्रयोग गर्नु पर्दछ।) सुइरो नभएको खण्डमा माटो भित्र अग्र, खुपी, कोदालो आदिको सहायताले पनि नमूना सङ्कलन गर्न सकिन्छ।

नमूनाको गहिराइ र सङ्ख्या

नमूना सङ्कलन गर्दा कति गहिरोसम्म जाने कुराको निक्कै गर्दा बालीको जराको लम्बाईमा ध्यान दिनु पर्ने हुन्छ। केही बालीहरूको जरा सतहमा नै निर्भर रहन्छन् भने कुनै बालीको जरा धेरै गहिराइसम्म जान्छन्। सतह खन्नुवा जराहरूको लागि हलोको सियोको गहिराइसम्म बाट नमूना सङ्कलन गर्न सकिन्छ। यस्तो नमूना हामीले १५-२० से.मी. अर्थात् ६ देखि ९ इञ्चसम्मको गहिराइबाट सङ्कलन गर्न सकिन्छ। गहिरो जरा जाने बालीहरूको लागि नमूना सङ्कलन गर्दा हामीले ३ फीट गहिराइसम्मको लिने गर्दछौं। फलफूल र वृक्षारोपण गर्ने स्थानको माटोको नमूना सङ्कलन गर्दा सतहदेखि ६ इञ्चसम्म सबै खाँडलको लागि एक नमूना सङ्कलन गरिन्छ। ६ इञ्च देखि १२ इञ्चसम्म दोस्रो नमूना १२ इञ्च देखि २४ इञ्चसम्म तेस्रो नमूना २४ इञ्च देखि ३६ इञ्चसम्म चौथो नमूना सङ्कलन गर्ने गरी नमूना लिनु पर्दछ। यसरी नमूना सङ्कलन गर्दा कुनै पनि तहमा चट्टान परेको खण्डमा फलफूल विरूवा लगाउन उपयुक्त देखिँदैन। यसरी ४ तहको नमूनाहरू आवश्यकता अनुरूपको सम (एकरूपको) ठाउँको नमूना ४ वटा मिश्रित रूपमा तयार पार्न सकिन्छ।

माथि उल्लेख गरी सकिएको छ कि नमूना सङ्कलनको खास उद्देश्य अनुरूप नमूनाहरूको गहिराइ हुन्छ। घाँसे मैदान अथवा चउरहरूको नमूना सङ्कलन गर्दा हामीले सतह देखि २ इञ्चसम्म एक नमूना र सतह देखि ८ इञ्चसम्मको अर्को नमूना सङ्कलन गरिन्छ।

समस्यायुक्त स्थानको नमूना सङ्कलनको लागि ०-१० से.मी.को लिइएको पाइन्छ। यसरी नै नाइट्रेट परीक्षण गर्नको लागि सतह देखि एक फीट (०-१ फीट) र (१-२ फीट) गरी दुई वटा नमूना सङ्कलन गर्ने सिफारिश गरेको पाइन्छ। जति गरिहराइसम्म नमूना सङ्कलन गर्ने प्रयास गरिन्छ, त्यति नै सावधानी अपनाउनु पर्दछ। किनकी जति गहिराइमा गयो त्यति नमूना राम्रोसँग सङ्कलन भएको पाइँदैन र नतिजा उपयुक्त निस्कन गाह्रो पर्दछ। हाल सतहदेखि ३० से.मी.को गहिराइबाट नमूना सङ्कलन गर्ने सुझाव पनि दिइएको पाइन्छ।

नमूना सङ्कलन समयको अन्तर र उपयुक्त समय (Time interval for soil sampling)

नमूना सङ्कलन कुन समयमा गर्न उपयुक्त हुन्छ भन्ने गर्दा प्रायः नमूना जहिले पनि सङ्कलन गर्न सकिन्छ। तर बाली लगाउनु भन्दा करिब १ महिनाभित्रमा नमूना सङ्कलन गरी माटो जाँच गराई विश्लेषणको सिफारिशको आधारमा मलको प्रयोग गर्न सकेमा विरूवालाई आवश्यकता अनुरूप खाद्यतत्व प्रदान गरी उत्पादन बढाउन सकिन्छ। माटोको नमूना सङ्कलन गर्दा जग्गा खाली भएको समयमा गर्नु उपयुक्त हुन्छ। बाली लगाएको ठाउँबाट नमूना सङ्कलन गर्नु आवश्यक परेको खण्डमा दुई लाइनको बीचबाट लिन उपयुक्त हुन्छ। एकपटक माटो परीक्षण गराई सकेपछि पुनः अर्को पटकको माटो परीक्षणको लागि कहिले नमूना सङ्कलन गर्ने भन्ने कुरामा बालीको सघनता, बालीको स्वभाव, जमिनमा प्रयोग गरिने रसायनिक र प्राङ्गारिक मलको मात्रा आदिले प्रभाव पारेको पाइन्छ। माटोको नमूनाहरू सघन बाली लगाएको ठाउँमा हरेक वर्ष बाली लगाउनु अगावै सङ्कलन गराई माटो जाँच गराइ मल प्रयोग पनि गर्न सकिन्छ। तर हरेक ३/३ वर्षमा माटोको उर्वराशक्ति पत्तालगाउन माटो परीक्षण गराइराख्नु आवश्यक हुन्छ। जमिन खाली भएको ठाउँबाट नमूना सङ्कलन गर्दा त्यो जग्गाले अर्को बालीलाई कति खाद्यतत्व दिन सक्दछ भन्ने जानकारी लिन सकिन्छ भने बाली लगाएको ठाउँबाट नमूना सङ्कलन गर्दा विरूवाले माटोबाट खाद्यतत्वहरू लिइरहेको हुने हुँदा अर्को बालीलाई यति खाद्यतत्व प्रदान गर्दछ भनि जानकारी लिन सकिँदैन।

नमूना सङ्कलन गर्दा अपनाउनु पर्ने सावधानी (Precaution for sampling)

- ❑ नमूनाले त्यस जग्गाको पूर्ण प्रतिनिधित्व हुनेगरी लिने।
- ❑ मिश्रित नमूना तयार गर्दा, विषम स्थानको नमूना मिसाउनु हुँदैन। फरक माटोको गुण भए फरक नमूना तयार पार्ने।
- ❑ बाली लगाएको अवस्थामा नमूना सङ्कलन गर्दा बालीभन्दा टाढा अथवा दुई लाइनको बीचबाट (माझबाट) लिने, मल प्रयोग क्षेत्र हटाएर लिनु पर्दछ।
- ❑ ठिक्क बाली लगाउने बेलामा नमूना सङ्कलन गरी परीक्षण गराउन उपयुक्त हुन्छ।
- ❑ नमूना लिने गहिराईको छनौट गर्दा प्रयोगशालाको सुझाव, बालीको प्रकृति, खनजोतकै आधारमा गहिराई निर्धारण गर्नु बेश हुन्छ।
- ❑ जमिनको अवस्था पत्ता लगाउन वर्षेपिच्छे माटो परीक्षण गराउनु उपयुक्त हुन्छ।
- ❑ आलीबाट नमूना सङ्कलन गर्न हुँदैन।
- ❑ सिमखेत, ढाप खेतको नमूना अलगगै सङ्कलन गर्ने।
- ❑ धेरै उप-नमूनाहरूलाई एउटा मिश्रित नमूनामा परिणत गर्दा ४ भाग लगाएर विपरित दिशाको फालेर करिब १ के.जी. नमूना राम्ररी मिसाएर तयार पार्नु पर्दछ।
- ❑ माटोको नमूना तयार गर्दा घाममा सुकाउनु हुँदैन।

१०.२ रसायनिक मलको नमूना सङ्कलन गर्ने तरिका

(यो तरिका रसायनिक मल नियन्त्रण आदेश, २०५५ को दफा २६ को उपदफा १ सँग सम्बन्धित छ र यसलाई उक्त आदेशको अनुसूची ९ मा उल्लेख गरिएको छ)

१. रासायनिक मल परीक्षण गर्न निरीक्षकले नमूना लिँदा गर्नुपर्ने सामान्य कार्यविधि देहाय बमोजिम छ :

- (क) घाम/पानी भएको ठाउँको नमूना लिनु हुँदैन ।
- (ख) नमूना लिने सामग्री/औजार एकउपलिन क्षतचक्रभलत० सफा र सुख्खा हुनु पर्छ ।
- (ग) नमूना लिइएको वस्तु, नमूना राख्ने भाँडा वा बोरा (ब्याग) मा अन्य कुनै बाहिरी वस्तु हुनुहुँदैन ।
- (घ) प्रतिनिधि एकउचभकभलतवतष्वभ० नमूना लिँदा नमूना निकाल्न छानिएका प्रत्येक बोराको सामान उपयुक्त तरिकाले राम्ररी मिलाई नमूना लिनु पर्दछ ।
- (ङ) करिब ४०० ग्राम अटाउने कस्सिएको बिको लगाउन सकिने हावा नछिर्ने पोलिथिनको बट्टा वा पोलिथिनको बाक्लो थैलोमा नमूना राख्नु पर्छ । नमूना राखेको बट्टा वा थैलोमा निरीक्षकले सिलबन्दी गरेको बट्टा वा थैलोलाई छुट्टै पोका पार्नु पर्छ ।
- (च) प्रकरण (ङ) बमोजिमको पोकालाई मलको किसिम र ब्राण्ड, बिक्रेता/उत्पादक/निकासीकर्ता र नमूना लिने निरीक्षकको नाम समेत उल्लेख गरी नमूना सम्बन्धी विवरण सहित हावा नछिर्ने गरी सिलबन्दी गरी आफ्नो नम्बर राखी अनुसूची १० बमोजिम विवरण भरी सो को विवरण साथ सिलबन्दी गरेको बट्टा वा थैलोलाई छुट्टै पोका पार्नु पर्दछ । र जाँचाको लागि सावधानी पूर्वक सम्बन्धित प्रयोगशालामा पठाउनु पर्दछ ।

२. बोरा (ब्याग) बाट नमूना लिने विधि

(अ) नमूनाको आकार (साइज)

(क) लट कायम गर्नु पर्ने (डिलरको लागि मात्र):-

यस अनुसूचीको प्रयोजनका लागि "लट" भन्नाले कुनै निश्चित ठाउँमा एकसय टनसम्मको परिमाणमा राखिएका एकै किसिमको रसायनिक मलको कुनै खास परिमाण सम्झनु पर्छ । बन्द गरेको बोराको देखिने भाग, त्यसको प्याकिङ तथा राखेको ठाउँमा अवस्थाको आधारमा निरीक्षकले "लट" निर्धारण गर्नु पर्छ । कुनै डिलरले एकसय टनभन्दा कम परिमाणमा कुनै रसायनिक मल राखेको भए त्यस्तो मल विभिन्न स्रोत र ब्राण्डका भएमा सोको परिमाणलाई पनि एक वा एकभन्दा बढी लट मानिनेछ ।

(ख) नमूनाको लागि बोरा छनौट गर्ने विधि

कुनै नमूनाको लागि बोराको संख्या छान्नु पर्दा लटको आकारको आधारमा देहाय बमोजिम छान्नु पर्दछः

लटको आकार (बोराको सङ्ख्या)	नमूनाको लागि छनौट गर्नु पर्ने बोराको सङ्ख्या
१० थानसम्म	१
११ देखि १०० थानसम्म	२
१०१ देखि २०० थानसम्म	३
२०१ देखि ४०० थानसम्म	४
४०१ देखि ६०० थानसम्म	५
६०१ देखि ८०० थानसम्म	६
८०१ देखि १००० थानसम्म	७
१००१ देखि १३०० थानसम्म	८
१३०१ देखि १६०० थानसम्म	९
१६०१ देखि २००० थानसम्म	१०

एक लटका सम्पूर्ण बोराहरू सिलसिला मिलाएर राख्नु पर्छ। कुनै बोराबाट १,२,३,.... गर्दै शुरू गरी अन्तिम बोरा बराबर हुने बोरा "क" कायम गरी गन्दै जानु पर्छ। प्रत्येक "क" बोरा छान्नु पर्छ र त्यसैबाट नमूना लिनु पर्छ। उदाहरणः कुनै लटमा ३० वटा बोराहरू भएमा त्यसलाई दुईले भाग गर्दा १५ हुन्छ। तसर्थ, नमूनाको लागि प्रत्येक १५ औं बोरा छान्नु पर्छ र त्यसैबाट नमूना फिक्नु पर्छ।

(आ) सानो गोदामबाट नमूना लिने

प्रत्येक उत्पादनकर्ताबाट भिन्न-भिन्न मितिमा भएका एकै खालका एकै किसिमका सम्पूर्ण बोराहरूलाई अलग-अलग छुट्टयाई थुपार्नु पर्छ। भिन्न-भिन्न कारखानाबाट उत्पादन भएका एकै खालका र एकै किसिमका रसायनिक मलका सम्पूर्ण बोराहरूलाई त्यस्ता बोराको भौतिक अवस्थाको आधारमा छुट्टा-छुट्टै लट मान्न सकिने छ। प्रकरण २(१) को (ख) (लटकायम गर्ने कति बोरा छ) र ४ अनुसार (सुइरोद्वारा अथवा खन्याएर) नमूना फिक्नु पर्छ।

(इ) क्षती भएको बोराबाट नमूना लिने विधि

(क) च्यातिएका, डल्ला परेका, क्षती भएको वा धुलोमूलो भएको रसायनिक मल भएको बोराबाट नमूना लिँदा रसायनिक मलको मौज्जातलाई निर्धारित लटको आधारमा राख्नु पर्छ। प्रत्येक लटको बोराको सङ्ख्याबाट प्रकरण २ (१) को (ख) बमोजिम नमूना लिनु पर्छ। सुइरो घुसाई बोराबाट नमूना लिने विधि अपनाउन सकिने भएमा सुइरो घुसाएर नमूना लिनु पर्छ।

(ख) सुइरो घुसाएर नमूना लिने विधि अपनाउन सम्भव नभएमा बोरा खोल्न सकिने छ र रसायनिक मल डल्ला फोरी उपयुक्त उपकरण प्रयोग गरी नमूना लिनु पर्छ।

३. सुइरोद्वारा नमूना लिने विधि

- (क) नमूना सङ्कलन गर्नको लागि निरीक्षकले प्रयोग गर्ने नमूना लिने उपयुक्त साधनलाई सुइरोद्वारा नमूना लिने विधि भनिन्छ । एउटा नलीमा स्टेनलेश स्टील वा पीतलबाट बनेको खँदिलो एकातिर ढल्केको टुप्पो भएको नलीबाट यो विधि प्रयोग गर्नु पर्छ । सुइरोको लम्बाई करिब ४० देखि ६५ से.मी. सम्म र त्यसको व्यास करिब १.५ से.मी. हुनु पर्छ । रसायनिक मल राखेको ठाउँको स्थिति तथा प्याकिङ्ग गरिएको वस्तु सो अनुकुल भएमा सुइरोबाट नमूना निकाल्ने विधि अपनाउनु पर्छ ।
- (ख) हाइडेन्सिटीको पोलिथिनबाट प्याकिङ्ग गरिएको तथा रसायनिक मल सजिलैसँग नभर्ने अवस्थामा सुइरोबाट नमूना निकाल्ने विधि प्रयोग गर्नु हुँदैन । त्यस्तो अवस्थामा छानिएका बोराहरू खोली नमूना लिनु पर्छ र सफा तथा सुख्खा ठाउँमा फिजाउनु पर्छ । यसरी नमूना लिँदा नमूना निकाल्ने उपयुक्त उपकरणको सहायता लिनुपर्छ र उपकरण स्टेनलेश स्टील वा पीतलको कचौरा जस्तै भाँडो हुनुपर्छ ।

४. बोराबाट नमूना लिने विधि

- (१) रसायनिक मल भर्ने गरी बोराको एउटा कुनाबाट छड्के पारेर अर्को कुनासम्म सुइरो घुसाएर र बोराबाट प्लाष्टिकको कचौरा जस्तो भाँडोमा मल जम्मा गरी खाली भाँडोमा वा पोलिथिन सीटमा वा सफा भूँईमा राखी नमूनाको मिश्रण बनाउनु पर्छ ।
- (२) सुईराको प्रयोगबाट बोराबाट नमूना लिन नसकिने भएमा बोराबाट रसायनिक मल सफा पोलिथिन सीट वा भूँईमा खसाल्नु पर्छ र प्रकरण ५ मा उल्लेख भए (मिश्रित नमूना तैयार पार्ने) बमोजिमको प्रक्रियाबाट चार भाग लगाई मिश्रित नमूना भिक्नु पर्छ ।

५. मिश्रित नमूना तयार गर्ने विधि

- (क) छानिएका विभिन्न बोराहरूबाट निकालिएको मिश्रित नमूनाको तौल १.५ किलो ग्रामभन्दा बढी भएमा, खण्ड (ख) को विधि अपनाई चार भाग लगाई यसको परिमाण घटाउनु पर्छ ।
- (ख) सफा तथा कडा भाग भूँईमा मिश्रित नमूना फिँजाई त्यसलाई चार बराबर भाग लगाउनु पर्छ र छड्के परेका दुई भाग हटाई बाँकी रहेका दुई छेउबाट दुई भाग मिसाउनु पर्छ । यही विधि अपनाउँदै मिश्रित नमूनाको मात्रा १.५ किलोग्राम कायम गर्नु पर्छ ।

६. परीक्षण वा सान्दर्भिक नमूनाको तयारी

- (१) प्रकरण ५ (मिश्रित नमूना बनाउने तरिका) बमोजिम प्राप्त भएका मिश्रित नमूनालाई सफा मसिनो तथा कडा सतह भएको भूँई वा कुनै वस्तुमाथि फिँजाई करिब ४०० ग्रामका ३ वटा बराबर भाग लगाउनु पर्छ । यसरी ३ भाग लगाइएका प्रत्येक नमूनालाई परीक्षण नमूना भनिन्छ ।
- (२) प्रत्येक नमूनालाई तत्कालै प्रकरण १ (घ) मा उल्लेख गरिएको (प्रतिनिधि नमूनालाई हावा नपस्ने गरी) उपयुक्त भाँडोमा राख्नु पर्दछ । डिलरलाई सो कुराको जानकारी गराई निजले बुझ्नेको भरपाई साथ राख्नु पर्छ ।
- (३) नमूना राखेको भाँडो आधिकारिक रूपमा सिलबन्दी गर्नु पर्छ ।

१०.३ परीक्षणका लागि पठाउने नमूनासँग संलग्न रहने विवरणको ढाचा

(यो ढाँचा रसायनिक मल नियन्त्रण आदेश, २०५५ को दफा २७ को उपदफा २ सँग
सम्बन्धित छ र यसलाई उक्त आदेशको अनुसूची १० मा उल्लेख गरिएको छ)

श्री आधिकारिक विश्लेषक,
रसायनिक मल विश्लेषण प्रयोगशाला

.....

देहायको विवरण भएको रसायनिक मलको नमूना परीक्षणको लागि त्यस प्रयोगशालामा पठाइएको
छ। सो नमूना यथाशीघ्र परीक्षण गरी सो को दुई प्रति प्रतिवेदन पठाउनु हुन अनुरोध गर्दछु।

१. पदार्थ, ग्रेड र ब्राण्डको नाम :
२. नमूना लिइएको मिति :
३. नमूना लिइएको ठाउँको नाम र ठेगाना :
४. कारोबारको किसिम :
५. नमूना लिँदाको पदार्थको भौतिक स्थिति :
६. नमूनाको कोड नम्बर :
७. अन्य कुनै कुरा भए सो को विवरण :

निरीक्षकको नाम :

सही :

मिति :

१०.४ विभिन्न बालीहरूको लागि सिफारिश मलखादको मात्रा

बाली	प्राङ्गारिक मल मे.टन/हे.	नाईट्रोजन कि.ग्रा./हे.	फस्फोरस कि.ग्रा./हे.	पोटास कि.ग्रा./हे.
धान: सिंचित	६	१००	३०	३०
असिंचित		६०	२०	२०
गहुँ: सिंचित	६	१००	५०	२५
असिंचित		५०	५०	२०
मकै वर्षे+ हिउँदे	६	६०	३०	३०
जौ, उवा, फापर	६	३०	२०	१०
कोदो	६	२०	१०	१०
उखु मुख्य बाली	१०	१२०	६०	६०
उखु खुट्टी बाली	१०	१५०	६०	४०
अदुवा	२४	३०	३०	६०
आलु	३०	७०	५०	४०
सुर्ति	१०	३५	२३	६०
तोरी, रायो, कपास	६	६०	४०	२०
सूर्यमुखी	६	६०	४०	२०
तरकारी बाली	३२	७०	५०	४०
मास, मसुरो, मुंग	४-६	२०	२०	२०
बोडी, रहर	४-६	२०	४०	३०
चना	४-६	२०	४०	२०
केराउ	४-६	१५	४०	१०
भटमास	४-६	१०	४०	३०
बदाम	६	४०	६०	२०
किम्बु				
तराई: सिंचित	-	३००	१४०	१८०
असिंचित	-	१५०	७०	९०
पहाड: सिंचित	-	२००	८०	१२०
असिंचित	-	१००	४०	६०

१०.५ अम्लीय माटो सुधार गर्न कृषि चुनको सिफारिश

माटोको पि.एच.मान	कृषि चुनको सिफारिश मात्रा (किलोग्राम प्रति रोपनी)					
	पहाड			तराई		
	बलौटे दोमट	दोमट	चिम्ट्याइलो दोमट	बलौटे दोमट	दोमट	चिम्ट्याइलो दोमट
६.५	१५	२०	२४	८	१४	२२
६.३	२९	४०	४८	१५	२४	४४
६.२	४३	६०	७२	२३	३४	६४
६.१	५८	७८	९८	२०	४४	८६
६.०	७१	९२	१२०	३८	५२	१०६
५.९	८५	११०	१४६	४५	६२	१२८
५.८	९७	१२८	१६६	५२	७२	१४६
५.७	१०८	१४२	१८८	५८	८२	१६६
५.६	११९	१५८	२०८	६४	९०	१८४
५.५	१३०	१७०	२३०	७०	१००	२००
५.४	१४०	१८८	२५२	७६	११०	२२०
५.३	१५०	२०४	२७४	८१	११८	२३८
५.२	१६०	२१८	२९४	८६	१२६	२५४
५.१	१६९	२२८	३१४	९१	१३६	२७०
५.०	१७६	२४०	३३४	९६	१४२	२८६
४.९	१८४	२५२	३५४	१०१	१५०	३०२
४.८	१९१	२६२	३७४	१०६	१५८	३१६
४.७	१९९	२७२	३९०	१११	१६६	३३०
४.६	२०५	२८०	४०६	११५	१७४	३५०
४.५	२१०	२९०	४२०	१२०	१८०	

१०.६ विरूवाको एकीकृत खाद्यतत्व व्यवस्थापन

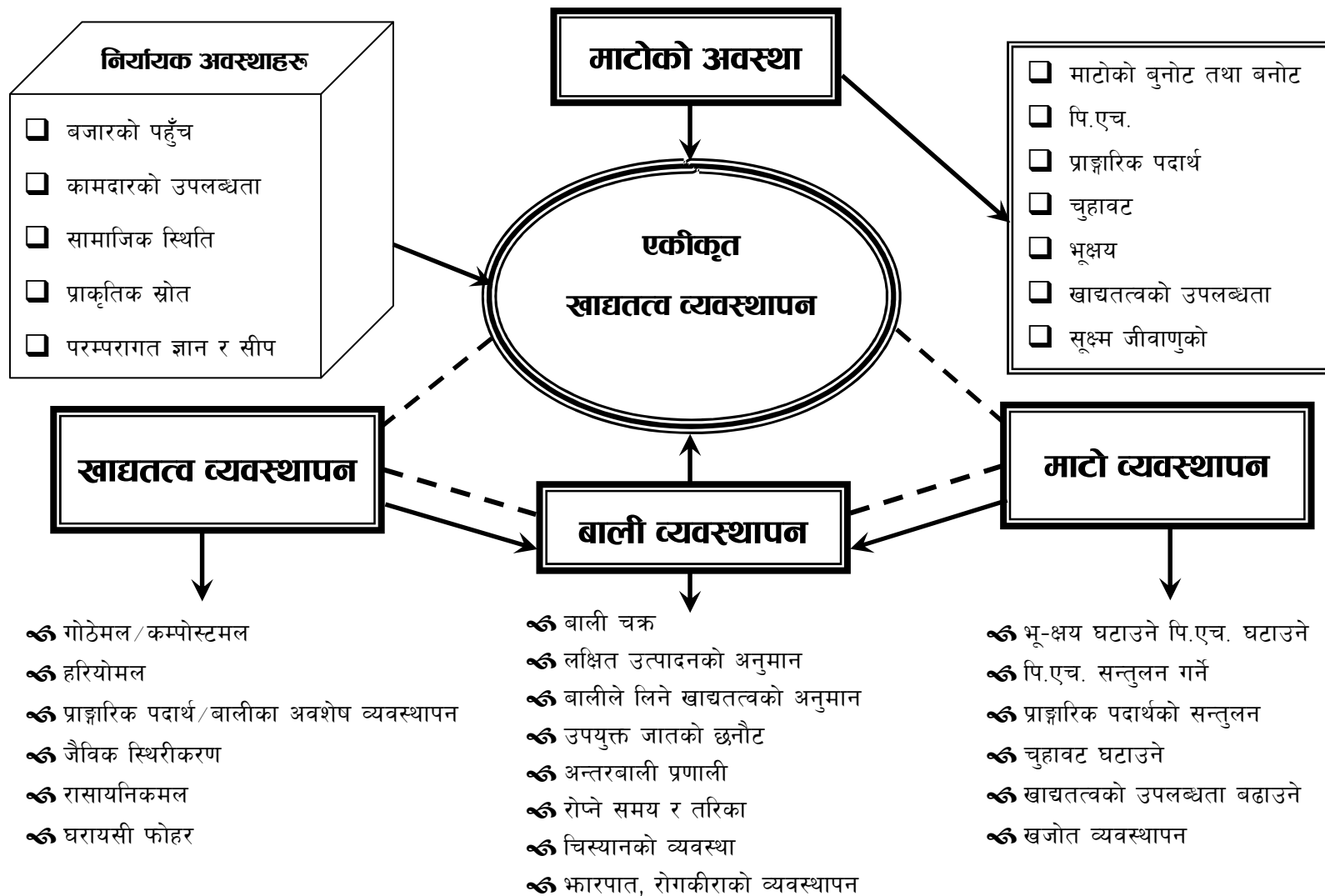
१०.६.१ विरूवाको एकीकृत खाद्यतत्व व्यवस्थापन भनेको के हो त ?

एकीकृत खाद्यतत्व व्यवस्थापन भनेको एक पद्धति हो जसमा विरूवालाई आवश्यक पर्ने सबै खाद्यतत्वहरू आवश्यकता अनुरूप, न्यायोचित रूपमा उपलब्ध गराउन, रसायनिक मल सहित प्राङ्गारिक मलहरूमा सबै सम्भाव्य स्रोतहरूलाई अधिकतम उपभोगमा ल्याई बाली व्यवस्थापन, माटो व्यवस्थापन र खाद्य तत्व व्यवस्थापनलाई टेवा दिई वातावरणमा न्यून असर पार्ने माटोको दिगो उर्वराशक्ति व्यवस्थापन गर्दै जाने प्रक्रियालाई एकीकृत खाद्यतत्व व्यवस्थापन भनिन्छ। यो पद्धति खासगरी मुल्याङ्कन, निर्णय र

कार्यान्वयनमा आधारित हुन्छ । यो माटोको उर्वराशक्तिको दीर्घकालीन व्यवस्थापन गर्ने भरपर्दो उपायको साथै माटो, मल, पानी र बालीको उचित व्यवस्थापनद्वारा जमीनबाट बढी तथा दिगो उत्पादन लिन सकिन्छ भने कृषकले आझनो खेतबारीको लागि आफैले परीक्षण गरी सो को मूल्याङ्कनद्वारा निर्णय लिने क्षमताको वृद्धि गराउँदछ र यसले स्थानीय तथा वाह्य स्रोतहरूको प्रभावकारी उपयोगद्वारा उत्पादन बढाउनुका साथै माटोको दिगोपनामा जोड दिँदै सुधार गर्ने मात्र नभई खाद्य तत्वहरूको सदुपयोग तथा तिनको प्रभावकारिता बढाउन मद्दत गर्दछ ।

एकीकृत खाद्यतत्व व्यवस्थापनको अवधारणा माटोको उर्वराशक्ति कायम गर्न तथा व्यवस्था गर्न एकीकृत खाद्यतत्व व्यवस्थापनले विभिन्न स्रोतलाई एकीकृत रूपमा माटोको अवस्था, माटो व्यवस्थापन, बाली व्यवस्थापन, खाद्यतत्व व्यवस्थापनको साथै निर्णयको अवस्थालाई मध्यनजर गरी कार्यक्रमलाई कार्यान्वयनमा ल्याउँदछ ।

एकीकृत खाद्यतत्व व्यवस्थापनको उद्देश्य लक्षित बाली उत्पादन हासिल गर्न र दीर्घकालीन रूपमा माटोको उर्वराशक्ति कायम राख्नको लागि स्थानीय र वाह्य स्रोत स्थानीय अवस्था अनुकूल प्रभावकारी रूपमा आवश्यकता अनुरूप प्रयोगमा ल्याउने हो । यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि एकीकृत खाद्यतत्व व्यवस्थापन कृषक पाठशाला सञ्चालन गरिँदै आइएको छ ।

१०.६.२ एकीकृत खाद्यतत्व व्यवस्थापनमा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू

- बाली प्रणालीको छनौट
- स्थलको छनौट
- वस्तुस्थितिको विश्लेषण तथा मूल्याङ्कन
- सिफारिश प्रविधिको जानकारी
- लक्षित उत्पादनको अनुमान
- माटो परीक्षण
- बालीले लिने खाद्यतत्वको अनुमान
- खाद्यतत्वको सन्तुलनको हिसाब
- खाद्यतत्वको स्रोत र प्रयोग गर्ने समय
- दिगो रूपले कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्न र माटोको उर्वराशक्ति कायम राख्न उपलब्ध सबै वैकल्पिक उपायहरूको एकीकृत प्रयोग गरी माटोको उर्वराशक्ति बढाउने यसको मुख्य उद्देश्य हो ।
- माटोको उर्वराशक्ति क्षीण हुन नदिई उत्पादनमा वृद्धि गर्ने ।
- उपलब्ध स्थानीय वा बाह्य मलखादका स्रोतहरूको प्रयोगबाट अधिकतम प्रतिफल प्राप्त गर्ने ।
- दिगो उर्वराशक्ति कायम गरी वातावरणीय प्रदूषणमा कमी ल्याउने ।
- कृषकहरूलाई दिगो भू-व्यवस्थापनबारे आफ्नै हातले गरेर सिक्ने अवसर दिन ।

१०.६.३ कार्यक्रमको सम्भाव्य प्रतिफल

जिल्लाले निर्धारण गरेका पकेट क्षेत्रहरूमा कृषक समूह मार्फत कृषिमा प्रमाणित भएका प्रविधिहरू स्थलगत रूपमा अध्ययनरत परीक्षणहरू राखी सहभागीता र छलफलबाट आ-आफ्नो खेतको उर्वराशक्तिको अध्ययन गरी बढी मात्रामा रसायनिक मलको प्रयोगलाई निरुत्साहित गर्ने र रसायनिक मलको अधिकतम बिरूवाले पाउने गरी प्रयोगमा ल्याउन लगाउने, स्थानीय स्रोतका प्राङ्गारिक मलको अधिकतम प्रयोग गर्न लगाउने र पर्यावरण प्रदूषित हुनबाट जोगाई कृषि उत्पादनमा वृद्धि ल्याउन कृषक स्वयंलाई दक्ष बनाउनु हो । यसरी स्थानीय स्रोत र रसायनिक मलको एकीकृत रूपमा समुचित मात्रामा, समयमा प्रयोग हुन पुगेको खण्डमा यसबाट माटाको दिगो उर्वराशक्तिको व्यवस्थापनको साथसाथै उत्पादनमा समेत दिगोपना आउने, वातावरणलाई न्यून असर पार्दै मल आयत खर्चमा समेत कमी ल्याउन सकिनेछ ।

पाठशाला सञ्चालनमा लाग्ने खर्चको व्यवस्था स्विकृत नभईमा राखिए अनुसार हुनेछ ।

१०.६.४ IPNS कृषक पाठशाला र सञ्चालन विधि

कृषि प्रसारका विभिन्न तरिकाहरु मध्य कृषककै अगुवाईमा दक्ष कृषि प्राविधिकको सहयोगबाट कृषकको खेतबारीमै व्यवहारिक प्रयोग तथा सैद्धान्तिक छलफलबाट कृषकहरूलाई कृषि उत्पादन र माटो तथा मलखाद व्यवस्थापन सम्बन्धि ज्ञान दिन स्थापना भएको स्थल नै कृषक पाठशाला हो । कृषक पाठशालालाई छानो र भित्ता बिनाको पाठशाला पनि भन्ने गरिन्छ, किन भने कृषकहरूले खुल्ला आकाश मुनी खेत बारीमा नै कृषि सम्बन्धि ज्ञान सिक्ने र सिकाउने काम गर्दछन् ।

कृषक पाठशालाको सफल शुरुवात इन्डोनेसियामा धान बालीको रोग किराको व्यवस्थापन गर्न शुरु भएको भएता पनि हाल विभिन्न देशहरुमा यसले एकिकृत बाली व्यवस्थापनको रुपमा फड्को मारी सकेको छ । नेपालमा पनि सामुदायिक एकिकृत शत्रु जीव व्यवस्थापनको रुपमा कृषक पाठशालाले धेरै प्रगति गरेको छ । यसरी कृषक पाठशाला एक सशक्त कृषि प्रसारको माध्यमको रुपमा स्थापित भैसकेको कारण दिगो भू-व्यवस्थापन कार्यक्रम अन्तर्गतका सहभागी संस्था, माटो परिक्षण सेवा शाखा र माटो बिज्ञान महाशाखा खुमलटारले पनि आ.ब. २०५८।५९ बाट खाद्यतत्वको उचित व्यवस्थापन गरी दिगो कृषि उत्पादनको लागि एकिकृत खाद्यतत्व व्यवस्थापन कृषक पाठशालाको शुरुवात गरेको छ ।

IPNS कृषक पाठशाला किन ?

भारतमा भएको हरित क्रान्तिको प्रभाव, बढ्दो जनसंख्या र आधुनिक कृषि प्रविधिमा पहुँचको कारण ७० र ८० को दशकमा नेपालमा पनि उन्नत जातको खेती, बाली सघनता, रासायनिक मलको बढ्दो प्रयोग आदि कारण उत्पादन र उत्पादकत्व केही मात्रामा बढेको पाईन्छ तर त्यस पछिका वर्षहरुमा कृषि उत्पादनमा अधोगति आउन थालेको देखिन्छ । यसको मूल कारण तराईमा प्रांरिक पदार्थको अत्याधुनिक ह्यास पहाडी क्षेत्रमा भू-क्षयको प्रकोप, जमिनको उर्वराशक्ति (खाद्यतत्व भण्डार) मा ह्यास, असन्तुलित र अवैज्ञानिक मलखादको प्रयोग आदि हुन् । तसर्थ वैज्ञानिक रुपमा मलखादको सन्तुलित व्यवस्थापन नगर्ने हो भने यो समस्याले अरु विकराल रुप लिन सक्छ । नेपालमा प्रांरिक र गोठेमल खाद्यतत्वको प्रमुख श्रोत हो तर हालको बाली सघनता र बालीको उत्पादन क्षमतालाई ध्यान दिने हो भने प्रांरिक मलले मात्र बालीको आवश्यकता पुग्ने देखिदैन । तसर्थ प्रांरिक तथा रासायनिक मलको एकिकृत रुपमा व्यवस्थापन गर्न सके मात्र दिगो माटो व्यवस्थापन हुनुको साथै आशा गरे अनुसारको कृषि उत्पादन पनि लिन सकिन्छ । यही सन्देश कृषक माझ लैजानको लागि क्षेल् कृषक पाठशाला संचालन गर्न शुरु गरिएको हो । यसरी क्षेल् कृषक पाठशालाको प्रमुख उद्देश्य दिगो माटो व्यवस्थापन भएता पनि क्षेल् कृषक पाठशालामा बाली लगाउने देखि थन्काउने बेला सम्म नै अपनाउने पर्ने आधुनिक प्रविधि बारे कृषकहरुलाई सैद्धान्तिक तथा व्यावहारिक ज्ञान दिईन्छ ।

कृषक पाठशालामा के गरिन्छ ?

कृषक पाठशालामा २५-३० जना कृषक सहभागी हुन्छन् । सहजकर्ताको सहयोगमा कृषकहरुले कृषक- पाठशाला शुरु हुनु अघि आफ्नो क्षेत्रको बाली पद्धतिमा आधारित रही त्यहाँको औषत उत्पादन, राष्ट्रिय औषत उत्पादन र उक्त बालीले दिन सक्ने अधिकतम उत्पादन आदि बारेमा छलफल गरिन्छ । यसो गर्दा आफ्नो क्षेत्रमा उत्पादन कम छ भन्ने लागेमा उत्पादन कम हुनाको कारण के हुन सक्छ भन्ने बारेमा छलफल गरिन्छ । यसरी छलफल गर्दा माटोको अवस्था र व्यवस्थापन, बाली व्यवस्थापन र मलखाद व्यवस्थापनको विविध पक्षहरुमा व्यापक छलफल गरिन्छ । यसरी छलफल गर्दा माटोको उर्वराशक्तिको जानकारी लिने क्रममा, प्रयोगशाला सुविधा भएको ठाउँमा प्रयोगशालामा माटो विश्लेषण गरेर नभएको ठाउँमा किटबक्स वा अन्य सरल माध्यमको प्रयोग ९उज्जुबउभच, ल्हाकतण्ड, जूइ० गरेर कृषकलाई जानकारी गराउन सकिन्छ । अन्य कुरा (बाली तथा मलखाद व्यवस्थापनको हकमा) कृषकसंगको छलफलबाट जानकारी लिन सकिन्छ । यसरी विविध पक्षहरुमा (तालिका-१) व्यापक छलफल गरेपछि समूह कृषकले नै बाली उत्पादन

कम हुनाको कारणहरुको सुचि तयार गर्दछन् र उक्त कारण/समस्या निराकरणको लागि सहजकर्ताको सहयोगमा आधुनिक प्रविधिको खोजी गरी कृषक पाठशाला संचालन गर्ने योजना तर्जुमा गर्दछन्

तालिका १ : एकिकृत खाद्यतत्व व्यवस्थापन कृषक पाठशाला संचालन गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु

माटोको अवस्थाको जानकारी र अवसरको खोजी	बाली पद्धतिको जानकारी र अवसरको खोजी	खाद्यतत्वको प्रयोग र सुधारको खोजी
१. कमसल माटो २. भू-क्षयको सम्भावना ३. प्रांगारिक पदार्थको कमी ४. पि.एच.	१. जात- बढी र कम फल्ने, छिटो र ढिलो फल्ने २. बीउको शुद्धता ३. गोडमेल र सिंचाई र लगाउने समय ४. रोग किराको प्रकोप	१. कमसल गोठेमल २. गोठेमलको कमी ३. रासायनिक मलको प्रयोग नभएको ४. असन्तुलित र समय नमिलाई प्रयोग गर्ने गरेको ५. शुष्मत्वको कमी ६. मलखाद प्रयोग गर्ने तरिका

माथिको विवरण सङ्कलन तथा छलफल पश्चात कृषक पाठशाला संचालन गर्दा के के कुरामा ध्यान दिई संचालन गर्ने भन्ने तय गरिन्छ । एकिकृत खाद्यतत्व व्यवस्थापन कृषक पाठशाला संचालन गर्दा के के कुरामा ध्यान दिनु पर्छ भन्ने केहि उदाहरण तल दिईएको छ ।

माटो र बालीको अवस्था	सम्भावित समस्या	समाधानको उपाय
बलौटे माटो	संचित खाद्यतत्वको कमि	बालीको आवश्यकता अनुसार खाद्य तत्व प्रयोग गर्ने (अवशिष्ट अवशेषको प्रयोग)
	खाद्यतत्वको चुहावटको संभावना	नाइट्रोजन मल एकैचोटि प्रयोग नगर्ने पोटास पनि दुइपटक प्रयोग गर्दा फाइदा हुन्छ
	प्रांगारिक पदार्थको कमी	प्रांगारिक मलको प्रयोग बढाउने ।
भिरालो जमिन	भू-क्षयको संभावना	गह्रा सुधार गर्ने ।
		वर्षा याममा खनजोत नगर्ने
धेरै अम्लीय / क्षारिय माटो	खाद्यतत्वको उपलब्धता कम हुने	कृषि चूनको प्रयोग गर्ने
	विरुवा राम्ररी नहुर्कने	प्रांगारिक मल बढाउने
असन्तुलित मल खादको प्रयोग	बालीको वृद्धि र उत्पादनमा कमी	बालीको आवश्यकता र माटोमा निहित खाद्यतत्वको आधारमा सन्तुलित मलखादको प्रयोग गर्ने
उचित समयमा मलखाद प्रयोग नहुनु	अपेक्षित उत्पादन/बाली विकास नहुने	उपयुक्त समयमा उचित तरिकाले मलखाद दिने
उपयुक्त जातको खेती नहुनु	उत्पादनमा कमी	उपयुक्त जातको छनौट गर्ने (सम्बन्धित बाली विषयको बुकलेट, पुस्तिकाको प्रयोग गर्ने)
राम्रो बिउ प्रयोग नहुनु	आशातित उत्पादन नहुनु	शुद्ध नश्लको बिउ प्रयोग गर्ने

माटो र बालीको अवस्था	सम्भावित समस्या	समाधानको उपाय
उपयुक्त समयमा गोडमेल नगरेको	बाली वृद्धिमा कमी उत्पादनमा कमी	रोपेको ३-४ हप्तामा र धानचमरा निकाल्नु अघि गोडमेल गर्ने
रोग किराको प्रकोप	बाली वृद्धिमा कमी उत्पादनमा कमी	रोग अवरोधकजातको खेती रोग/किटनाशक विषादीको सुरक्षित प्रयोग
भण्डारणमा कमी	भण्डारणमा क्षति बढी	बाली राम्ररी सुके पछि भण्डारण गर्ने, सुरक्षित भण्डारको प्रयोग, सुरक्षित विषादीको प्रयोग

यसरी संकलित विवरणको सुची तयार गरि सके पछि प्राथमिकीकरण गरि मुख्य समस्यामा केन्द्रित रहि कृषक पाठशाला तर्जुमा गर्ने । कृषक पाठशाला संचालन गर्दा एक रोपनी जग्गा छनौट गरि आधा भागमा कृषककै तरिकाले खेती गर्ने र आधा रोपनीमा शिफारिश गरिए अनुसार गर्ने । कृषक पाठशाला नजिकै स-साना अध्ययन परिक्षण पनि गर्न सकिन्छ, जस्तै :

- विभिन्न जातहरूको तुलनात्मक अध्ययन
- प्रति इकाइ बोट संख्या कम र बढी
- लगाउने समयमा अन्तर
- यूरिया र गहुँतको प्रयोगको तुलना आदि

माथि व्याख्या गरिए अनुसार कृषकहरू सँगको परम्परागत खेती प्रणालि बारेको विवरण टिपिसके पछि, यसमा भएका कमी कमजोरीहरूको बारेमा कृषकसँगै बसेर छलफल गरि परम्परागत कृषि प्रणालिमा बालीको उत्पादन कम हुनुको कारणहरू पत्ता लगाउन सहजकर्ताले कृषकहरूलाई सहयोग गर्नु पर्दछ । यसरी उत्पादन उत्पादकत्व कम हुनाको कारण पत्ता लगाइ सकेपछि सहजकर्ताले यी समस्या समाधानको लागि उपलब्ध आधुनिक कृषि प्रविधि, उन्नत बीउ, मलखाद र यिनको उचित प्रयोगकोबारेमा सहभागी कृषकहरूलाई जानकारी गराउनु पर्दछ ।

(नोट: यो छलफलमा जानु अघि सहजकर्ताले दिगो माटो व्यवस्थापन र त्यहा प्रचलित बाली प्रणालीमा संलग्न बालीहरूको वैज्ञानिक व्यवस्थापन र स्थानीय स्तरमा तिनको उपलब्धता र प्रयोग हुन सक्ने सम्भाव्यताकोबारेमा समेत विस्तृत अध्ययन गर्नु पर्दछ ।)

परम्परागत प्रणालीमा भएका कमजोरीहरू पत्ता लगाउने र तिनको समाधानको लागि उपलब्ध प्रविधि र श्रोत साधनको बारेमा निर्णय लिने काम सकभर सहभागी कृषकहरू मध्य बाटै आओस भन्ने प्रयास गर्नु पर्दछ । सहज कर्ताले यसमा उत्तेजकको भूमिका मात्र निर्वाह गर्नु पर्दछ । यदि सहभागी हरूको ज्ञानको स्तर धेरै कम छ र समस्या पहिचान तथा समाधानका उपाय खोज्न नसक्ने अवस्था छ भने त्यस्ता अवस्थामा सहजकर्ताले विभिन्न वैकल्पिक उपायहरू प्रस्तुत गरि समूहमा विस्तृत छलफल पश्चात मात्र निर्णयमा पुग्न राम्रो हुन्छ । यसो गर्दा कृषकको निर्णय क्षमतामा विकास हुनको साथै हामी पनि केहि जान्दा रहेछौ भन्ने भावनाको विकास हुन्छ । यसरी कृषक पाठशाला तर्जुमाको लागि कृषकसंग सहभागितात्मक छलफलबाट निस्केको निचाडको आधारमा एकिकृत खादतत्व व्यवस्थापन कृषक पाठशाला तर्जुमा कसरी गर्ने भन्ने २ वटा उदाहरण तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

अवस्था - १

बाली प्रणाली :- मकै - गहुँ

माटोको अवस्था :- प्राङ्गारिक पदार्थ १००, फस्फोरस २० के.जी./हे., पोटास ५० के.जी.रहे., पि.एच. ५.०

१	बाली	मकै	गहुँ
२	जात	स्थानिय सेतो	आर आर - २१
३	बीउको गुणस्तर	छनौट नगरेको	१५-२० वर्ष पुरानो
४	रोप्ने समय	जेष्ठ	कार्तिक
५	गोड्ने समय	४०-५० दिन पछि एक पटक	-
६	सिंचाई	-	१ पटक ४०-५० दिनमा
७	मलखादको प्रयोग		
	गोठेमल डोको/रोपनी	२०	१०
	यूरिया के.जी./रो.	-	-
	डि.ए.पि. के.जी./रो.	-	-
	पोटास के.जी./रो.	-	-
८	प्रयोग गर्ने समय र तरिका	चैत्रमा लगेर थुपार्ने	गहुँ छरी सकेपछि माथिबाट छर्ने
		बैशाख अन्तमा माटोमा मिलाउने	
९	रोग	फेद कुहिने	सिन्दुरे
		घोगाको कालो पोके	-
१०	किराहरु	खुमे, गवारो	धमिरा
११	रोग किरा नियन्त्रण गरे/नगरेको	नगरेको	नगरेको
१२	उत्पादन	१०० के.जी. प्रति रोपनी	५० के.जी. प्रति रोपनी

समस्याहरु :

मकै	गहुँ
उत्पादनमा कमी	उत्पादनमा कमी
माटो कम उब्जाउ	माटो कम उब्जाउ
मलखादको प्रयोग कम र गलत तरिका	मलखादको प्रयोग कम र गलत तरिका
कमसल बीउ	कमसल बीउ
गोडमेल समयमा नभएको	सिंचाई ढिला भएको
रोग किराको प्रकोप	रोग किराको प्रकोप

सुधारको सम्भावना :

मकै	गहुँ
नयां जातको राम्रो बीउ	नयां जातको राम्रो बीउ
बीउ उपचार	बीउ उपचार
पहिलो गोडाई २५-३० दिन र दोश्रो गोडाई ४०-५० दिनमा	पहिलो सिंचाई २०-३० दिन र दोश्रो ४०-५० दिनमा
उचित तरिकाबाट सन्तुलित मलखादको प्रयोग	उचित तरिकाबाट सन्तुलित मलखादको प्रयोग
रोग किरा नियन्त्रण गर्ने	रोग किरा नियन्त्रण गर्ने

विवरण	मात्रा	सन्तुलन के.जी. प्रति रोपनी				
		प्रां.प.	ना.-१	ना.-२	फस्फोरस	पोटास
माटो						
प्रांरिक पदार्थ, प्रतिशत	१	-६०	१.५	०.७	-	-
फस्फोरस के.जी./ हे.	२०	-	-	-	०.५	-
पोटास के.जी./ हे.	५०	-	-	-	-	१.७
सन्तुलन १ माटो		-६०	+१.५	+०.७	+०.५	+१.७
बाली उत्पादन						
मकै के.जी./रो	१००	+५.५	-२.३	-	-१.०	-२.०
गहुँ के.जी./रो	५०	+२	-	-१.२	-०.४	-१.०
सन्तुलन २ बाली		+ ७.५	-२.३	-१.२	-१.४	-३.०
पहिलो बालीलाई मल						
सामान्य कम्पोष्ट मल डोको/रो	२०	+ ७०	+१.२	+०.३	+०.६	+१.६
दोश्रो बालीलाई मल						
सामान्य कम्पोष्ट मल डोको/रो	१०	+३५		+०.६	+०.३	+०.८
सन्तुलन ३ मलखाद		+१०५	+१.२	+०.९	+०.९	+२.४
सन्तुलन जम्मा		+५२.५	+०.७	+ ०.४	+०	+१.१

निष्कर्ष:- माटोको उर्वराशक्तिमा बृद्धि देखिन्छ तर उत्पादन धेरै कम छ । तसर्थ उत्पादन बृद्धि गर्न बाली व्यवस्थापन तथा रोग किरा व्यवस्थापनमा बढी जोड दिनु पर्दछ । यसरी उत्पादन बृद्धि गर्दा खाद्यतत्व नपुग भएमा खाद्यतत्वको पनि व्यवस्था गर्नु पर्दछ ।

नयां उत्पादन लक्ष अनुसारको खाद्यतत्व सन्तुलन

विवरण	मात्रा	सन्तुलन के.जी. /रोपनी				
माटो		प्रां.प.	ना.-१	ना.-२	फस्फोरस	पोटास
प्रांरिक पदार्थ, प्रतिशत	१	-६०	१.५	०.७	-	-
फस्फोरस के.जी./हे.	२०	-	-	-	०.५	-
पोटास के.जी./हे.	५०	-	-	-	-	१.७
सन्तुलन १ माटो		-६०	+१.५	+०.७	+०.५	+१.७
बालीलाई आवश्यक पर्ने खाद्यतत्व						
मकै के.जी./रो	२००	+१०	-४.६	-	-१.९	-४.०
गहुँ के.जी./रो	१००	+४	-	-२.४	-०.८	-२.०
सन्तुलन २ बाली		+ १४	-४.६	-२.४	-२.७	-६.०
पहिलो बालीलाई मल						
गोठेमल डोको /रो	२०	+७०	+१.२	+०.३	+०.६	+१.६
डि.ए.पी.के.जी./रो	२		+०.३	-	+०.७	-
यूरिया के.जी./रो	५		१.६५	-	-	-
पोटास के.जी./रो	३		-	-	-	+१.३५
दोश्रो बालीलाई मल						
गोठेमल डोको /रो	१०	+३५	-	+०.६	+०.३	+०.८
डि.ए.पी.के.जी./रो	२	-	-	+०.३	+०.७	-
यूरिया के.जी./रो	२	-	-	+०.६६	-	-
पोटास के.जी./रो	३	-	-	-	-	१.३५
सन्तुलन ३ मलखाद		+१०५	+३.१५	+१.८६	+२.३	+५.१
जम्मा सन्तुलन		+५९	+०.०५	+०.१६	+०.१	+०.८

यहां राम्रो बाली व्यवस्थापन गरी, डि.ए.पी.-४ के.जी., यूरिया- ७ के.जी. र पोटास- ६ के.जी. (अनुमानित थप खर्च ३००/-) प्रयोग गर्दा थप १०० के.जी. मकै र ५० के.जी. गहुँ (अनुमानित थप १२००/- २ ८ / के.जी.) उत्पादन बढ्ने देखिन्छ ।

IPNS कृषक पाठशालाको तर्जुमा

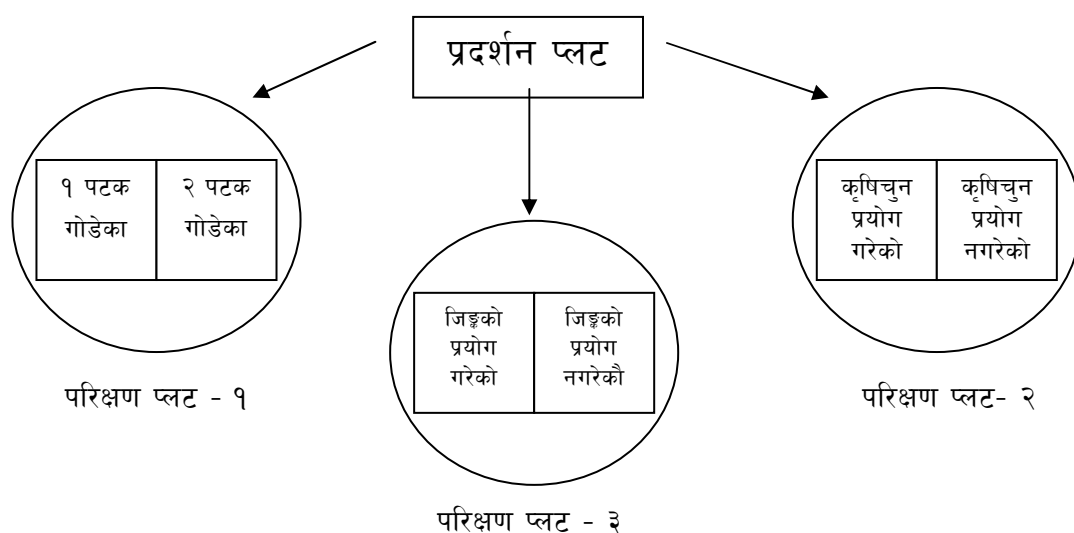
अवस्था विश्लेषण एकपतगवतप्यल बलवकिथकककको आधारमा बाली पात्रो तयार गर्ने र बाली पाकत्रोको आधारमा समस्या पहिचान गरी सकेपछि कृषक पाठशाला मार्फत कृषकलाई सिकाउनको लागि के के कुराहरु समावेश गर्न सकिन्छ भनी सुधारको संभावनाको खोजी गरिन्छ । जुन पहिले नै व्याख्या गरी सकिएको छ । तसर्थ कृषक पाठशाला संचालन गर्दा १ रोपनी जग्गा छनौट गरी आा क्षेत्रमा कृषककै तरिकाबाट खेती गरिन्छ र आधा क्षेत्रफलमा उन्नत प्रविधिको प्रयोग गरी बाली उत्पादन बढाउनको साथै माटो सुधार समेत गर्ने प्रयास गरिन्छ । जसलाई ब्लेक (एकिकृत खाद्यतत्व व्यवस्थापन) तरिका भनिन्छ ।

प्रदर्शन प्लटको तयारी (अवस्था विश्लेषण गरी समस्या पहिचान गरेको आधारमा)

मकै खेतीको लागि

क्षेत्र तरिका (क्षेत्र)	क्षेत्र तरिका - क्ष	कृषक तरिका- क्ष	कृषक तरिका - क्ष
<ul style="list-style-type: none"> उन्नत बीउ अन्य सबै क्षेत्र तरिका अनुसार गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> पुरानो बीउ मलखाद बढाउने (सन्तुलित मात्रामा) र उचित तरिकाले प्रयोग गर्ने २ पटक गोडमेल गर्ने २०-२५ र ४०-५० दिनमा आवश्यकता अनुसार रोग किरा नियन्त्रण गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> पुरानो बीउ परमपरागत मलखादको प्रयोग परमपरागत गोडमेल 	<ul style="list-style-type: none"> उन्नत बीउ अन्य सबै तरिका-क्ष अनुसार

- उत्पादन बढाउन उन्नत बीउ तथा थप मलखाद व्यवस्थापन गर्नु पर्ने हुँदा ४ वटा प्लट बनाईएको छ तर राम्रो बीउ प्रयोग भईरहेको ठाउँमा २ वटा मात्र प्लट बनाएमा पनि पुग्दछ ।
- उपसमूह बनाएको भए हरेक उपसमूहलाई बराबर भाग पर्ने गरी क्षेत्रफल विभाजन गर्ने र प्रत्येक बैठकमा हरेक प्लटबाट ५,५ वटा बोटको उचाई, पात संख्या, रंगको गाढा पन, रोग किरा वा खादतत्व कमीको लक्षण आदि बारेमा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न लगाउने ।
- IPNS प्रदर्शन प्लटमा सकभर मुख्य मुख्य समस्या समाधानको लागि मात्र प्रयास गर्नु पर्दछ । यदी थप कुराहरुको अध्ययन गर्नु परेमा मुख्य प्रदर्शन प्लटको वरीपरी स-साना परिक्षण प्लटहरु स्थापना गरी अध्ययन कृषकको अगुवामा गरीने परीक्षण (FLE) गर्न सकिन्छ । जस्तै :
 - (१) कृषि चुनको प्रयोग गरेको / नगरेको
 - (२) जिङ्को प्रयोग गरेको / नगरेको
 - (३) १ पटक मात्र गोडेको र २ पटक गोडेको आदि ।

अवस्था -२

बाली प्रणाली	मकै-काउली	
माटोको अवस्था:- प्रांरिक पदार्थ २ प्रतिशत, एड्डिङ ३० के.जी. फुड १५० के.जी./हे.,उज्ज ४.५		
१. बाली	मकै	काउली
२. जात	मनकामना - १	काठमाण्डौ लोकल
३. बीउको गुणस्तर	राम्रो ऋजु	एग्रोभेट
४. रोप्ने समय	चैत्र	बीउ राख्ने भदौ -१५
		बिरुवा रोप्ने कार्तिक- १
६. गोड्ने समय	१ पटक २५-३० दिन पछि	आवश्यकता अनुसार (२ पटक)
७. बोट संख्या प्रति रोपनी	२०००	१८००
८. सिंचाइ	-	गाग्रीमा बोकेर बोट बोटमा राख्ने ।
९. मलखाद		
गोठेमल	२० डोको प्रति रोपनी	३० डोको प्रति रोपनी
यूरिया	२ के.जी.प्रति रोपनी	५ के.जी. प्रति रोपनी
डि.ए.पी.	१ के.जी. प्रति रोपनी	३ के.जी.प्रति रोपनी
पोटास		
१०. प्रयोग गर्ने समय		
रोप्ने बेला	गोठेमल + डि.ए.पी. + १ के.जी. यूरिया	गोठेमल + डि.ए.पी.+ २ के.जी. यूरिया + बोरेक्स (रोप्ने बेलामा)
टपड्रेसिङ	१ के.जी. यूरिया	२ पटक १.५, १.५ के.जी. यूरिया
११. किराहरु	गवारो, खुम	पात खाने लाभ्रे, लाही
१२. रोगहरु	×	थोप्ले, फेद कुहिने
१३. रोग किरा नियन्त्रण	नगरेका	किटनासक तथा दुसीनासक बिषादी २-३ पटक प्रयोग गर्ने गरेको ।
१४. उत्पादन	१५० के.जी. प्रति रोपनी	१००० के.जी. प्रति रोपनी

खाद्यतत्व सन्तुलनको वर्तमान अवस्था

माटोको अवस्था	के.जी. प्रति हेक्टर					
	मात्रा	प्रांरिक पदार्थ	ना.- १	ना.- २	फस्फोरस	पोटास
प्रांरिक पदार्थ %	२	- १२०	+२.३	+१.०	-	-
फस्फोरस के.जी./हे	३०	-	-	-	+०.७५	-
पोटास के.जी./हे	१५०	-	-	-	-	+५.०
सन्तुलन- १, माटो		-१२०	+२.३	+१.२	+०.७५	+५.०
बाली उत्पादन						
मकै के.जी. /रोपनी	१५०	+७.५	-३.४	-	-१.४	-३.०
काउली के.जी./रोपनी	१०००	+८.०	-	-८.०	-३.०	-९.०
सन्तुलन -२, बाली	-	+१५.५	-३.४	-८.०	-४.४	- १२.०
पहिलो बालीमा मलखाद						

साधारण गोठेमल डोको/रो	२०	+७०	+१.२	+०.३	+०.६	+१.६
यूरिया के.जी. /रो	२	-	+०.७०	-	-	-
डि.ए.पी. के.जी. /रो	१	-	+०.१०	-	+०.४	-
दोश्रो बालीलाई मल						
कमसल गोठेमल डोको/रो	३०	+१०५	-	+१.८	+०.९	+२.४
यूरिया के.जी. /रो	५	-	-	+१.६	-	-
डि.ए.पी. के.जी. /रो	३	-	-	+०.४	+१.०	-
सन्तुलन - ३, मलखाद	-	+१७५	+२.०	+४.१	+२.९	+४.०
जम्मा सन्तुलन		+७०	+०.९	-२.८	-०.७	-३.०

- उक्त अवस्थामा माटोमा प्रांरिक पदार्थको सुधार हुन्छ । मकै बालीलाई नाईट्रोजन मल बढी भएको छ ।
- काउलीमा नाईट्रोजन, फस्फोरस र पोटास तिनै मल नपुग्ने देखिन्छ । तसर्थ यस्तो अवस्थामा मकै बालीमा नाईट्रोजन घटाउनुका साथै काउलीको लागि थप मलको व्यवस्था गर्नु पर्दछ । अन्यथा बाली उत्पादन घट्नुको साथै माटोको उर्वराशक्ति पनि घट्दै जान्छ ।
- यदि क्यालकुलेटरको प्रयोग गर्ने सम्बन्धि तालीम लिएको छैन भने माटो जाँचको आधारमा आई.पि.एन.एस. तरिकामा माटो धेरै मलिलो भए सिफारिस खाद्यतत्वको एक चौथाई मात्रा, मध्यम भए आधा मात्रा र कम भए सिफारिस खाद्यतत्वको पुरै मात्रा प्रयोग गर्ने र कृषक तरिकामा चेक लिष्ट अनुसार परम्परागत रुपमा प्रयोग गर्ने मात्रा नै राख्ने ।

IPNS तरिकामा खाद्यतत्वको सन्तुलन :

माटोको अवस्था	के.जी. प्रति हेक्टर					
	मात्रा	प्रांरिक पदार्थ	ना.- १	ना.- २	फस्फोरस	पोटास
प्रांरिक पदार्थ %	२.०	- १२०	+२.३	+१.२	-	-
फस्फोरस के.जी. /हेक्टर	३०	-	-	-	+०.७५	-
पोटास के.जी. /हेक्टर	१५०	-	-	-	-	+५.०
सन्तुलन- १, माटो		-१२०	+२.३	+१.२	+०.७५	+५.०
बाली उत्पादन						
मकै के.जी. /रोपनी	२००	+१०.०	-४.६	-	-१.४	-३.०
काउली के.जी. /रोपनी	१०००	+८.०	-	-८.०	-३.०	-९.०
सन्तुलन -२, बाली	-	+१०.०	-४.६	-८.०	-४.९	- १२.०
मकैमा मलखाद						
साधारण गोठेमल डोको/रोपनी	२०	+७०	+१.२	+०.३	+०.६	+१.६
यूरिया के.जी. /रोपनी	३	-	+१.०	-	-	-
डि.ए.पी. के.जी. /रोपनी	२	-	+०.३	-	+०.७	-
पोटास	२	-	-	-	-	०.९०
काउलीमा मलखाद						
कमसल गोठेमल डोको/रोपनी	३०	+१०५	-	+१.८	+०.९	+२.४
यूरिया के.जी. प्रति रोपनी	१२	-	-	+३.९	-	-

माटोको अवस्था	के.जी. प्रति हेक्टर					
	मात्रा	प्रांरिक पदार्थ	ना.- १	ना.- २	फस्फोरस	पोटास
डि.ए.पी. के.जी. प्रति रोपनी	६.०	-	-	+०.९०	+२.१	-
पोटास	५.०	-	-	-	-	+२.३
सन्तुलन - ३, मलखाद	-	+१७५	+२.५	+६.९	+४.३	+७.२
जम्मा सन्तुलन	-	+७३	+०.२	+०.२	+०.१५	+०.२

नोट :

- मकैमा थप १ के.जी. युरिया, १ के.जी. डि.ए.पी., र २ के.जी. पोटास प्रयोग गर्दा ५० के.जी. उत्पादन बढाउन सक्ने देखिन्छ ।
- काउलीको खाद्यतत्वको आवश्यकता पुरा गर्न ७ के.जी. युरिया, ३ के.जी. डि.ए.पी. र ५ के.जी. पोटासको आवश्यकता पर्दछ ।

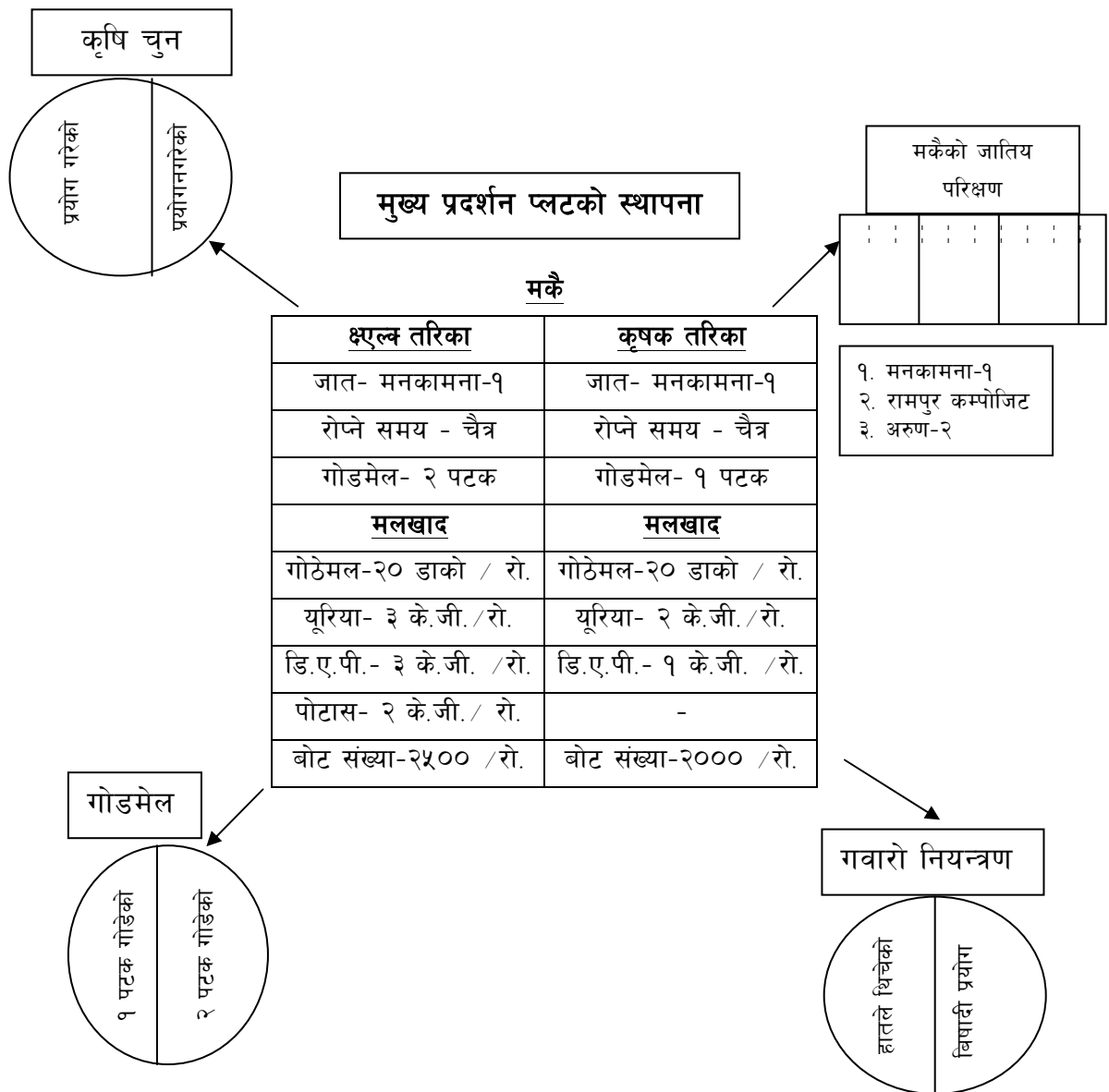
माथि दिईएको बाली पात्रो अनुसार खाद्यतत्वको सन्तुलन र अन्य अवस्था विश्लेषण गरी हेर्दा उक्त बाली प्रणालीमा तपसिल अनुसारको समस्या देखिन्छ ।

समस्याहरु

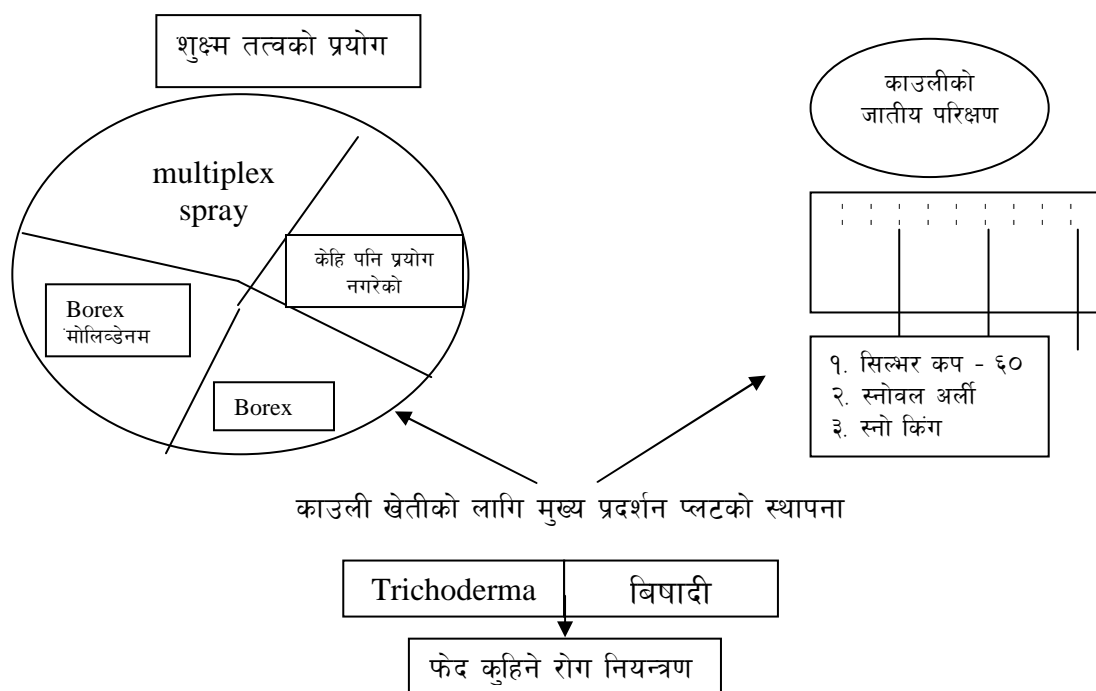
मकै	काउली
गोडमेल एक पटक मात्र भएको	मलखादको कमी
गवारो तथा खुमे किराको समस्या, बोट संख्या कम	सिंचाईको असुविधा
उत्पादनमा कमी	रोग किराको प्रकोप

सुधारको सम्भावना

मकै	काउली
२ पटक गोडमेल गर्ने	युरिया, डि.ए.पी. र पोटास आवश्यकता अनुसार बढाउने ।
बोट संख्या २५०० प्रति रोपनी राख्ने	थोपा सिंचाई जडान गर्ने
थप मलखादको प्रयोग गरी उत्पादन बढाउने	रोग किराको नियन्त्रण/विषादीको सुरक्षित प्रयोग

यसरी मुख्य प्रदर्शन प्लटको साथै कृषक द्वारा गरिने थप परिक्षण संचालन गर्न सकिन्छ ।

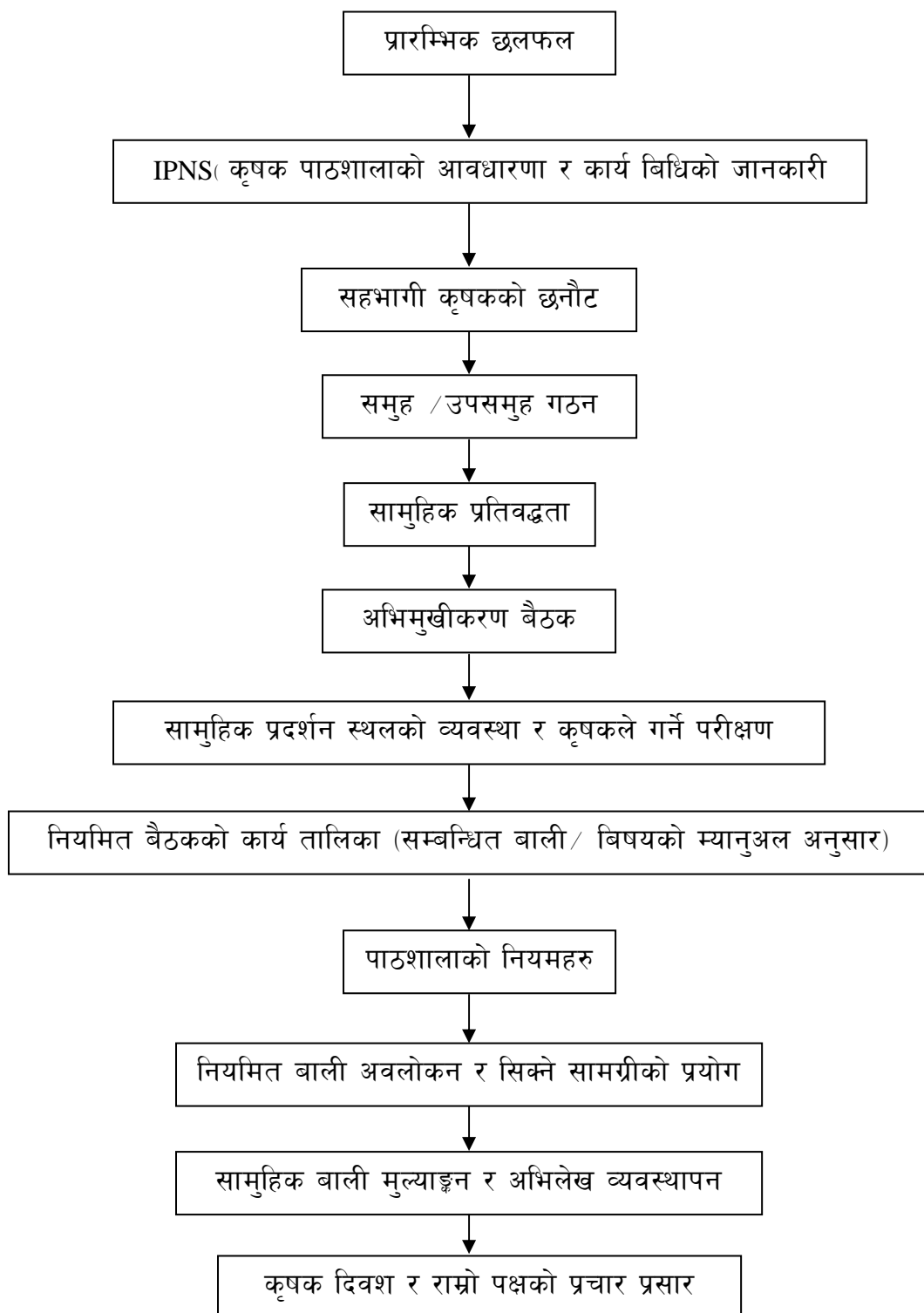

क्षेत्र तरिका	कृषक तरिका
जात- का.लोकल	जात- का.लोकल
रोप्ने समय - भाद्र-कार्तिक	रोप्ने समय - भाद्र-कार्तिक
गोडमेल- २ पटक	गोडमेल- २ पटक
सिंचाई - थोपा सिंचाई	सिंचाई- गाग्रीमा बोकेर
मलखाद	मलखाद
गोठेमल-३० डाको / रो.	गोठेमल-३० डाको / रो.
यूरिया- १२ के.जी. /रो.	यूरिया- ५ के.जी. /रो.
डि.ए.पी.- ६ के.जी. /रो.	डि.ए.पी.- ३ के.जी. /रो.
पोटास- ५ के.जी. / रो.	बोरेक्स- १ के.जी. / रो.
बोरेक्स- १ के.जी. / रो.	रोग किरा नियन्त्रण
रोग किरा नियन्त्रण	विषादीको प्रयोग
विषादीको सुरक्षित प्रयोग	

मुख्य प्रदर्शन प्लटको साथै कृषकहरूलाई विभिन्न परिक्षण गर्न सिकाउन सकिन्छ । जस्तै :

१. अगौटे काउलीको विभिन्न जातीय परिक्षण
२. फेद कुहिने रोगको जैविक तथा रासायनिक नियन्त्रण
३. विभिन्न शुक्ष्म तत्वको प्रभाव अध्ययन ।

कृषक पाठशालाको योजना तर्जुमा तथा संचालन विधि

नियमित बाली अवलोकन र छलफलको कार्य तालिका

समय	विषयवस्तु	तरिका/सामग्री	श्रोतव्यक्ति
७:७:१५	हाजिरी र कृषक समूहबाट सहजकर्ताको चयन	समूह छलफल	
७:१५-७:३०	सहजकर्ताबाट खेल प्रस्तुत गर्ने	उखान, टुक्का	
७:३०-७:४५	कुनै एक सहभागीबाट गत बैठकको पुनरावलोकन गन	प्रस्तुती	
७:४५-८:१५	समूहबाट बाली अवलोकन गरी म्वतव कजभमत प्रयोग गरेर बालीको अवस्था, रोग, किरा खाद्यतत्वको समस्या आदि तत्थ्याङ्क सङ्कलन गर्ने	अवलोकन, कापी, कलम	
८:१५-८:४५	ठुलो कागजमा आफ्नो समूहको अवलोकन, पहिचान गरेको समस्या र समस्या समाधानको सुझाव समेत हरेक उपसमूहले प्रतिवेदन तयार गर्ने ।	मार्कर, ब्राउन पेपर	
८:४५-९:१५	<ul style="list-style-type: none"> समूहको प्रस्तुती सामूहिक छलफलबाट समस्या पहिचान तथा समाधानको निष्कर्ष निकाल्ने (सहजकर्ताले आवश्यक वातावरण तयार गरी निचोड निकाल्न सहयोग गर्ने) 	प्रस्तुती तथा सामूहिक छलफल	
९:१५-९:३०	सहजकर्ताबाट समूह परिचालनको लागि खेल चुटुकिला प्रस्तुत गर्ने / चियापान	समूह परिचालन सम्बन्धि ज्ञानबर्द्धक खेल	
९:३०-१०:३०	समयानुकुल विशेष कक्षा र छलफल	प्रस्तुती तथा सामूहिक छलफल	
१०:३०-११:००	सिफारिशको कार्यान्वयन तत्काल गर्ने सामूहिक रुपमा ^१	व्यवहारिक प्रयोग	
	अर्को बैठकको मिति तोक्ने र अर्को बैठकमा छलफल हुने विशेष कक्षाको विषय पनि तोक्ने । ^२	छलफल	

^१ यसो गर्दा कृषक तरिकामा आफ्नै परम्परागत काम मात्र गर्ने र क्षेत्तरिकामा मात्र छलफलको निष्कर्षबाट आएको सिफारिश अनुसार गर्ने, यदी तत्काल गर्न सम्भव नभएमा त्यसको भोलीपल्ट वा पर्सिपल्ट (सकभर छिटो) गर्न सकिन्छ ।

^२ विषयवस्तुमा कुन कुन विषयवस्तु समावेश गर्ने भन्ने कुरो अवस्था विश्लेषणबाट पहिचान भएका मुख्य समस्या र तिनको समाधानको बारेमा केन्द्रित हुनु आवश्यक छ । जस्तै : उन्नत बीउको महत्व, सिंचाई र गोडमेल, सन्तुलित मलखादको आवश्यकता, उचित मात्रा र प्रयोग गर्ने समय, माटो विग्रनुको कारण र सुधारको उपाय, गोठेमलको सुधार, मुख्य मुख्य रोग किरा र रोकथामका उपाय आदि ।

यसरी बैठक बस्दा वा पाठशाला संचालन गर्दा बाली अवलोकन, माटो जांच आदिको लागि सहयोगी हुने सामग्रीहरु जस्तै : नाईट्रेट स्ट्रिप, रोग किराको नमुना (चित्र), खाद्यतत्वको कमीको लक्षण देखाउने चित्र, मतदान बाकस, हाईड्रोजन परअक्साईड, भू-क्षय बाकस जस्ता सामग्रीहरुको प्रयोग गरी पाठशालालाई सकभर बढी व्यवहारिक र रमाईलो वातावरण सिर्जना गर्न सक्नु पर्दछ ।

नियमित बाली अवलोकन र छलफलको कार्य तालिका (कृषक पाठशालाको एक दिन)

• हाजिरी तथा सहजकर्ताको चयन :

क्षेत्र कृषक पाठशाला कृषकहरूको अगुवाई र सहभागीता संचालन हुने भएको हुँदा हाजिरी पश्चात उक्त दिनको कार्यक्रम संचालन गर्न १ जना सहजकर्ताको चयन गरिन्छ । यसो गर्दा कृषकहरूमा आत्मा विश्वास बढाउनुको साथै नेतृत्वको गुण पनि विकास हुन्छ ।

• सिक्ने वातावरण तयारी :

पाठशालाको काम सुरु हुन अघि प्रशिक्षकबाट शिक्षाप्रद खेल, चुड्किला आदि सुनाएर सहभागीहरूलाई फुर्तिलो बनाउनु पर्दछ । यसो गर्दा पाठशाला प्रति सहभागीहरूको ध्यानाकर्षण बढ्दछ ।

• गत बैठकको पुनरावलोकन :

सहजकर्ताले सहभागी मध्यबाट १ जनालाई बोलाई अधिल्लो बैठकमा भए गरेका कामहरूको पुनरावलोकन गर्न लगाउनु पर्दछ । यसो गर्दा गत बैठकमा के काम गरियो र उक्त कामबाट बालीमा के कस्तो प्रभाव पयो भन्ने कारण खोतल्न सघाउ पुग्दछ ।

• समूहबाट बाली अवलोकन , समस्या पहिचान र प्रतिवेदन तयार :

यदि बाली लगाई सकेपछि पाठशालाको बैठक बसेको छ भने समूहबाट बाली अवलोकन गर्ने काम हुन्छ । बाली अवलोकन गर्दा हरेक उपसमूहले आ-आफ्नो प्लटमा गई बालीको वृद्धि (उचाई, पात संख्या, पातको चौडाई), खाद्यतत्वको कमीको लक्षणहरू (बोट पहेलिनु, बढ्न नसक्ने, पात/बोटको रंग आदि) र रोग किराको प्रकोप आदिको अवलोकन गर्दछन् । हरेक उपसमूहले अवलोकनको आधारमा कुनै समस्या भए पहिचान गरी समस्या समाधानको लागि सुझाव समेत राखी आफ्नो उपसमूहको प्रतिवेदन तयारी गर्दछन् ।

• सामूहिक छलफल तथा निचोड :

हरेक उपसमूहले बाली अवलोकन पश्चात तयार गरेको प्रतिवेदन ठुलो समूहमा प्रस्तुत गरिन्छ र अन्य उपसमूहका सदस्यहरूले उक्त प्रस्तुतिमा आ-आफ्नो कृया-प्रतिकृया दिईन्छ । यसरी हरेक उपसमूहको प्रस्तुति सकिएपछि सामूहिक रूपमा समस्याको पहिचा गरी समाधानको उपायहरू खोज्नेकाम हुन्छ । समस्याको समाधान निकाल्ने काममा प्रहिक्ष/श्रोत व्यक्तिले विभिन्न वैकल्पिक उपाय प्रस्तुत गरी कृषक बाटै निचोड निकाल्न लगाउनु पर्दछ । यसो गर्दा निचोडको कार्यान्वयन गर्न सहभागीहरू अग्रसर हुन्छन् ।

• प्रशिक्षकबाट समूह परिचालन :

समूहको कृयता बढाउन सामूहिक भावनाको विकास हुने खालका शैक्षिक खेल खेलाउने तथा चुड्किला भन्ने गर्दा समूहका सदस्यहरूको घनिष्टता बढ्नुको साथै मनोरन्जन पनि हुन्छ ।

• विशेष कक्षा :

गत बैठकमा तय गरे अनुसारको विषयमा प्रशिक्षक/श्रोत व्यक्तिले नै विशेष कक्षा संचालन गर्दछन् । यसरी विशेष कक्षा संचालन गर्दा दिगो माटो व्यवस्थापनका विविध पक्षहरू माटोको उर्वराशक्ति व्यवस्थापन, अम्लियपना र सुधार, शुद्ध बीउको आवश्यकता र महत्व, रसायनिक मलहरू र तिनमा पाईने खाद्यतत्व, सन्तुलित मलखादको प्रयोग, मुख्य मुख्य रोग किरा र नियन्त्रण, सिंचाईको आवश्यकता र मुख्य

मुख्य समय आदि जस्ता विषयहरु समेट्न सकिन्छ । यसरी विशेष कक्षा संचालन गर्दा विषयसं सम्बन्धित सिक्ने सामग्रीहरुको तयार गरी प्रयोग गर्दा सिक्ने/सिकाउने काम सजिलो हुन्छ ।

• **सिफारिशको कार्यान्वयन :**

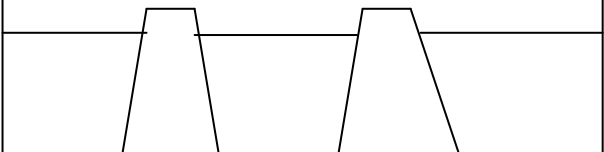
सामूहिक छलफलबाट निचोड निकाले अनुसार के काम गर्नु पर्ने हो, तुरुन्तै गर्नु पर्ने काम भए सोही दिन गर्ने र पछि गर्न भए कुन दिन गर्ने हो सोही दिन तोकिए अनुसार गर्नु पर्दछ । यसरी सिफारिशको कार्यान्वयन गर्दा क्षेत्त्र तरिकाबाट मात्रै समूहको निर्णय अनुसार गरिन्छ र कृषक तरिकामा बाली प्रणाली तथा खाद्यतत्व व्यवस्थापनको अवस्था विश्लेषण गरी तयार गरिएको बाली पात्रो अनुसार परम्परागत तरिकाले नै गर्नु पर्दछ । तर एकिकृत खाद्यतत्व व्यवस्थापन ९क्षेत्त्र० र कृषक तरिका दुवैको रेकर्ड राख्नु पर्दछ।

• **अर्को बैठक तोक्ने तथा बैठक समापन :**

यसरी एउटा बैठकको समापन हुनु अघि सहभागी कृषकहरुलाई उक्त दिनको सहजकर्ता (अगुवा) ले धन्यवाद दिदै अर्को दिनको बैठक बस्ने मिति र विशेष कक्षाको विषय तोक्ने तथा उक्त दिनको लागि आवश्यक पर्ने सामग्रीको व्यवस्था गर्ने समेत व्यवस्था गर्नु पर्दछ । यसो गर्दा समूहमा जिम्मेवारीको भावना बढ्नुको साथै अर्को बैठक सुचारु रुपले संचालन गर्न पनि सजिलो हुन्छ ।

सिक्ने सामग्रीको तयारी र प्रयोग :

१) मतपेटिका परिक्षा :

प्रश्न : तल दिईएको नमुना कुन मल हो ?		
<div style="border: 1px solid black; display: inline-block; padding: 2px 10px;">मलको नमुना</div>		
		

क	ख	ग
यूरिया	डि.ए.पी.	पोटास

एउटा सादा फाईलको आधा भागमा प्रश्न लेखिन्छ । उक्त प्रश्नको संगै (तल) प्रश्नसंग सम्बन्धित नमुना राखिन्छ । फाईलको तल पट्टिको आधा भाग काटेर ३ वटा खल्ली (पेटिका) तयार गरिएको हुन्छ र उक्त खल्ली (पेटिका) माथी बैकल्पिक उत्तरहरु लेखिन्छ । हरेक सहभागीहरुलाई एक एक वटा १०×१० को कार्डबोर्डको टुक्रा (मतपत्र) दिईन्छ र सहभागीहरुले उक्त टुक्रा (मतपत्र) लाई अफुले रोजेको पेटिमा खसालेर आफ्नो उत्तर छान्ने काम गर्दछन् । यस तरिकामा प्रश्नको साथमा सम्बन्धित नमुना, चित्र आदि राख्ने हुंदा यस किसिमको परिक्षा लेख पढ गर्न नसक्नेहरुको लागि पनि उपयोगी हुनुको साथै मनोरन्जन पनि हुन्छ ।

यसरी सहभागीहरुले मत खसाले जस्तै गरी आफ्नो अभिमत जाहेर गर्ने हुंदा यसलाई मतपेटिका परीक्षा भनिएको हो ।

२) कपडाको थैला/प्याल परेको प्लाष्टिक बट्टाबाट माटोको पानी धारण गर्ने क्षमताको जांच :

बलौटे माटो र चिम्टाईलो माटो, कम प्रांरिक पदार्थ भएको र बढी प्रांरिक पदार्थ भएको माटोको तुलना गर्न यो सामग्री/तरिका बढी उपयोगी हुन्छ ।

३) पि.एच.पेपर/कागज :

माटोको अम्लियपना र सुधारको बारे छलफल गर्दा यो तरिका/सामग्री उपयोगी हुन्छ । अम्लिय माटोमा कृषि चुन प्रयोग गर्दा पि.एच. बढ्छ भन्ने देखाउन पनि यो उपयोगी हुन्छ ।

४) नाईट्रेट स्ट्रिप :

यसको प्रयोगबाट माटोमा लब्ध नाईट्रोजन कति छ भन्ने नाप्न सकिन्छ । खास गरी माटोमा नाईट्रोजन कति छ र बालीको लागि नाईट्रोजन तत्काल प्रयोग गर्न आवश्यक छ छैन भन्ने जान्न यो सामग्री उपयोगी हुन्छ । यसले ० देखि ५०० पि.पि.एम. नाईट्रेट देखाउँछ । यदी माटोमा ५० पि.पि.एम. भन्दा कम लब्ध छ भने नाईट्रोजन कम भएको मानिन्छ । ५०-१०० पि.पि.एम. छ भने ठिकै (मध्यम) भएको मानिन्छ र १०० पि.पि.एम.भन्दा बढी भएमा बढी छ भन्ने मानिन्छ । यसको प्रयोग नाईट्रोजन मलको टपड्रेसि गर्न आवश्यक छ छैन भन्ने थाहा पाउन बढी उपयोगी हुन्छ ।

५) हाईड्रोजन परअक्साईड :

यो एक रसायन हो । यसले माटोमा जिवाणुको सकृयता नाप्न सकिन्छ । यदी माटोमा हाईड्रोजन परअक्साईड राख्दा बढी फिंज आयो भने त्यहां जिवाणुको सकृयता र प्रांरिक पदार्थ बढी भएको मानिन्छ । तसर्थ माटोमा प्रांरिक पदार्थ कम वा बढी कस्तो छ भन्ने थाहा पाउन यो सामग्री उपयोगी हुन्छ ।

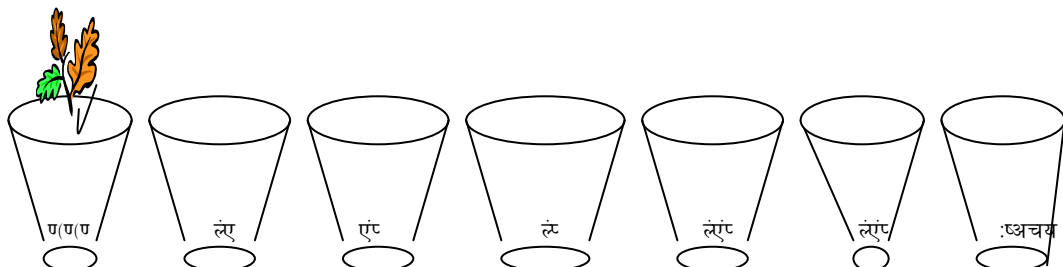
६) भू-क्षय नाप्ने बाकस :

यो एउटा आयताकार बाकस हो । यसमा माटो भरेर विभिन्न भुकाव (५°, १०°, ३०°, ६०° को भुकाव) मा छापो राख्दा र नराख्दा के कति माटो बगेर जान्छ भन्ने देखाउन यो बाकस/सामग्री बढी उपयोगी हुन्छ । मध्य पहाडी भागमा माटोको विनास र उर्वराशक्ति घट्नुको प्रमुख कारण भू-क्षय नै हो र छापोले भू-क्षय रोक्न मद्दत गर्दछ भन्ने बुझाउन यो अति उपयोगी सामग्री हो ।

७) रगीन चित्रहरु :

खास गरी विभिन्न खाद्यतत्वको कमी तथा रोग किराको क्षतिबारे जानकारी गराउन रगीन चित्रहरु बढी उपयोगी हुन्छ ।

८) गमलामा बिरुवा तयार गर्ने :

यसरी बिरुवामा बिभिन्न मलखादको कस्तो प्रभाव पर्दछ भन्ने देखाउन माटो राखी बिभिन्न परिक्षण गरेर देखाउन सकिन्छ । बिरुवामा सन्तुलित मलखादको आवश्यक पर्दछ भन्ने बुझाउन यो सामग्री धेरै उपयोगी हुन्छ ।

नोट : यो प्रयोग, कम मलिलो माटोमा गर्दा स्पष्ट फरक देख्न सकिन्छ तर मलिलो माटोमा स्पष्ट फरक नदेखिन सक्दछ ।

११. माटो व्यवस्थापन कार्यक्रम सम्बन्धी नर्मस

(नेपाल सरकार सचिवस्तर मिति २०६५/९/१ को निर्णय अनुसार स्वीकृत)

११.१ प्रदर्शन कार्यक्रम

क्र. सं.	कार्यक्रम	स्वीकृत नर्मस र खर्चको आधार
१.१	कम्पोष्ट मल तयार गर्ने प्रविधि प्रदर्शन	<ul style="list-style-type: none"> - कम्पोष्ट खाडल (१.५ मी. ह १ मी. ह १ मी. को लागि ज्यामी २ जना - कृषि चुन ५ के.जी. - रासायनिक मल : युरिया ३ के.जी, डि.ए.पी. २ के.जी - प्लाष्टिक सीट : ३ व.मी. (२०० गेज) - साईनबोर्ड : २.५ फीट ह २ फीट - तयारी कम्पोष्ट मलको नमूना परीक्षण (२ नमूना)
१.२	हरियो मल प्रदर्शन	<ul style="list-style-type: none"> - पहाड १ रो, तराई १.५ कठ्ठा - हरियो मल बनाउने बालीको बीउ (ढैंचा, सनई, मुंग आदि) ३ के.जी. - रासायनिक मल नाईट्रोजन १ के.जी, फस्फोरस १ के.जी, पोटास १ के.जी. - साईनबोर्ड २.५ फीट ह २ फीट - माटो परीक्षण ४ नमूना (२ नमूना बाली अघि, २ बाली पछि)
१.३	सूक्ष्मतत्व प्रयोग प्रदर्शन	<ul style="list-style-type: none"> - पहाड १ रो, तराई १.५ कठ्ठा - सूक्ष्म तत्व (जिंक सल्फेट, कपर सल्फेट, फेरस सल्फेट, सोडियम मोलिब्डेट आदि) बढिमा १.५ के.जि. - साईनबोर्ड २.५फीट ह २ फीट - माटो परीक्षण ४ नमूना (२ नमूना बाली अघि, २ बाली पछि)
१.४	सूक्ष्म जैविक मल प्रदर्शन	<ul style="list-style-type: none"> - पहाड १ रो, तराई १.५ कठ्ठा - कोसेबालीको बीउ २.५ के.जी. - सूक्ष्म जैविक मल (राइजोवियम आदि) २०० ग्राम - चिनि/गुडको चाक्सी बढिमा १ के.जी - साईनबोर्ड २.५फीट ह २ फीट
१.५	गोठे मल मुत्र तयार गर्ने प्रविधि (भकारो सुधार) प्रदर्शन	<ul style="list-style-type: none"> - मुत्र संकलनको लागि गोठ सुधार (इटा, ढुंगा, बालुवा, सिमेण्ट) रू. १५००।०० - गोठेमल खाडल/थुप्रो माथी छाहारीको व्यवस्था ज्यामी ३ जवान - साईनबोर्ड २.५फीट ह २ फीट
१.६	वायो ग्याँस स्लरीवाट कम्पोष्ट बनाउने प्रदर्शन (नयाँ)	<ul style="list-style-type: none"> - कम्पोष्ट बनाउने खाडल १मि ह १मि ह १मि को २ वटा खाडल कृषकवाट रकम ब्यहोर्ने गरी तयार गर्न लगाउने - प्लाष्टिक सिट (छापोको लागि) ६ व.मी (२०० गेज) - प्रांगारीक वस्तु संकलनको लागि ज्यामी २ जना - साईनबोर्ड २.५फीट ह २ फीट
१.७	कृषि चुन प्रयोग प्रदर्शन	<ul style="list-style-type: none"> - पहाड १ रो, तराई १.५ कठ्ठा - कृषि चुन बढिमा ३०० के.जि. - साईनबोर्ड २.५फीट ह २ फीट (पहाड १ रो , तराई १.५ कठ्ठा)
१.८	भर्मिकम्पोष्ट प्रदर्शन (नयाँ)	प्लाष्टिक भाडो (स्पुन, जाली लगायतका सामग्री रू. १२५०।- गड्यौला उन्नजातको रू. २५०।-

परिमाणमा आधारित पेश भएका नर्मसको खर्चको आधार स्विकृत स्थानिय (जिल्ला) दररेट अनुसार हुने ।

११.२ माटो परिक्षण शिविर सञ्चालन

क्र.सं.	कार्यक्रम	स्वीकृत नर्मस र खर्चको आधार
२	माटो परिक्षण शिविर सञ्चालन - माटो परीक्षण शिविर सञ्चालन २ दिन - पहिलो दिन माटो परीक्षण (१०० नमूना) - दोस्रो दिन माटो व्यवस्थापन तालिम/ अन्तरकृया	-चियापान, ब्यानर, स्टेसनरी व्यवस्थापन आदिको लागि जिल्ला कृषि विकास कार्यालयले खर्च व्यवस्था गर्ने रु.१५००।०० १०० वटा माटोका नमूना परीक्षणका लागि आवश्यक रिएजेन्ट खरिद रु. ६६००।०० इन्धन आदिका लागि रु.५०००.००

११.३ एकीकृत खाद्यतत्व व्यवस्थापन कृषक पाठशाला सञ्चालन

क्र.सं.	कार्यक्रम	कृयाकलापहरू	स्वीकृत नर्मस
३.१	एकबाली पद्धति		
	अन्तरक्रिया गोष्ठी	पहिलो पटक अन्तरक्रिया गोष्ठी दुई जना प्रशिक्षक समेत गरी जम्मा ४० जनामा नवढाई चियापानको लागि रु ३०।-का दरले	१२००
		प्रशिक्षक भत्ता दुई जनालाई रु.३०० प्रति व्यक्तीका दरले	६००
		दोश्रो पटक अन्तरक्रिया गोष्ठी तथा समूह गठन गर्दा कृषक र सहभागी समेत गरी ३० जनालाई चियापान रु ३० का दरले	९००
		प्रशिक्षक भत्ता दुई जनालाई रु.३०० का दरले	६००
	स्थलगत पाठशाला सञ्चालनार्थ शैक्षिक सामग्री खरिद तथा व्यवस्थापन	उल्लेखित विषयमा पाठशाला सञ्चालनको लागि चाहिने रजिष्टर, स्केल, डटपेन, सिसाकलम, मार्करपेन, चार्ट पेपर, मल वीउ आदि र तालिम सञ्चालन सामग्री प्लाईउड बोर्ड, रंगिन कलम २५, ब्राउन पेपर १६० वटा, गमला ६वटा,वाँस ठुलो ६ वटा, पोलिथिन ब्याग आधा के.जि, रवर ब्याण्ड, कपडा आदिको लागि	६३५०
		नोटकपी तथा स्टेशनरी २५ सहभागीलाई रु३०का दरले १ पटकको लागि	७५०
		कृषक आवश्यकता पहिचान गोष्ठी सञ्चालन गर्न ५ पटकको लागि दुई जनालाई रु ३००का दरले	३०००
		माटो विश्लेषण सामग्री खरिद	४३००
		माटो र मलखाद विश्लेषण रु ३०००का दरले एक पटक	३०००
		सावारी साधन रु.२०० का दरले ५पटक	१०००
		खाजा खर्च २७ जवान ५ पटक रु ३०का दरले	४०५०
		आमन्त्रित जनप्रतिनिधि, जिल्ला स्तरीय कार्यालय प्रमुख तथा अन्य सहभागी कृषकहरू गरी जम्मा १०० जनालाई रु ३० का दरले चियापान खर्च वापत	३०००
		प्रथम, द्वितीय र तृतीय हुने कृषक समूहलाई पुरस्कार रकम क्रमशः रु५००, रु३०० र रु२०० प्रति व्यक्तिका दरले	१०००
		कृषक दिवस सञ्चालन (सूचना प्रवाह, ब्यानर, चियापान, मसलन्द, फोटो धुलाई आदिको लागि)	२०००
		एकीकृत खाद्यतत्व व्यवस्थापन कृषक पाठशालाको प्राविधिक प्रतिवेदन तयार (३ प्रति)	५००
		कुल जम्मा रकम रु	३२२५०
३.२	दुई बाली पद्धति		
	अन्तरक्रिया गोष्ठी	पहिलो पटक अन्तरक्रिया गोष्ठी दुई जना प्रशिक्षक समेत गरी जम्मा ४० जनामा नवढाई चियापानको लागि रु ३०।-का दरले	१२००
		प्रशिक्षक भत्ता दुई जनालाई रु.३०० प्रति व्यक्तीका दरले	६००
		दोश्रो पटक अन्तरक्रिया गोष्ठी तथा समूह गठन गर्दा कृषक र सहभागी समेत गरी ३० जनालाई चियापाल रु ३०का दरले	९००
		प्रशिक्षक भत्ता दुई जनालाई रु.३०० का दरले	६००

क्र.सं.	कार्यक्रम	कृयाकलापहरू	स्विकृत नर्मस
	शैक्षिक सामग्री खरिद तथा व्यवस्थापन खर्च	उल्लेखित विषयमा पाठशाला सञ्चालनको लागि चाहिने रजिष्टर, स्केल, डटपेन, सिसाकलम, मार्करपेन, चार्ट पेपर, मल वीड आदि र तालिम सञ्चालन सामग्री प्लाईउड बोर्ड, रंगिन कलम २५, ब्राउन पेपर १६० वटा, गमला ६ वटा, बाँस ठुलो ६ वटा, पोलिथिन ब्याग आधा के.जि, रवर ब्याण्ड, कपडा आदिको लागि	६३५०
		नोटकपी तथा स्टेशनरी २५ सहभागीलाई रु३०का दरले २ पटकको लागि	१५००
		कृषक आवश्यकता पहिचान गोष्ठी सञ्चालन गर्न १० पटकको लागि दुई जनालाई रु ३००का दरले	६०००
		माटो विश्लेषण सामग्री खरिद	४३००
		खाजा खर्च २५ जना कृषक र २जना प्रशिक्षक समेत गरी २७जनालाई रु ३० का दरले १० पटक	८१००
		सवारी साधन रु २००का दरले १० पटक	२०००
		माटो र मलखाद विश्लेषण ३००० का दरले २ पटक	६०००
		आमन्त्रित जनप्रतिनिधि, जिल्ला स्तरीय कार्यालय प्रमुख तथा अन्य सहभागी कृषकहरू गरी जम्मा १०० जनालाई रु ३० का दरले चियापान खर्च वापत	३०००
		प्रथम,द्वितीय र तृतीय हुने कृषक समूहलाई पुरस्कार रकम क्रमशः रु५००, रु३०० र रु२०० प्रति व्यक्तिका दरले	१०००
		कृषक दिवस सञ्चालन (सूचना प्रवाह, ब्यानर, चियापान, मसलन्द, फोटो धुलाई आदिको लागि)	२०००
		एकीकृत खाद्यतत्व व्यवस्थापन कृषक पाठशालाको प्राविधिक प्रतिवेदन तयार (३ प्रति)	५००
		जम्मा रु	४४०५०
३.३	तिन बाली पद्धति	दुई बाली पद्धती बमोजिमको खर्च	४४०५०
	तिन बाली चक्र पद्धती हुने ठाउँमा पाठशाला सञ्चालन गर्दा ४ देखि ५वटा कक्षा थप सञ्चालन गर्नु पर्ने हुन्छ र त्यसको लागि निम्न बमोजिम थप रकम समावोस गर्नु पर्ने हुन्छ। बाली चक्रको आधारमा यो कक्षा थप गरिन्छ। जहा थप ४ कक्षाको रकम बमोजिम समावेश गरिएको छ।		
	थप कार्यक्रममा लाग्ने रकम	खाजा खर्च २५ जना कृषक र २ प्रशिक्षक समेत २७ जनालाई रु. ३० का दरले ४ पटक	३२४०
		प्रशिक्षक भत्ता २ जनालाई रु३००प्रति व्यक्तिका दरले ४ पटकको लागि	२४००
		माटो र मलखाद विश्लेषण रु३०००का दरले १ पटकको	३०००
		सवारी साधन रु२००का दरले ४ पटक	८००
		जम्मा रु	५३४९०
४	अध्ययन कार्यक्रम		
४.१	विरूवाको खाद्यतत्व समस्या अध्ययन	प्रश्नावली छपाई	५०००
		गणकलाई पारिश्रमिक	६७५०
		गणको तालिम व्यवस्थापन	५००
		डाटा प्रोसेसिङ्ग	२७५०
		माटोको नमूना संकलन र ढुवानी रु ४० प्रति नमूनाका दरले	२०००
		माटोको नमूना विश्लेषण (५० नमूना) (पी.एच., टे, प्रा.प., ना, फो, पो, मो, जि, आ, क, म्या आदि)	१४१५०
		प्रतिवेदन छपाई	१५०००
		जम्मा	४६१५०

११.४ विरूवाको खाद्यतत्व समस्या अध्ययन

विरूवाहरूको विकाश र वृद्धिका लागि माटो बाट उपलब्ध हुने विभिन्न खाद्य तत्वहरूको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको हुन्छ । विरूवाले ति तत्वहरू प्राप्त गर्ने मुख्य स्रोतहरूमा माटो, प्रांगारीक पदार्थ र रसायनिक मल पर्दछन् । यस अध्ययनले मुख्यतः माटोमा भएको खाद्यतत्व सम्बन्धी समस्याहरूको अध्ययन, गुणस्तरीय कम्पोष्ट मल बनाउन विभिन्न उपलब्ध प्रांगारीक स्रोतको अध्ययन परीक्षण तथा विभिन्न प्रांगारीक मलमा भएका खाद्य तत्व जाँच तथा त्यसको प्रभावकारिता वारे अध्ययन गरी माटोको उर्वरा शक्ति लाई दिगो रूपमा व्यवस्थापन गर्ने रहेको छ ।

उद्देश्य :

माटोमा रहेको विरूवाको खाद्य तत्व सम्बन्धी समस्या र तिनका निराकरण तथा मलखाद व्यवस्थापनमा प्रांगारीक स्रोतको प्रवर्द्धन गरी माटोको उर्वरा शक्ति व्यवस्थापन, विरूवाको विकास र वृद्धिमा सुधार ल्याई कृषि उत्पादकत्वमा सुधार ल्याउने ।

कार्यविधि :

- माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय मातहतका प्रयोगशालाहरूले विरूवाको खाद्यतत्व समस्या अध्ययन गर्ने ।
- स्थान विशेष वा पकेट क्षेत्रको बाली नालीको स्थितीबारेमा कृषकहरूसंग प्रश्नावली मार्फतका साथै फिल्ड भ्रमण/अवलोकन गरी सूचना संकलन गर्ने ।
- उक्त क्षेत्रमा माटो तथा बोट विरूवाको नमूना (कम्तीमा ५० नमूना हुनुपर्ने आवश्यकता अनुसार नमूना थप गर्न सकिने) संकलन गर्ने र प्रयोगशालामा परीक्षण गर्ने तथा आवश्यक परेमा फिल्ड परीक्षण गर्ने ।
- डाटा प्रोसेसिङ गर्ने, समस्याको विस्तृत विश्लेषण गर्ने, समाधान सहितको प्रतिवेदन तयार गर्ने ।

११.५ माटो तथा रासायनिक मलको प्रयोगशाला विश्लेषण दर

सि. नं.	विवरण	यथार्थ परीक्षण खर्च	नयाँ परिमार्जीत दर		
			कृषक तथा सरकारी कार्यालय (७५% अनुदान)	विद्यार्थी/विश्व विद्यालय (५०% अनुदान)	गैर सरकारी सस्था
१.	माटो विश्लेषण				
	प्राङ्गारिक पदार्थ विश्लेषण	८०।-	२०।-	४०।-	८०।-
	माटोको पि.एच.विश्लेषण	८।-	२।-	४।-	८।-
	टेक्स्चर विश्लेषण	१२।-	३।-	६।-	१२।-
	नाइट्रोजन विश्लेषण	५६।-	१४।-	२८।-	५६।-
	विरूवाले प्राप्त गर्ने फोस्फरस विश्लेषण	६०।-	१५।-	३०।-	६०।-
	विरूवाले प्राप्त गर्ने पोटासियम विश्लेषण	५६।-	१४।-	२८।-	५६।-
	शुष्मतत्व विश्लेषण : मोलिब्डेनम	२५२।-	६३।-	१२६।-	२५२।-
	जिन्क, आइरन, कपर, म्याङ्गनिज	१५२।-	३८।-	७६।-	१५२।-

सि. नं.	विवरण	यथार्थ परीक्षण खर्च	नयाँ परिमार्जीत दर		
			कृषक तथा सरकारी कार्यालय (७५% अनुदान)	विद्यार्थी/विश्व विद्यालय (५०% अनुदान)	गैर सरकारी सस्था
२.	रासायनिक मल विश्लेषण				
	कुल नाइट्रोजन विश्लेषण	१५२१-	३८१-	७६१-	१५२१-
	नाइट्रेट नाइट्रोजन विश्लेषण	२००१-	५०१-	१००१-	२००१-
	एमोनिकल नाइट्रोजन विश्लेषण	१००१-	२५१-	५०१-	१००१-
	कुल फोस्फोरस विश्लेषण	३००१-	७५१-	१५०१-	३००१-
३.	फ्रयाक्सनल फोस्फोरस				
	पानीमा घुलनशील, साइट्रीक एसिडमा घुलनशील, साइट्रीक एसिड अघुलनशील फस्फोरस विश्लेषण	९००१-	२२५१-	४५०१-	९००१-
	पोटास १३८८० तरिका	५००१-	१२५१-	२५०१-	५००१-
	पोटास (फ्लेम फोटोमिटर तरिका)	२५२१-	६३१-	१२६१-	२५२१-

- कृषक तथा सरकारी कार्यालय भन्नाले कृषक आफैले वा जिल्ला कृषि विकास कार्यालय/ कृषि विभाग अन्तरतका फार्म केन्द्रहरू वा अन्य सरकारी कार्यालय वा सरकारी स्वामित्वमा रहेका संस्थानहरू
- विद्यार्थी वा विश्वविद्यालय भन्नाले विद्यार्थी वा विश्वविद्यालयको अध्ययन कार्यकालागि परीक्षण गर्नुपर्ने विद्यार्थीले सम्बन्धित अध्ययन केन्द्र वा विभागको सिफारिश पत्र पेश गर्नु पर्ने छ ।
- गैर सरकारी सस्था भन्नाले सरकारी स्वामित्वमा नरहेका अन्य स्वतन्त्र संघ सस्थाहरू ।

११.६ अभियानमुलक भकारो सुधार कार्यक्रम संचालन कार्यविधि, २०७०

पृष्ठभूमी:

नेपाल भौगोलिक रुपमा विकट पहाडी मूलुक भएको र कृषि प्रधान मुलुक भएको परिप्रेक्ष्यमा माटोको उर्वरा शक्ति कायम गरि दिगो कृषि विकास गरि खाद्यान्नमा आत्मनिर्भर गर्ने कार्य चुनौतिपूर्ण रहेको छ । यस चुनौतिको सामना गर्न विरुवालाई आवश्यक खाद्यतत्व प्रयाप्त मात्रामा पुऱ्याउनु पर्ने हुन जान्छ । विरुवालाई आवश्यक खाद्यतत्व पुर्ति गर्न प्रागांरिक र रसायनिक श्रोत भएको र बर्षेनी कृषकहरु रसायनिक मल समयमा उपलब्ध नहुनु, त्यसमा पनि पहाडी जिल्लाहरुमा रसायनिक मल ढुवानीमा समस्या पर्नुका साथै महंगो पर्ने भएकोले मध्य पहाडि जिल्लाहरुमा अभियानमुलक भकारो सुधार कार्यक्रम संचालन गरि प्रागांरिक मलको गुणस्तर विकास गर्न अति आवश्यक भएको छ ।

यसको अलावा दिगो रूपमा माटोको उर्वरा शक्ति कायम राख्न परम्परागत तरिकामा उत्पादन भैरहेको प्राङ्गारिक मलको मुख्य श्रोत गाई, बस्तुको मल मूत्र नै हो । गाई बस्तुको मल तथा मूत्रमा भैरहेको खाद्यतत्वलाई बचाउन र गुणस्तर बृद्धि गर्न भकारी सुधार एक प्रमुख कार्य भएको र यस अभियानबाट प्राङ्गारिक अभियानमा समेत महत्वपूर्ण योगदान दिन सक्ने भएको यथार्ततालाई समेत मध्यनजर गरि यो प्रस्ताव सहयोगी हुने भएको र वर्तमान समयको माग अनुरूपको उत्पादन गर्न तथा रसायनिक प्रभावबाट केहि हद सम्म मुक्त गरि पर्यावरण तथा वातावरणमा समेत महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने भएकोले नेपाल सरकारले देहायको कार्यविधि बनाएको छ ।

कार्यक्रमको उद्देश्य:

- गुणस्तरिय गोठेमलको उत्पादन तथा प्रयोग मार्फत प्राङ्गारिक उत्पादनलाई जोड दिने ।
- रसायनिक मलको प्रयोग कम गरि कृषि उत्पादन लागत घटाउने ।
- दिगो कृषि विकास गरि खाद्य सुरक्षामा योगदान पुर्याउने ।

परिच्छेद -१ संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (१) यस कार्यविधिको नाम “अभियानमुलक भकारी सुधार कार्यक्रम संचालन कार्यविधि, २०७०” रहेको छ ।

(२) यो कार्यविधि तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकामा,-

- (क) “क्लस्टर (Cluster)” भन्नाले सम्झनु पर्छ ।
- (ख) “कृषि वन तथा वातावरण समिति (AFEC)” भन्नाले स्थानिय स्वायत्त शासनको अबधारणा बमोजिम गा.वि.स.स्तरमा निक्षेपित कृषि विकास सम्बन्धि कार्यक्रम संचालनमा सहजिकरणकालागि गठित समिति सम्झनु पर्छ ।
- (ग) “निर्देशनालय” भन्नाले माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय सम्झनु पर्छ ।

- (घ) “समिति” भन्नाले गा.वि.स.स्तरमा कृषि विकास सम्बन्धि कार्यक्रम संचालनमा सहजिकरणका लागि गठित “कृषि बन तथा वातावरण समिति (AFEC) ” सम्झनु पर्छ ।
- (ङ) “सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति” भन्नाले दफा १३ बमोजिमको जिल्ला स्वयंसेवा सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति सम्झनु पर्छ ।
- (च) “स्वयंसेवक” भन्नाले यस निर्देशिका बमोजिम स्वेच्छापूर्वक स्वयंसेवा सम्बन्धी कार्यमा संलग्न रहेको व्यक्ति सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद -२

संचालन गरिने संख्या तथा कृषक छनौट

३. कार्यक्रम संचालन गरिने जिल्ला : नेपाल सरकारको वार्षिक स्विकृत कार्यक्रममा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।
४. कार्यक्रम संचालन गरिने संख्या : नेपाल सरकारको वार्षिक स्विकृत कार्यक्रममा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।
५. कार्यक्रम संचालनका लागि कृषक छनौट:
 - कार्यक्रम संचालनका लागि गाबिसको छनौट जिल्ला कृषि विकास कार्यालयले जि.वि.स. को सहयोगमा गर्नेछ ।
 - गा.वि.स.को छनौट निक्षेपणको अवधारणा अनुरूप गा.वि.स. तथा जि.वि.स. को लगानि बाट भकारी सुधार कार्यक्रम संचालनमा प्रतिबद्धता गर्ने गा.वि.स लाई प्राथमिकता दिई २ वटा गा.वि.स. छनौट गरिने छ ।
 - गा.वि.स छनौट पश्चात कार्यक्रम संचालनका लागी गा.वि.स.मा कृषि बन तथा वातावरण समिती गठन गरिनेछ । सोहि समिती मार्फत भकारी सुधारका लागि घरधुरिको छनौट गरिनेछ । घरधुरि छनौट गर्दा पशुपालनका पकेट क्षेत्र लाई लक्षित गरि गरिनेछ ।
 - कृषक घरधुरिहरुको छनौट कृषि बन तथा वातावरण समितीले जिल्ला कृषि विकास कार्यालय वा नजिकको सेवा केन्द्रको सहयोगमा क्लस्टर (Cluster) बनाई एकै ठाउमा पर्ने गरि गर्नु पर्ने छ ।
 - छनौट भएका घरधुरिको जानकारी कृषि बन वातावरण समिति (AFEC) ले जिल्ला कृषि विकास कार्यालयमा पेश गर्ने छ । जिल्ला कृषि विकास कार्यालयले सोको जानकारी सम्बन्धित क्षेत्रिय माटो परिक्षण प्रयोगशाला तथा माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय लाई पठाउनु पर्ने छ ।

- Cluster area मा कार्यक्रम संचालन गर्न चाहने कृषकको संख्या लक्ष्य भन्दा बढि भएको खण्डमा दलित, जनजातिलाई प्राथमिकता दिई समितिले सिफारिस गरे बमोजिमका कृषकहरुलाई प्राथमिकता दिई सन्चालन गरिने र कृषकको संख्या लक्ष्य भन्दा कम भएको खण्डमा दुई वटा सम्म Cluster मिलाई कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।

परिच्छेद -३

कार्यक्रम संचालन तथा बजेट खर्च व्यवस्था

६. **Focal person तोक्नु पर्ने** : अभियानमुलक भकारी सुधार कार्यक्रमलाई प्रभावकारि रुपमा संचालन गर्न र आवश्यक प्राविधिक सहयोग गर्नकालागि जिल्ला कृषि विकास कार्यालयले एकजना अधिकृत स्तरको कर्मचारीलाई Focal person को रुपमा तोक्नु पर्ने छ ।
७. **भकारी सुधारको न्युनतम मापदण्ड पुरा हुनु पर्ने** : भकारी सुधार गर्दा कम्तिमा पनि ३ वटा पशुका लागि भुँइ बाट गहुँत नचुहिने गरी पक्कि गरिनु पर्ने, गहुँत संकलन ट्यांकिको व्यवस्था हुनु पर्ने र भकारी अर्थात मलखाद फाँक्ने खाडललाई घाम पानी बाट जोगाउनका लागि छानोको व्यवस्था गरिनु पर्ने जस्ता मूलभुत कुराहरुलाई आधार मानिने छ ।
८. **अनुदान दिईने रकम व्यवस्था** : कृषक छनौट गर्न गा.वि.स. स्तरिय कृषि वन तथा बातावरण समिति गठन गरिनेछ र सो समितिको सिफारिसमा छनौट भएका घरधुरिलाई जिल्ला कृषि विकास कार्यालयले मुल्याङ्कन गरि प्रति भकारी सुधारका लागि ने.रु ५,२०० अनुदान रकम उपलब्ध गराउने छ ।
९. **अनुदान दिईने रकम प्रवाहको व्यवस्था** : भकारी सुधार कार्य सम्पन्न भएर सम्बन्धित प्राविधिकले सो को गुणस्तर निरिक्षण गरि सम्बन्धित गा.वि.सको कृषि वन बातावरण समिति (AFEC) को सिफारिस लिई सिफारिस प्राप्त कृषकलाई मात्र जिल्ला कृषि विकास कार्यालयले अनुदान उपलब्ध गराउँदा एका तर्फ उपभोक्तहरुको Self monitoring भै अनुचित ब्यक्तिमा रकम प्रवाहहुनबाट

मुक्त हुन सक्ने देखिन्छ भने अर्को तर्फ कार्यक्रम प्रति उपभोक्ताहरूको अपनत्व समेत बृद्धि हुन जान्छ ।

परिच्छेद -४

कार्यक्रम अनुगमन व्यवस्था

१०. **अनुगमन व्यवस्था :** कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि केन्द्रिय स्तरबाट माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय तथा कृषि विभागबाट, क्षेत्रिय स्तरबाट सम्बन्धित क्षेत्रिय माटो परिक्षण प्रयोगशाला तथा क्षेत्रिय कृषि निर्देशनालयबाट र स्थानिय स्तरमा जिल्ला कृषि विकास कार्यालय तथा सेवा केन्द्र बाट अनुगमन गर्ने व्यवस्था गरिने छ । केन्द्रिय स्तरबाट गरिने अनुगमनका लागि प्रति भकारी सुधारको रु १०० का दरले र क्षेत्रिय स्तरबाट गरिने अनुगमनका लागि प्रति भकारी सुधारको रु ५० का दरले र जिल्ला स्तरबाट गरिने अनुगमनको लागि प्रति भकारी रु १०० का दरले खर्च व्यवस्थापन गरिने छ ।
११. आवश्यकता अनुसार कृषि विकास मन्त्रालयले अनुगमन निरीक्षण गरी निर्देशन दिन सक्नेछ ।

परिच्छेद -५

विविध

१२. यस कार्यविधि कार्यान्वयनमा केहि बाधा व्यवधान आइपरेमा वा दुविधा उत्पन्न भएमा सो को छिन्नोफानो कृषि विकास मन्त्रालयले गर्ने छ ।

११.८ भिरालो जमीनमा गरिने खेती प्रविधि - SALT

साधारणतया भिरालो जमीनमा भू-संरक्षण हुने गरि माटोको उर्वराशक्ति बढाउने खालको उपयुक्त तरिकाहरू अपनाएर खेती गरिने प्रविधिलाई भिरालो जमीनमा गरिने खेती प्रविधि अथवा क्षैति ९०°यउपलन बन्चअतिगचर्बाबलम त्मअजलययिनथ० भनिन्छ ।

यो प्रविधि विशेष गरेर मुख्य खाद्यान्न बालीको उत्पादनमा केन्द्रित छ । यो एउटा साधारण कम खर्चिलो र महत्वपूर्ण कृषि वन प्रविधि नै हो । यस प्रविधिमा कृषकसंग भएको जमीनको ७५ प्रतिशत जग्गामा मुख्य खाद्यान्न बाली र २५ प्रतिशत जग्गामा नगदेबाली वा घाँस वा फलफूल उत्पादन गरिन्छ ।

यस अनुसार परम्परागत खेती प्रणालीको तुलनामा मुख्य खाद्यान्न बालीको उत्पादन वृद्धि हुने र बढि भू-क्षय हुनबाट कम गराउने विशेषताहरू छन् ।

अनुसूची १: आ.ब. २०६९।७० मा माटो व्यवस्थापन निर्देशनालयबाट माटो परीक्षण गरिएका नमुनाहरु र प्राप्त नतिजा

प्र. दर्ता नं.	कृषकको नाम	ठेगाना	पी.एच.	प्राकारिक पदार्थ(%)	Rating	नाइट्रोजन (%)	Rating	फस्फोरस (के.जी. प्रति हे.)	Rating	पोटास(के.जी. प्रति हे.)	Rating
१	गोपाल सिलवाल	धादिङ्ग	6.16	3.1	M	0.15	M	87.6	H	314	H
२	गोपाल सिलवाल	धादिङ्ग	7.09	2.2	L	0.11	M	3.4	VL	103.3	L
३	गोपाल सिलवाल	धादिङ्ग	6.45	2.1	L	0.11	M	20.8	L	179.2	M
४	गोपाल सिलवाल	धादिङ्ग	6.53	2.4	L	0.12	M	2.2	VL	78	L
५	गोपाल सिलवाल	धादिङ्ग	6.71	1.9	L	0.1	L	3.9	VL	271.9	M
६	गोपाल सिलवाल	धादिङ्ग	6.54	0.9	VL	0.04	VL	7.4	VL	137	M
७	गोपाल सिलवाल	धादिङ्ग	2	2	L	0.1	L	12.7	L	179.2	M
८	लाल काजी मोक्तान	ललितपुर	6.1	4.3	M	0.22	H	11.8	L	861.9	VH
९	लाल काजी मोक्तान	ललितपुर	5.63	6.1	H	0.31	H	2	VL	861.9	VH
१०	माकामना एग्रो अर्गानिक फर्टिलाइजर प्रा.लि. चितवन	पिठुवा चितवन	6.42	1.7	L	0.09	L	2	VL	238.2	M
११	लाप्साङकपो एग्रिकल्चर एण्ड लाईमस्टक डेमलपमेन्ट प्रा.लि. सामाखुसी काठमाण्डौ	धादिङ्ग	4.88	4.7	M	0.23	H	4.9	VL	103.3	L
१२	रन्जु मर्हजन		6.32	0.3	VL	0.01	VL	13.2	L	111.7	M
१३	व्यवसायिक ग्रेनेज केन्द्र	भक्तपुर	5.65	0.5	VL	0.03	VL	1.2	VL	78	L
१४	अच्युत पौडेल	ललितपुर	5.97								

१५		ललितपुर	6.08								
१६	वासुदेव पोखरेल	काभ्रे	6.2								
१७	बाभो जमिन	काभ्रे	6.23								
१८	आलु लगाएको जमिन	काभ्रे	5.53								
१९	तरकारी बाभो		5.85								
२०	मकै लगाएको मोटर बाटोको तल		5.85								
४१	तेण्डी शेर्पा	ओखलढुङ्गा	5.44	0	VL	0	VL	3.74	VL	112.3	M
४२	तेण्डी शेर्पा	ओखलढुङ्गा	7.7	79	VH	0.04	VL	3.74	VL	910.6	VH
४३	ओडण्डा शेर्पा	ओखलढुङ्गा	5.33	6.83	H	0.34	H	34.11	M	429.8	H
४४	ओडण्डा शेर्पा	ओखलढुङ्गा	6.03	2.18	L	0.11	M	3.47	VL	221.2	M
४५	भदौरे कृषि सहकारी सस्था लि.सुनखानी	दोलखा	6.03	1.88	L	0.09	L	0.6	VL	193.9	M
४६	भदौरे कृषि सहकारी सस्था लि.सुनखानी	दोलखा	6.61	0.95	VL	0.05	L	0.06	VL	112.3	M
४७	भदौरे कृषि सहकारी सस्था लि.सुनखानी	दोलखा	7.09	0.56	VL	0.03	VL	0.6	VL	112.3	M
४८	अशोक कृष्णमानन्धर	काठमाण्डौ	5.56	2.73	M	0.14	M	0.6	VL	293.7	H
४९	मदन थापा	म्याग्दी	5.88	5.33	H	0.27	H	0.6	VL	366.3	H
५०	टाइगर ट्रप्स नेपाल	बर्दिया	7.37	0.64	VL	0.03	VL	0.6	VL	184.9	M
५१	टाइगर ट्रप्स नेपाल	बर्दिया	7.51	1.25	L	0.06	L	0.6	VL	139.5	M
५२	टाइगर ट्रप्स नेपाल	बर्दिया	7.46	0.75	VL	0.04	VL	0.6	VL	157.7	M
५३	टाइगर ट्रप्स नेपाल	बर्दिया	7.53	0.95	VL	0.05	L	0.6	VL	166.7	M

५४	टाइगर ट्रप्स नेपाल	नवलपरासी	6.91	0.4	VL	0.02	VL	0.6	VL	76	L
५५	टाइगर ट्रप्स नेपाल	नवलपरासी	7.04	0.15	VL	0.01	VL	0.6	VL	94.2	L
५६	टाइगर ट्रप्स नेपाल	नवलपरासी	6.64	1.03	L	0.05	L	0.6	VL	85.1	L
५७	टाइगर ट्रप्स नेपाल	नवलपरासी	6.77	1.08	L	0.05	L	0.6	VL	94.2	L
५८	टाइगर ट्रप्स नेपाल	नवलपरासी	6.74	1.11	L	0.06	L	41.2	M	139.5	M
५९	जानुका नेपाल	सिन्धुपाल्चोक	5.86	1.6	L	0.08	L	75	H	175.8	M
६०	गगां देवि पराजुली	सिन्धुपाल्चोक	5.6	3.17	M	0.16	M	18.6	L	321	H
६१	भेष कुमारी क्षेत्री	सिन्धुपाल्चोक	5.98	3.17	M	0.16	M	18.6	L	321	H
६२	तिल कमारी नेपाल	सिन्धुपाल्चोक	6.16	3.14	M	0.16	M	232.7	VH	829	VH
६३	सुरेन्द्र सापकोटा	सिन्धुपाल्चोक	6.15	2.12	L	0.11	M	75	H	275	M
६४	कृष्ण प्रसाद नेपाल	सिन्धुपाल्चोक	6.35	4.45	M	0.23	H	559	VH	711	VH
६५	बालकृष्ण बस्नेत	सिन्धुपाल्चोक	6.07	3.27	M	0.16	M	266.5	VH	538.7	VH
६६	श्याम ब. नेपाल	सिन्धुपाल्चोक	5.81	2.45	L	0.12	M	97.5	H	230.2	M
६७	पम्फा नेपाल	सिन्धुपाल्चोक	5.81	2.45	L	0.12	M	97.5	H	230.2	M
६८	चोक ब. बस्नेत	सिन्धुपाल्चोक	6.3	2.73	M	0.14	M	536.9	VH	819.9	VH
६९	रोसन ब. नेपाल	सिन्धुपाल्चोक	5.55	2.43	L	0.12	M	176.4	VH	375.38	H
७०	राम ब. खाती	सिन्धुपाल्चोक	5.62	1.77	L	0.1	L	0.6	VL	103.22	L
७१	उमा देवि नेपाल	सिन्धुपाल्चोक	5.8	1.85	L	0.1	L	86.2	H	221.16	M
७२	ढग ब. बस्नेत	सिन्धुपाल्चोक	6.39	1.69	L	0.1	L	142.6	VH	511.46	VH

७३	मोहन बस्नेत	सिन्धुपाल्चोक	6.23	3.14	M	0.2	M	311.6	VH	366.31	H
७४	बाल कुमार बस्नेत	सिन्धुपाल्चोक	5.88	2.59	M	0.1	L	165.1	VH	275.59	M
७५	भीम कुमारी नेपाल	सिन्धुपाल्चोक	5.67	2.12	L	0.1	L	142.6	VH	293.74	H
७६	विर ब. तमाङ्ग	सिन्धुपाल्चोक	5.76	2.32	L	0.1	L	41.2	M	366.31	H
७७	बाल कुमार बस्नेत	सिन्धुपाल्चोक	5.77	1.36	L	0.1	L	18.6	L	85.08	L
७८	बलराम बस्नेत	सिन्धुपाल्चोक	5.94	2.32	L	0.1	L	255.2	VH	275.59	M
७९	कहानी राना	भक्तपुर	6.5	2.12	L	0.1	L	63.7	H	94.152	L
८०	सन्तोष दाहाल	काभ्रे	6.51	0.34	VL	0	VL	0.6	VL	302.81	H
८१	सन्तोष दाहाल	काभ्रे	6.33	0.97	VL	0	VL	0.6	VL	584.4	VH
८२	सन्तोष दाहाल	काभ्रे	6.27	1.08	L	0.1	L	0.6	VL	203.02	M
८३	सन्तोष दाहाल	काभ्रे	6.09	0.84	VL	0	VL	0.6	VL	230.23	M
८४	संगिता तिवारी		6.08	2.43	L	0.1	L	0.6	VL	57.864	L
८५	संगिता तिवारी		6.16	2.04	L	0.1	L	0.6	VL	57.864	L
८६	संगिता तिवारी		5.9	2.75	M	0.1	L	0.6	VL	66.936	L
८७	संगिता तिवारी		5.86	3.08	M	0.2	M	0.6	VL	48.792	VL
८८	आङ नुरी शेर्पा	सोलुखुम्बु	5.93	4.47	M	0.22	H	35.62	M	178.84	M
८९	आङ नुरी शेर्पा	सोलुखुम्बु	6.35	3.49	M	0.17	M	12.82	L	232.84	M
९०	आङ नुरी शेर्पा	सोलुखुम्बु	6.38	3.74	M	0.19	M	20.42	L	227.44	M
९१	आङ नुरी शेर्पा	सोलुखुम्बु	6.35	3.27	M	0.16	M	58.41	H	232.84	M

९२	द्वारिका कार्की	भक्तपुर	5.8	3.55	M	0.18	M	28.02	L	141.04	M
९३	राम शरण के.सी.	दोलखा	5.53	3.83	M	0.19	M	12.82	L	168.04	M
९४	राम शरण के.सी.	दोलखा	5.15	3.88	M	0.19	M	16.62	L	114.04	M
९५	रविन्द्र कुमार बानिया	ललितपुर	6.45	1.83	L	0.09	L	16.62	L	286.84	H
९६	रविन्द्र कुमार बानिया	ललितपुर	6.2	2.33	L	0.12	M	43.22	M	130.24	M
९७	रविन्द्र कुमार बानिया	ललितपुर	5.92	2.69	M	0.13	M	12.82	L	65.436	L
९८	रविन्द्र कुमार बानिया	ललितपुर	5.82	2.05	L	0.1	L	28.02	L	54.636	VL
९९	रविन्द्र कुमार बानिया	ललितपुर	6.45	2.39	L	0.12	M	12.82	L	49.836	VL
१००	रविन्द्र कुमार बानिया	ललितपुर	5.9	2.27	L	0.15	M	35.62	M	151.82	M
१०१	कृष्ण प्रसाद सापकोटा	काठमाण्डौ	5.65	1.97	L	0.1	L	58.81	H	108.64	L
१०२	पुष्प विकास केन्द्र	ललितपुर	6.75	4.33	M	0.22	H	73.61	H	168.04	M
१०३	पुष्प विकास केन्द्र	ललितपुर	6.9	4.08	M	0.2	M	43.22	M	130.22	M
१०४	पुष्प विकास केन्द्र	ललितपुर	6.97	3.63	M	0.18	M	47.02	M	103.24	L
१०५	पुष्प विकास केन्द्र	ललितपुर	6.84	4.47	M	0.22	H	42.22	M	81.636	L
१०६	पुष्प विकास केन्द्र	ललितपुर	7.3	3.38	M	0.17	M	69.81	H	92.436	L
१०७	पुष्प विकास केन्द्र	ललितपुर	6.9	2.83	M	0.14	M	28.02	L	108.64	L
१०८	पुष्प विकास केन्द्र	ललितपुर	7.14	2.25	L	0.11	M	28.02	L	92.436	L
१०९	पुष्प विकास केन्द्र	ललितपुर	7.05	2.5	L	0.12	M	20.42	L	114.04	M
११०	पुष्प विकास केन्द्र	ललितपुर	7.04	2.5	L	0.12	M	20.42	L	114.04	M

१११	पुष्प विकास केन्द्र	ललितपुर	7.15	2.94	M	0.15	M	73.61	H	168.04	M
११२	पुष्प विकास केन्द्र	ललितपुर	7.25	2.66	M	0.13	M	126.8	VH	178.84	M
११३	पुष्प विकास केन्द्र	ललितपुर	7.1	1.83	L	0.09	L	73.61	H	146.44	M
११४	पुष्प विकास केन्द्र	ललितपुर	7	3.19	M	0.16	M	96.4	H	178.84	M
११५	पुष्प विकास केन्द्र	ललितपुर	7.3	1.66	L	0.08	L	81.21	H	135.64	M
११६	पुष्प विकास केन्द्र	ललितपुर	7.22	2.66	M	0.13	M	81.21	H	114.04	M
११७	पुष्प विकास केन्द्र	ललितपुर	6.95	2.39	L	0.12	M	582.7	VH	124.84	M
११८	विश्वराम खत्री	भक्तपुर	6.68	1.39	L	0.07	L	20.42	L	54.636	VL
११९	विश्वराम खत्री	भक्तपुर	7.3	1.08	L	0.05	L	12.82	L	49.236	VL
१२०	विश्वराम खत्री	भक्तपुर	7.5	0.89	VL	0.04	VL	12.82	L	60.036	L
१२१	केशव पुन	बागलुङ्ग	5.84	6.3	H	0.32	H	9.4	VL	78.9	L
१२२	केशव पुन	बागलुङ्ग	5.83	1.96	L	0.1	L	9.4	VL	128.6	M
१२३	केशव पुन	बागलुङ्ग	5.7	3.23	M	0.16	M	9.4	VL	344.2	H
१२४	केशव पुन	बागलुङ्ग	5.9	2.41	L	0.12	M	9.4	VL	261.3	M
१२५	केशव पुन	बागलुङ्ग	6.3	5.76	H	0.29	H	9.4	VL	161.8	M
१२६	केशव पुन	बागलुङ्ग	5.88	5.07	H	0.25	H	9.4	VL	112	M
१२७	केशव पुन	बागलुङ्ग	5.65	3.08	M	0.15	M	9.4	VL	78.9	L
१२८	काशी लामा	सिन्धुपाल्चोक	5.55	3.2	M	0.16	M	56.6	H	170.1	M
१२९	काशी लामा	सिन्धुपाल्चोक	5.69	2.98	M	0.15	M	19.7	L	112	M

१३०	काशी लामा	सिन्धुपाल्चोक	6	2.89	M	0.14	M	94	H	103.8	L
१३१	दिपक भट्टराई	खोटाङ्ग	5.55	2.17	L	0.11	M	13.7	L	87.2	L
१३२	कृष्ण हरि विडारी	काठमाण्डौ	5.25	1.57	L	0.08	L	9.4	VL	62.3	L
१३३	कृष्ण हरि विडारी	काठमाण्डौ	5.52	2.77	M	0.14	M	9.4	VL	70.6	L
१३४	विजय बज्राचार्य	ललितपुर	5.55	1.96	L	0.1	L	9.4	VL	161.8	M
१३५	पासाङ रिन्जी शेर्पा	दोलखा	6.35	5.22	H	0.26.	VH	9.4	VL	45.7	VL
१३६	राधा प्रसाद श्रेष्ठ	चितवन	7.75	1.18	L	0.06	L	9.4	VL	45.7	VL
१३७	क्षेत्रिय माटो परिक्षण प्रयोगशाला	सुन्दरपुर, कन्चन पुर	4.99	2.94	M	0.15	M	94.36	H	608.47	VH
१३८	क्षेत्रिय माटो परिक्षण प्रयोगशाला	सुन्दरपुर, कन्चन पुर	5.22	3.63	M	0.18	M	85.01	H	336.39	H
१३९	क्षेत्रिय माटो परिक्षण प्रयोगशाला	सुन्दरपुर, कन्चन पुर	4.97	3.27	M	0.16	M	88.31	H	7.36.95	VH
१४०	क्षेत्रिय माटो परिक्षण प्रयोगशाला	सुन्दरपुर, कन्चन पुर	5.15	3.06	M	0.15	M	89.41	H	548.01	VH
१४१	क्षेत्रिय माटो परिक्षण प्रयोगशाला	सुन्दरपुर, कन्चन पुर	6.83	1.92	L	0.1	L	109.8	H	661.37	VH
१४२	क्षेत्रिय माटो परिक्षण प्रयोगशाला	सुरुङ्गा, भ्पापा	6.14	0.9	VL	0.05	L	82.26	H	207.91	M
१४३	क्षेत्रिय माटो परिक्षण प्रयोगशाला	सुरुङ्गा, भ्पापा	6.4	1.32	L	0.07	L	85.56	H	170.13	M
१४४	क्षेत्रिय माटो परिक्षण प्रयोगशाला	सुरुङ्गा, भ्पापा	6.24	0.72	VL	0.04	VL	81.72	H	230.59	M
१४५	क्षेत्रिय माटो परिक्षण प्रयोगशाला	सुरुङ्गा, भ्पापा	6	1.05	L	0.05	L	83.36	H	147.45	M
१४६	क्षेत्रिय माटो परिक्षण प्रयोगशाला	सुरुङ्गा, भ्पापा	6.42	0.63	VL	0.03	VL	80.6	H	170.13	M
१४७	आङ दावा शेर्पा	सोलुखुम्बु	5.43	2.85	M	0.14	M	88.31	H	155.01	M

१४८	रवि मान प्रधान	ललितपुर	6.23	0.93	VL	0.05	L	83.36	H	86.993	L
१४९	रवि मान प्रधान	ललितपुर	6.04	3.09	M	0.15	M	86.33	H	102.11	L
१५०	मोहन रायमाझी	काठमाण्डौ	6.25	2.37	L	0.12	M	104.3	H	215.47	M
१५१	संघ रत्न मानन्धर	ललितपुर	6.06	2.34	L	0.13	M	82.81	H	608.47	VH
१५२	रमिता मानन्धर	ललितपुर	6.05	3.63	M	0.18	M	82.81	H	336.39	H
१५३	रमिता मानन्धर	ललितपुर	6	2.73	M	0.14	M	83.36	H	736.95	VH
१५४	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.27	1.44	L	0.07	L	88.31	H	548.01	VH
१५५	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.14	1.38	L	0.07	L	86.82	H	661.37	VH
१५६	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.27	1.14	L	0.06	L	85.56	H	207.91	M
१५७	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.38	1.11	L	0.06	L	85.56	H	170.13	M
१५८	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	4.88	1.26	L	0.06	L	84.4	H	230.59	M
१५९	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.11	0.99	VL	0.05	L	85.58	H	147.45	M
१६०	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.62	1.17	L	0.06	L	98.22	H	170.13	M
१६१	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.64	1.17	L	0.06	L	103.7	H	155.01	M
१६२	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.79	0.96	VL	0.05	L	102.1	H	86.993	L
१६३	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	6.22	1.53	L	0.08	L	98.77	H	102.11	L
१६४	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.92	1.74	L	0.09	L	96.57	H	215.47	M
१६५	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.9	1.44	L	0.07	L	105.9	H	207.91	M
१६६	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.67	1.02	L	0.05	L	92.16	H	336.39	H

१६७	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.52	0.78	VL	0.04	VL	137	VH	192.8	M
१६८	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.74	1.29	L	0.06	L	133.2	VH	170.13	M
१६९	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.68	0.78	VL	0.04	VL	133.8	VH	177.68	M
१७०	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.71	0.45	VL	0.02	VL	132.4	VH	207.91	M
१७१	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.51	0.75	VL	0.04	VL	132.9	VH	259.79	M
१७२	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.58	0.54	VL	0.03	VL	129.8	VH	155.36	M
१७३	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.34	0.39	VL	0.02	VL	131.2	VH	219.62	M
१७४	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.64	0.27	VL	0.01	VL	130.4	VH	179.46	M
१७५	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.57	0.33	VL	0.02	VL	130.4	VH	155.36	M
१७६	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	6.64	3.84	M	0.19	M	558.8	VH	484.7	H
१७७	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.72	0.69	VL	0.03	VL	130.4	VH	147.33	M
१७८	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.77	0.69	VL	0.03	VL	131.2	VH	155.36	M
१७९	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.58	0.54	VL	0.03	VL	131.8	VH	171.42	M
१८०	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.71	0.99	VL	0.05	L	130.1	VH	187.49	M
१८१	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.85	0.66	VL	0.03	VL	130.1	VH	131.26	M
१८२	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.31	0.2	VL	0.01	VL	131.5	VH	195.61	M
१८३	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.66	1.99	L	0.1	L	130.4	VH	139.29	M
१८४	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.11	2.07	L	0.1	L	130.9	VH	139.29	M
१८५	EVON Company D.V.T.	काभ्रे	5.93	191	VH	0.05	L	131.5	VH	211.59	M

१८६	विक्रम श्रेष्ठ	काभ्रे	6.7	2.86	M	0.14	M	139	VH	243.72	M
१८७	चेवन तुम्बाहाम	काठमाण्डौ	6.09	1.39	L	0.07	L	133.2	VH	91.097	L
१८८	कृष्ण पोखरेल	इलाम	6.35	183	VH	0.09	L	130.2	VH	155.36	M
१८९	विनोद उप्रेती	काठमाण्डौ	5.91	126	VH	0.06	L	131.5	VH	99.13	L
१९०	गोविन्द प्र. चापागाई	भापा	6.39	2.5	L	0.13	M	129.2	VH	131.26	M
१९१	नवराज जमरकडेल	नुवाकोट	95.05	1.78	L	0.09	L	143.6	VH	187.49	M
१९२	नवराज जमरकडेल	नुवाकोट	5.73	0.84	VL	0.04	VL	130.9	VH	83.064	L
१९३	नवराज जमरकडेल	नुवाकोट	5.24	0.89	VL	0.04	VL	131.5	VH	139.29	M
१९४	कल्पना तिमिल्सना	भक्तपुर	5.38	1.51	L	0.08	L	132.7	VH	115.2	M
१९५	कल्पना तिमिल्सना	भक्तपुर	5.39	1.89	L	0.09	L	134.4	VH	91.097	L
१९६	अम्बिका प्रसाद ढकाल	भोजपुर	6.16	1.78	L	0.09	L	129.5	VH	822.08	VH
१९७	अम्बिका प्रसाद ढकाल	भोजपुर	5.3	1.11	L	0.05	L	130.1	VH	291.92	H
१९८	अम्बिका प्रसाद ढकाल	भोजपुर	6.33	1.05	L	0.05	L	129.5	VH	156.18	M
१९९	अम्बिका प्रसाद ढकाल	भोजपुर	5.66	1.38	L	0.07	L	129.5	VH	332.08	H
२००	खिम बहादुर महतरा	प्यूठान	5.87	1.66	L	0.08	L	16.93	L	93.482	L
२०१	कृष्ण पन्थी	प्यूठान	6.1	1.83	L	0.09	L	32.37	M	57.722	L
२०२	भीम बहादुर थापा	प्यूठान	5.66	1.51	L	0.08	L	27.23	L	79.178	L
२०३	शंकर अधिकारी	नुवाकोट	6.3	1.31	L	0.07	L	32.37	M	150.7	M
२०४	ऋषि लामिछाने	काभ्रे	5.98	1.8	L	0.09	L	88.99	H	136.39	M

२०५	ऋषि लामिछाने	काभ्रे	5.95	1.74	L	0.09	L	58.11	H	93.482	L
२०६	ऋषि लामिछाने	काभ्रे	6.29	1.63	L	0.08	L	27.23	L	143.55	M
२०७	ऋषि लामिछाने	काभ्रे	5.66	1.31	L	0.07	L	243.4	VH	182.88	M
२०८	ऋषि लामिछाने	काभ्रे	6.33	1.6	L	0.08	L	42.67	M	100.63	L
२०९	विष्णु पराजुली	काठमाण्डौ	6.01	3	M	0.15	M	32.37	M	68.45	L
२१०	विष्णु पराजुली	काठमाण्डौ	6.29	3.87	M	0.19	M	27.23	L	82.754	L
२११	सनत बहादुर बस्नेत	खोटाङ्ग	6.62	1.69	L	0.08	L	68.4	H	93.482	L
२१२	सुरोज पोखरेल		6.75	2.18	L	0.11	M	83.84	H	250.83	M
२१३	कन्दमुल वि.क.	सिन्धुली	5.74	2.724	M	0.136	M	209.8	VH	1.1.9	VH
२१४	कन्दमुल वि.क.	सिन्धुली	5.67	2.473	L	0.124	M	51.6	M	181.4	M
२१५	कन्दमुल वि.क.	सिन्धुली	5.55	2.64	M	0.132	M	209.8	VH	167	M
२१६	कन्दमुल वि.क.	सिन्धुली	5.85	2.752	M	0.138	M	194	VH	94.7	L
२१७	कन्दमुल वि.क.	सिन्धुली	5.59	3.059	M	0.153	M	249.3	VH	109.1	L
२१८	कन्दमुल वि.क.	सिन्धुली	5.58	3.087	M	0.154	M	130.7	VH	65.8	L
२१९	कन्दमुल वि.क.	सिन्धुली	5.8	3.059	M	0.153	M	130.7	VH	65.8	L
२२०	कन्दमुल वि.क.	सिन्धुली	5.57	2.808	M	0.14	M	225.6	VH	152.5	M
२२१	कन्दमुल वि.क.	सिन्धुली	5.74	3.646	M	0.182	M	39.8	M	58.5	L
२२२	कन्दमुल वि.क.	सिन्धुली	5.76	2.612	M	0.131	M	20	L	87.4	L
२२३	तुलसी श्रेष्ठ	सुनसरी	6.43	2.305	L	0.115	M	150.5	VH	130.8	M

२२४	प्रेम अवतारी लामा	नुवाकोट	5.92	2.892	M	0.145	M	27.9	L	17	VL
२२५	प्रेम अवतारी लामा	नुवाकोठ	5.85	2.445	L	0.122	M	16	L	44.1	VL
२२६	उत्कल चालिसे	भक्तपुर	6.92	2.333	L	0.117	M	75.3	H	24.3	VL
२२७	मनिता थापा	खोटाङ्ग	5.41	7.27	H	0.36	H	12.1	L	119.2	M
२२८	मनिता थापा	खोटाङ्ग	5.36	6.92	H	0.35	H	20	L	275.2	M
२२९	प्रदिप थापा	सिन्धुपाल्चोक	5.3	5.72	H	0.29	H	27.9	L	64.6	L
२३०	विक्रम तामाङ	चितवन	8.1	1.49	L	0.07	L	20	L	290.8	H
२३०	विक्रम तामाङ	चितवन	8.1	1.49	L	0.07	L	20	L	290.8	H
२३१	विक्रम तामाङ	चितवन	8.2	1.86	L	0.09	L	4.2	VL	228.4	M
२३२	विक्रम तामाङ	चितवन	8.1	0.82	VL	0.04	VL	20	L	173.8	M
२३३	विक्रम तामाङ	चितवन	5.6	0	VL	0	VL	4.2	VL	88	L
२३४	विक्रम तामाङ	चितवन	5.7	1.99	L	0.1	L	20	L	127	M
२३५	निरेन्द्र प्रधान	काठमाण्डौ	6.6	3	M	0.15	M	59.5	H	173.8	M
२३६	निरेन्द्र प्रधान	काठमाण्डौ	7.6	3.22	M	0.16	M	4.2	VL	236.2	M
२३७	निरेन्द्र प्रधान	काठमाण्डौ	6	2.28	L	0.11	M	83.3	H	212.8	M
२३८	विनोद कुवंर	ललितपुर	6.6	1.74	L	0.09	L	51.6	M	197.2	M
२३९	विनोद कुवंर	ललितपुर	5.7	2.09	L	0.1	L	35.8	M	829	VH
२४०	विनोद कुवंर	ललितपुर	7	0.54	VL	0.03	VL	51.6	M	41.2	VL
२४१	उद्धव नेपाल	सिन्धुपाल्चोक	5	3.1	M	0.15	M	273	VH	251.8	M

२४२	टिका कार्की	सिन्धुपाल्चोक	5.6	2.12	L	0.11	M	27.9	L	212.8	M
२४३	टिका कार्की	सिन्धुपाल्चोक	5.6	2.15	L	0.11	M	91.2	H	244	M
२४४	टिका कार्की	सिन्धुपाल्चोक	5.3	0.54	VL	0.03	VL	83.3	H	1000.6	VH
२४५	टिका कार्की	सिन्धुपाल्चोक	5.3	3.03	M	0.15	M	122.8	VH	875.8	VH
२४६	प्राङ्गारिक कृषि उत्पादन केन्द्र फुलवारी	चितवन	5.6	0.18	VL	0.01	VL	3.8	VL	56.4	L
२४७	प्राङ्गारिक कृषि उत्पादन केन्द्र फुलवारी	चितवन	6.2	0.18	VL	0.01	VL	3.8	VL	56.4	L
२४८	प्राङ्गारिक कृषि उत्पादन केन्द्र फुलवारी	चितवन	5.6	1.83	L	0.09	L	37.4	M	112.6	M
२४९	प्राङ्गारिक कृषि उत्पादन केन्द्र फुलवारी	चितवन	5.3	2.13	L	0.11	M	20.6	L	152.8	M
२५०	प्राङ्गारिक कृषि उत्पादन केन्द्र फुलवारी	चितवन	5.8	2.02	L	0.1	L	29	L	144.8	M

अनुसुची २ : आ.ब. २०६९।७० मा माटो व्यवस्थापन निर्देशनालयबाट माटो परीक्षण शिविरमा परीक्षण गरिएका नमुनाहरु र प्राप्त नतिजा

क्र. स.	मिति	दर्ता नं.	कृषकको नाम	जिल्ला	ठेगाना	नतिजा			
						पी. एच.	नाइट्रोजन	फस्फोरस	पोटास
१	२०६९।७।२०	१	दिनेश घिमिरे	ललितपुर	आश्राङ्ग -३	५.८	मध्यम	अधिक	कम
२	" "	२	कोमल प्रसाद दाहाल	ललितपुर	प्युटार- १	५.८	मध्यम	अधिक	कम
३	" "	३	मीन प्रसाद सापकोटा	ललितपुर	प्युटार- २	६	कम	कम	कम
४	" "	४	केदारनाथ बजगाई	ललितपुर	प्युटार- १	५.९	अधिक	मध्यम	कम
५	" "	५	वीना न्यौपाने	ललितपुर	प्युटार- २	५.९	मध्यम	मध्यम	कम
६	" "	६	वीना न्यौपाने	ललितपुर	प्युटार- २	५.६	कम	कम	अधिक
७	" "	७	वीना न्यौपाने	ललितपुर	प्युटार- २	५.९	कम	अधिक	कम
८	" "	८	प्रमोद न्यौपाने	ललितपुर	आश्राङ्ग- ३	५.९	कम	मध्यम	मध्यम
९	" "	९	दिनानाथ दाहाल	ललितपुर	प्युटार- ८	५.९	कम	कम	मध्यम
१०	" "	१०	अमत्तीनाथ न्यौपाने	ललितपुर	प्युटार- २	६.१	कम	मध्यम	कम
११	" "	११	अमत्तीनाथ न्यौपाने	ललितपुर	प्युटार- २	६.२	मध्यम	कम	कम
१२	" "	१२	उत्तम लामा	ललितपुर	प्युटार- १	५.९	कम	अधिक	कम
१३	" "	१३	दिलराज बजगाई	ललितपुर	प्युटार- ७	५.८	कम	कम	मध्यम
१४	" "	१४	दिलराज बजगाई	ललितपुर	प्युटार- ७	६.१	अधिक	कम	कम
१५	" "	१५	दिलराज बजगाई	ललितपुर	प्युटार- ७	५.८	कम	कम	कम
१६	" "	१६	डमर बहादुर वातिया	ललितपुर	प्युटार- ८	६.१	कम	कम	कम
१७	" "	१७	तेजनिधि बजगाई	ललितपुर	प्युटार- २	६.१	अधिक	मध्यम	कम
१८	" "	१८	राजकुमार बजगाई	ललितपुर	प्युटार- ८	६.२	कम	मध्यम	कम
१९	" "	१९	शान्ता बजगाई	ललितपुर	प्युटार- ९	६.१	मध्यम	कम	कम
२०	" "	२०	बालकृष्ण लामा	ललितपुर	प्युटार- ८	६.१	कम	अधिक	अधिक
२१	" "	२१	गोविन्द अधिकारी	ललितपुर	प्युटार- २	६.८	मध्यम	मध्यम	कम
२२	" "	२२	घनश्याम घिमिरे	ललितपुर	प्युटार- ८	७.२	कम	कम	मध्यम
२३	" "	२३	सुवास घिमिरे	ललितपुर	प्युटार- ८	७.५	कम	कम	कम
२४	" "	२४	सुवास घिमिरे	ललितपुर	प्युटार- ८	७	कम	कम	कम
२५	" "	२५	हेम प्रसाद तिमिल्सिना	ललितपुर	प्युटार- १	७	कम	कम	अधिक
२६	" "	२६	हेम प्रसाद तिमिल्सिना	ललितपुर	प्युटार- १	७.१	कम	कम	कम
२७	" "	२७	सानो कान्छो वमजन	ललितपुर	प्युटार- २	७.२	कम	मध्यम	कम
२८	" "	२८	गोपाल प्रसाद बजगाई	ललितपुर	प्युटार- ९	७.२	कम	मध्यम	कम
२९	" "	२९	शारदा तिमिल्सिना	ललितपुर	प्युटार- ८	७	मध्यम	कम	अधिक
३०	" "	३०	विना तामाङ्ग	ललितपुर	भट्टेडाँडा- ३	७	कम	मध्यम	अधिक
३१	" "	३१	भक्त कुमारी अधिकारी	ललितपुर	प्युटार- २	६.८	अधिक	मध्यम	अधिक

३२	" "	३२	टुकनाथ गौतम	ललितपुर	प्युटार- ७	७.१	कम	कम	अधिक
३३	" "	३३	टुकनाथ गौतम	ललितपुर	प्युटार- ७	६.९	मध्यम	कम	कम
३४	" "	३४	टुकनाथ गौतम	ललितपुर	प्युटार- ७	६.८	कम	कम	अधिक
३५	" "	३५	टुकनाथ गौतम	ललितपुर	प्युटार- ७	७	कम	कम	कम
३६	" "	३६	राम बहादुर धिमिरे	ललितपुर	प्युटार- ५	६.९	कम	कम	कम
३७	" "	३७	प्रेम कुमारी बजगाई	ललितपुर	प्युटार- ७	७	कम	मध्यम	कम
३८	" "	३८	जय नारायण न्यौपाने	ललितपुर	प्युटार- ८	६.९	कम	मध्यम	कम
३९	" "	३९	नारायण बहादुर घले	ललितपुर	प्युटार- ६	६.९	कम	कम	कम
४०	" "	४०	चेत बहादुर कालिकोटे	ललितपुर	गिम्दी- ५	६.९	मध्यम	कम	अधिक
४१	" "	४१	गोमा बजगाई	ललितपुर	प्युटार-२	६.७	कम	कम	मध्यम
४२	" "	४२	चित बहादुर रुम्बा	ललितपुर	थिगन- ४	६.८	मध्यम	कम	कम
४३	" "	४३	भिमसेन आचार्य	ललितपुर	इकुडोल- ९	६.९	कम	कम	कम
४४	" "	४४	धन प्रसाद गौतम	ललितपुर	प्युटार- ९	७	कम	कम	मध्यम
४५	" "	४५	आत्माराम शर्मा धिमिरे	ललितपुर	प्युटार- ७	६.८	मध्यम	अधिक	मध्यम
४६	" "	४६	ज्ञानेन्द्र प्रसाद गौतम	ललितपुर	प्युटार- ७	७.२	कम	कम	कम
४७	" "	४७	मोदिनी धिमिरे	ललितपुर	प्युटार- ७	७.१	कम	कम	कम
४८	" "	४८	तोयनाथ न्यौपाने	ललितपुर	प्युटार- २	६.९	मध्यम	कम	मध्यम
४९	२०७९।८।१७	१	मधुसुधन डंगोल	ललितपुर	खोकना-१	४.७	अधिक	कम	कम
५०	" "	२	मधुसुधन डंगोल	ललितपुर	खोकना-१	५.४	अधिक	कम	अधिक
५१	" "	३	लक्ष्मीदास डंगोल	ललितपुर	खोकना-१	५.७	कम	कम	कम
५२	" "	४	गोपीचन्द्र डंगोल	ललितपुर	खोकना-१	६.३	कम	कम	कम
५३	" "	५	गंगालाल डंगोल	ललितपुर	खोकना-२	६.४	कम	मध्यम	कम
५४	" "	६	लक्ष्मीदास डंगोल	ललितपुर	खोकना-२	६.१	कम	कम	कम
५५	" "	७	देव बहादुर महर्जन	ललितपुर	खोकना-२	५.७	मध्यम	कम	कम
५६	" "	८	बाल मुकुन्द डंगोल	ललितपुर	खोकना-४	५.७	अधिक	कम	कम
५७	" "	९	मनगोपाल महर्जन	ललितपुर	खोकना-१	६	मध्यम	कम	कम
५८	" "	१०	बाल मुकुन्द डंगोल	ललितपुर	खोकना-६	५.७	कम	कम	कम
५९	" "	११	मनगोपाल महर्जन	ललितपुर	खोकना-६	५.९	कम	कम	मध्यम
६०	" "	१२	बाल मुकुन्द डंगोल	ललितपुर	खोकना-६	६	कम	मध्यम	अधिक
६१	" "	१३	मनगोपाल महर्जन	ललितपुर	खोकना-६	६.२	कम	अधिक	मध्यम
६२	" "	१४	मनगोपाल महर्जन	ललितपुर	खोकना-६	६.५	कम	कम	कम
६३	" "	१५	बाल मुकुन्द डंगोल	ललितपुर	खोकना-६	६.२	मध्यम	कम	मध्यम
६४	" "	१६	बाल मुकुन्द डंगोल	ललितपुर	खोकना-६	५.९	कम	कम	अधिक
६५	" "	१७	बुद्धमाया महर्जन	ललितपुर	खोकना-२	६	मध्यम	मध्यम	कम
६६	" "	१८	लक्ष्मीदास डंगोल	ललितपुर	खोकना-४	६	मध्यम	मध्यम	मध्यम

६७	" "	१९	लक्ष्मीदास डंगोल	ललितपुर	खोकना-४	६	कम	कम	कम
६८	" "	२०	जिविन्द्र शाही	ललितपुर	खोकना-५	६.१	कम	मध्यम	अधिक
६९	" "	२१	जित गोविन्द महर्जन	ललितपुर	खोकना-४	६.७	कम	कम	अधिक
७०	" "	२२	हिरालाल डंगोल	ललितपुर	खोकना-६	७.१	कम	मध्यम	कम
७१	" "	२३	गोपाल डंगोल	ललितपुर	खोकना-१	७.३	कम	मध्यम	अधिक
७२	" "	२४	हेरमाया उराय	ललितपुर	खोकना-३	७.३	कम	कम	कम
७३	" "	२५	धर्मलोक डंगोल	ललितपुर	खोकना-१	७	मध्यम	कम	अधिक